

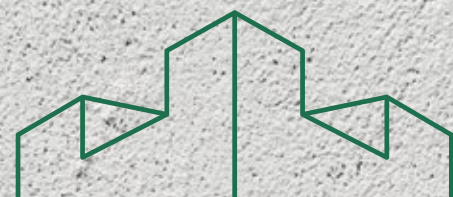

#cietumi

2025

MŪSDIENĪGI — PERSONĪGI — INFORMATĪVI — PĒTNIECISKI — ANALĪTISKI

162: B+7

#cietumi

IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDES ŽURNĀLS

2025

Saturs

2

Vispārīgi

Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka uzruna
Komentāri par aktualitātēm
Pamatinformācija par ieslodzījuma vietu pārvaldi

8

Skatpunkts

Intervija ar IeVP un TM pārstāvjiem: Jaunais
Liepājas cietums - platforma jaunam sākumam
Intervija ar jaunā Liepājas cietuma būvniecības
procesā iesaistītajām pusēm: Jaunā Liepājas
cietuma būvniecība - kā tapa mūsdienīgākais
cietums Baltijā

22

Mūsdienīgi

Fotoreportāža no Liepājas cietuma

28

Personīgi

intervija ar Liepājas cietuma priekšnieku

36

Stratēģiski

Stratēģiska pieeja efektīvākai personāla piesaistei
ieslodzījuma vietu pārvaldē
Ieslodzīto konvojēšanas funkcija - jaunā
ieslodzījuma vietu pārvaldes atbildība

48

Viedoklis

Ieslodzīto neformālā hierarhija:
ko mēs par to (ne)zinām?
Efektīva brīvības atņemšanas soda izpilde:
trīs sprunguļi riteņos

60

Informatīvi

Ģimenes un atbalsta dienas: nākotnes noziegumu
mazināšanas instruments
Jauns skatījums uz sieviešu korekciju:
dzimumatbildīgas stratēģijas

68

Pētnieciski

2025. gadā IeVP veiktie pētījumi:
pieņemt zināšanai un/vai veicināt pārmaiņas?
Atbalsts, kas maina dzīvi: ieslodzījuma vietas
jaunu pieeju meklējumos

78

Analītiski

Ieslodzījuma vietu pārvalde skaitļos

8

22

28

54

Uz jaunu posmu

Šis gads Latvijas ieslodzījuma vietu sistēmai ir nozīmīgs. Liepājas cietums ir gatavs, un līdz ar to sākas jauns posms mūsu attīstībā. Šis projekts nav tikai par ēku vai infrastruktūru – tas ir apliecinājums mūsu spēkam, neatlaidībai un ticībai, ka arī valsts sistēmā iespējams sasniegt Eiropas līmeņa kvalitāti. Tas pierāda, ka spējam strādāt vienoti, plānot un precīzi paveikt darbu, kas kalpos nākamajām paaudzēm.

Jaunais cietums iezīmē arī jaunu pieeju sodu izpildei – tādu, kur centrā ir cilvēks un profesionāls darbinieks. Mēs zinām, ka mūsdienīga vide pati par sevi vēl nerada pārmaiņas. Tās iedzīvinā cilvēki – tie, kas ik dienu ieiet cietumā, lai nodrošinātu drošību, taisnīgumu un iespēju tiem, kas kļūdījušies, atgriezties sabiedrībā. Tāpēc mūsu lielākais uzdevums šobrīd ir piesaistīt un noturēt motivētus kolēģus – cilvēkus, kuri redz jēgu šajā darbā un lepojas ar savu dienestu. Tieši viņi būs jaunā Liepājas cietuma sirds un mūsu sistēmas nākotnes garantants.

Personāla piesaistes stratēģija, ko esam izstrādājuši, ir viens no galvenajiem instrumentiem, lai to panāktu. Tā palīdz mums ne tikai aizpildīt vakances, bet arī mainīt priekšstatu par leVP – no smagas, slēgtas vides uz profesionālu, stabilu un mūsdienīgu dienestu ar augstu sabiedrisko misiju. Mēs veidojam jaunu darba kultūru, kur attīstība, drošība un cieņa pret cilvēku ir pamatvērtības.

Tajā pašā laikā sistēma nepārtaukti attīstās. Šā gada 1. jūlijā esam pārņēmuši daļu konvojēšanas funkcijas no Valsts policijas, un no 2027. gada 1. janvā-

ra to nodrošināsim pilnībā. Tas ir stratēģisks solis, kas nostiprina leVP kā vienotu iekšējās drošības elementu valsts struktūrā. Šis uzdevums nozīmē papildu atbildību, bet arī apliecina mūsu kompetenci un gatavību paplašināt spējas. Konvojēšana prasa precizitāti, disciplīnu un augstu profesionālo ētiku – īpašības, kas raksturo mūsu cilvēkus.

Šodien leVP nav tikai iestāde, kas izpilda sodus. Mēs esam sistēma, kas palīdz sabiedrībai kļūt drošākai. Mēs esam darba devējs, kas rada karjeras iespējas un stabilitāti vairāk nekā 2400 cilvēkiem visā Latvijā. Mēs esam partneris citām institūcijām, pašvaldībām un starptautiskajiem kolēģiem. Un mēs esam kopiena, kas tic, ka taisnīgums un cieņa nav tikai likuma jēdzieni, bet dzīves vērtības.

Šis žurnāla numurs ir veltīts jaunajam Liepājas cietumam. Tajā atradīsiet stāstus par cilvēkiem, kas šo projektu veidojuši, un idejām, kas palīdzēs to piepildīt. Es vēlos pateikt paldies katram, kas šajos gados ir plānojis, projektējis, būvējis, pārraudzījis un atbalstījis. Mēs esam sasnieguši daudz, bet īstais darbs sākas tagad – kad šī infrastruktūra kļūs par dzīvu, dinamisku vidi, kurā cilvēks ir centrā.

Liepājas cietums ir mūsu sistēmas jaunā seja. Tā ir apliecinājums tam, ka valsts dienests var būt moderns, efektīvs un humāns vienlaikus. Mēs esam gatavi šim posmam, un mēs to veidosim ar cieņu, drosmi un pārliecību.

Ar cieņu un pateicību
ieslodzījuma vietu pārvaldes
priekšnieks
pulkvedis Dmitrijs Kaļins

Agnese Bētiņa, leVP centrālā aparāta Tiesu nolēmumu izpildes daļas priekšniece

2025. gadā stājās spēkā grozījumi krimināltiesību jomā, kas paredz tiesu nolēmumu rezolutīvā daļā norādīt galīgo sodu, kas jāizcieš, ieskaitot ar brīvības atņemšanu saistīto drošības līdzekļu termiņus. Lai nodrošinātu vienotu un taisnīgu pieeju soda termiņa beigu aprēķināšanā, Tiesu nolē-

mumu izpildes daļa sadarbībā ar Tieslietu ministriju un tiesām 2025. gadā uzsāka jaunās soda termiņa beigu aprēķināšanas kārtības ieviešanu, kas turpināsies arī 2026. gadā. Šī kārtība padarīs procesu precīzāku un vienveidīgāku, mazinot iespējamās kļūdas un atšķirīgu praksi.

Vadims Petruhins, leVP centrālā aparāta Apsardzes daļas p. i.

2025. gadā ieslodzījuma vietu pārvaldē tika īstenotas būtiskas pārmaiņas ieslodzīto konvojēšanas jomā. 3. aprīlī tika pieņemti grozījumi leVP likumā, papildinot to ar IV¹ nodaļu par ieslodzīto konvojēšanu, kas stājās spēkā 1. jūlijā. Papildus tam 15. augustā stājušies spēkā MK noteikumi Nr. 498, bet leVP iekšējie noteikumi konvojēšanas kārtībai – no 1. jūlija; 4. jūlijā stājās spēkā starpresoru vienošanās ar Valsts policiju par vienotu rīcību.

Lai nodrošinātu jaunā regulējuma izpildi, centrālā aparāta Apsardzes daļā tika izveidots Konvojēšanas štābs un ieviesti 36 amati, kuru kompetencē ir konvojēšana. Štābs ietver vadības

centru un reģionālās grupas. Rīgas grupā joprojām ir 30 % vakances. Amatspersonas tika atbilstoši kompetencei apmācītas Mācību centrā.

Konvojēšanas uzdevumu izpildei tika iegādāti speciāli aprīkoti operatīvie transportlīdzekļi (11 gab.), šaujamieroči, munīcija, speciālīdzekļi un videokonferences iekārtas, sakaru līdzekļi un ķermeņa kameras. Izstrādāta arī tehniskā specifikācija konvojēšanas modulim ieslodzīto informācijas sistēmā.

Konvojēšanas štābs no 1. jūlija pārņēma konvojēšanas funkcijas visā Latvijā, un uz 1. oktobri starp ieslodzījuma vietām tika konvojēti 690 ieslodzītie, bet uz tiesas sēdēm – 503.

Jānis Ungurs, leVP centrālā aparāta Uzraudzības daļas priekšnieks

Izstrādāts jauns tiesību akts – Ministru kabineta noteikumu "Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi" projekts (Ministru kabineta noteikumi Nr. 523, stājās spēkā 28.08.2025.).

Saņemot papildu finansējumu, izstrādāta specifikācija un realizēts iepirkums jaunu tehnisko lī-

dzekļu iegādei (rokas metāla detektori), tehniskie līdzekļi ieslodzījuma vietu vajadzībām tiks nodoti līdz 2025. gada beigām.

Pārņemot konvoja kompetenci, sniegts atbalsts Apsardzes daļai gan tehniskā, gan normatīvo aktu izstrādē.

Svetlana Trubačova,
leVP centrālā aparāta Resocializācijas
daļas priekšniece

Ieslodzījuma vietu pārvalde 2025. gadā ir uzsākusi kontaktpersonu sistēmas ieviešanu, vienlaikus Valmieras un Ilūciema cietumos aprobējot izmaiņas resocializācijas darba organizācijā, lai efektīvizētu ieslodzīto resocializāciju un integrāciju sabiedrībā.

Lai ievērotu Latvijas Republikā noteikto vispārējās izglītības iestāžu tipoloģiju un virzītos uz izglītības iestāžu tīkla sakārtošanu, vienlaikus

veicinot sniegtā izglītības pakalpojuma kvalitātes pilnveidi, ar Ministru kabineta 2025. gada 27. maija rīkojumu Nr. 313 "Par Cēsu 2. vakara (maiņu) vidusskolas likvidāciju" tika likvidēta Cēsu 2. vakara (maiņu) vidusskola, kas vēsturiski ir veidota kā "cietuma skola". Vispārējās un profesionālās izglītības programmu īstenošana Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem ir deleģēta Vidzemes Tehnoloģiju un dizaina tehnikumam.

Madara Ālīte,
leVP centrālā aparāta Disciplinārās uzraudzības
un iekšējās kontroles daļas p. i.

Ieslodzījuma vietu pārvaldes centrālā aparāta Disciplinārās uzraudzības un iekšējās kontroles daļas amatpersonas kompetencē, pildot dienesta pienākumus, pastāvīgi tiek turpināts ikdienā vērst leVP nodarbināto uzmanību uz

to, ka disciplīnas nodrošināšanā leVP un tās struktūrvienībās ir jāiesaistās ikvienam leVP nodarbinātajam. Ir jāatceras, ka disciplīna sākas ar katru no mums un tad tā pieaug un vairojas!

Lāsma Kauliņa,
leVP centrālā aparāta Stratēģijas daļas
priekšniece

Stratēģijas daļa papildus saviem ikdienas uzdevumiem 2025. gadā aktīvi strādāja pie Pārvaldes Personāla piesaistes stratēģijas (2025–2027) izstrādes un tajā noteikto aktivitāšu īstenošanas, turklāt tiek īstenota apjomīga mēroga Personāla piesaistes kampaņa. Paralēli E-lietas projekta 2. kārtas īstenošanai notiek aktīvs darbs pie divu jaunu projektu izstrādes, tas ir,

E-lietas 3. kārtā turpināsim pilnveidot ieslodzīto informācijas sistēmu, kā arī norit darbs pie Norvēģijas grantu jaunā projekta izstrādes, kurā ir plānots izveidot atbilstošu infrastruktūru ieslodzītajām sievietēm. Šogad un turpmāk īpašu uzmanību veltīsim Pārvaldes pakalpojumu pilnveidei, kā arī turpinām MQPL un ikgadējā recidīva pētījumu īstenošanu.

Ieslodzījuma vietu pārvalde

Ieslodzījuma vietu pārvalde ir Tieslietu ministrijas padotībā esoša valsts pārvaldes iestāde, kas īsteno valsts politiku apcietinājuma kā drošības līdzekļa un brīvības atņemšanas kā kriminālsoda izpildes jomā.

MISIJA:
izpildām sodu, palīdzot likumpārkāpējiem
kļūt par socializētiem pilsoņiem.

VĪZIJA:
laikmetīgi cietumi drošākai sabiedrībai.

VĒRTĪBAS:
cilvēks, profesionalitāte, drošība, attīstība,
sabiedrība.

PĀRVALDES DARBĪBU REGLAMENTĒ:

1. Valsts pārvaldes iekārtas likums.
2. Ieslodzījuma vietu pārvaldes likums.
3. Ministru kabineta 2005. gada 1. novembra noteikumi Nr. 827 "Ieslodzījuma vietu pārvaldes nolikums".

PĀRVALDES GALVENIE DARBĪBAS VIRZIENI:

1. Uzraudzīt, nodrošināt ieslodzītajiem noteikto uzvedības normu, tiesību un pienākumu ievērošanu.
2. Nodrošināt normatīvajos aktos noteikto sadzīves un komunālo pakalpojumu sniegšanu ieslodzītajiem.
3. Nodrošināt ieslodzīto medicīnisko aprūpi.
4. Organizēt ieslodzīto garīgās aprūpes, sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumus.
5. Nodrošināt resocializācijas programmu, pienākumu izpildi, tiesisko aizsardzību darbības un sociālās garantijas.
6. Nodrošināt darbinieku profesionālās ievirzes un pilnveides izglītību.
7. Veikt ieslodzījuma vietu apsardzi.

Liepājas
cietums

Latvijas ieslodzījuma vietas

Jelgavas
cietums

Iļģuciema
cietums

Olaines
cietums

Rīgas
Centrāl-
cietums

Valmieras
cietums

Cēsu
AIN

Jēkabpils
cietums

Daugav-
grīvas
cietums

Pārvaldes darbības mērķis ir likumības, taisnīguma un vienlīdzības apstākļos sodītās personas efektīva resocializēšana, kā arī atkārtoto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas skaita samazināšana.

Jaunais Liepājas cietums – platforma jaunam sākumam

2025. gada augustā ekspluatācijā tika nodots jaunais Liepājas cietums. Ceļš līdz lēmumam par pilnīgi jaunas cietuma infrastruktūras izveidi Liepājā ir bijis ļoti garš un sarežģīts, savukārt cietuma būvniecības process pārsteidza ar dinamiskumu un iesaistīto pušu kopīgu ieinteresētību ātrai un efektīvai virzībai uz izvirzīto mērķi. Gan cietuma būvniecības lēmuma pieņemšanas procesā, gan būvniecības laikā tika iesaistīti dažādu jomu speciālisti, kur katram kādā mirklī bijusi nozīmīga un brīžiem arī izšķiroša loma lēmumu pieņemšanā. Nozīmīgu lēmumu pieņemšanas un izpildes gaita no dažādiem skatupunktiem var šķist atšķirīga, šoreiz ar savu redzējumu par Liepājas cietuma tapšanas gaitu aicinājām dalīties Ieslodzījuma vietu pārvaldes vadības pārstāvjus – priekšnieku pulkvedi **Dmitriju Kaļinu**, priekšnieka vietnieci pulkvedi **Tatjanu Trocku** un Tieslietu ministrijas Nozaru politikas departamenta Kriminālsodu izpildes politikas nodaļas vadītāju **Kristīni Ķipēnu**.

Lūdzu, dažos vārdos pastāstiet, kā tika pieņemts lēmums par jaunā cietuma būvniecību Liepājā un kāda bija jūsu loma Liepājas cietuma tapšanas procesā?

Dmitrijs Kaļins: Liepājas cietuma tapšanas procesā biju iesaistīts vēl pirms stāšanās ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka amatā. Vēl pildot Olaines cietuma priekšnieka pienākumus, no Pārvaldes puses Tatjana aicināja mani palīdzēt koriģēt iepirkuma dokumentācijā iekļaujamos būves apjomus, tas ir, mums bija uzdevums rast iespēju optimizēt cietuma kompleksa platību, nemazinot vietas ieslodzītajiem, kas jau bija ierakstītas un definētas – 1200 ieslodzīto vietas. Mēs kopīgi tepat pie šī galda pārskatījām visus plānus.

Tatjana Trocka: Es Liepājas cietuma plānošanas procesā iesaistījos daudz agrāk – vēl tad, kad jaunā cietumu bija plānots būvēt ne Liepājā, bet Pierīgā. Tajā laikā tika novērtēti vairāki zemes gabali, bet neatrada atbilstošu, un tad viena no pašvaldībām, kas piedāvāja atbilstošu zemes gabalu, bija Liepāja. Es biju pirmā jaunā Liepājas cietuma iepirkuma komisijas locekle. Kad bija iesniegti pirmā iepirkuma piedāvājumi, tika secināts, ka finansējums būs nepietiekams, un nācās iepirkumu izbeigt, būvniecību neuzsākot. Un tad nāca 2021. gads, kurā ieslodzījuma vietu pārvalde saņēma uzdevumu mazināt plānotās būvniecības apjomus. Mēs ar Dmitriju šajā procesā bijām iesaistīti un kopīgi domājām, kā saglabāt saturu, samazinot kaut ko, lai tomēr varētu iekļauties mazliet palielinātajā, bet tomēr iezīmētajā summā.

Kristīne Ķipēna: Pirms intervijas saņemot provizoriskos jautājumus, sapratu, ka nu ir ļoti daudz, par ko domāt, jo es šajā procesā esmu bijusi iesaistīta jau no 2004. gada, kad rakstīju pirmo ieslodzījuma vietu attīstības koncepciju¹. Es esmu arī tā, kas rakstīja pēdējo ieslodzījuma vietu infrastruktūras attīstības koncepciju². Šīs koncepcijas tapša-

nas gaitā mainījās daudzi ministri, un ar katru ministru mainījās atbalstāmā būvniecības metode un citi būtiskie elementi – bija gan privātā partnerība, gan citas idejas. Un tad nāca lēmums par koncepcijas pieņemšanu 2013. gadā. Koncepcijā bija iekļauts lēmums par cietuma būvniecību Olainē, bet tad ar nožēlu nācās secināt, ka plānotais zemes gabals tomēr neatbilst prasībām. Tam sekoja neskaitāmi informatīvie ziņojumi valdībai, jo katrs solis bija jāapstiprina valdībā – gan plānotā cietuma būvniecības vietas maiņa, gan

Kristīne Ķipēna:
Viss process
līdz būvniecības
sākamam bija viens
milzīgs izaicinājums.
Koncepciju sākām
izstrādāt apmēram
2008. gadā, un
katrs nākamais
solis bija saistīts ar
negaidītiem un iepriekš
neparedzamiem
izaicinājumiem.

Lgaunijas pieredzes izmantošana, gan Tiesu namu aģentūras iesaiste, kas arī bija jaunums un līdz tam neizmantota alternatīva. Es arī biju iesaistīta gan cietuma projektēšanā, kas beidzās 2016. gadā, gan būvniecības procesā – pie pārprojektēšanas, un arī ministrijas līmenī – uzraudzības komitejas darbības nodrošināšanā. Kopumā vērtējot, tas bija ļoti interesants process, un šobrīd es esmu palikusi vienīgā, kas šajā procesā bija iesaistīta no sākuma līdz šim brīdim, kad nu jaunais cietums ir nodots ekspluatācijā.

Sarunas gaitā jau mazliet iezīmējāt grūtības, ar kurām nācās saskarties cietuma būvniecības saskaņošanas gaitā. Vai ar līdzīgiem izaicinājumiem saskārāties arī pēc lēmuma pieņemšanas par jaunā cietuma būvniecību Liepājā?

K. Ķ.: Viss process līdz būvniecības sākumam bija viens milzīgs izaicinājums. Koncepciju sākām izstrādāt apmēram 2008. gadā, un katrs nākamais solis bija saistīts ar negaidītiem un iepriekš neparedzamiem izaicinājumiem. Plānošanas periodā uz katra soļa nācās saskarties ar šaubām gan no citām institūcijām, gan arī no iesaistīto puses. Bet personīgi biju pārliecināta, ka jaunais cietums tiks uzcelts, neraugoties uz ilgo un sarežģīto ceļu, kas būs jānoiet, lai sasniegtu plānoto rezultātu.

Tomēr atgriežoties pie jautājuma par procesu, kad jau Liepājas cietuma būvniecība bija uzsākta, – ko šajā periodā vērtējat kā izaicinošāko jeb sarežģītāko?

D. K.: Visgrūtākais bija noturēt to tempu, kas tika uzņemts. Kā Kristīne iepriekš minēja, pirms tam bija virkne neskaitāmu grūtību, bet beidzot bija jānotiek laimei, ka ir piešķirts finansējums un ir noslēgts līgums! Mēs tiešām varam sākt būvniecību! Un tad laika rāmis un temps, jo līgums bija "projektē un būvē"³, un tas nozīmē, ka paralēli projektēšanai virzījās arī celtniecības darbi, piemēram, tika uzsākta pamatu izbūve. Un ir jāspēj pilnvērtīgi uztvert un pievērsties tam, kas notiek būvlaukumā. Paralēli pie manis – sākumā divreiz nedēļā katru reizi pa divām stundām, un tās bija četras stundas nedēļā – konsekvēti nāca būvnieki, un visu plānošanas laiku ne reizi nebija tā, ka sanāksme beigtos agrāk par noteikto laiku – vienmēr sanāksmēs katru minūti izmantojām un visbiežāk iepriekš plānoto divu stundu vietā strādājām ilgāk. Jaunā Liepājas cietuma būvniecības līguma izpildes procesā biju iesaistījusies no paša sākuma – gan projektēšanas posmā, gan arī

¹ <https://likumi.lv/ta/id/107344-par-ieslodzijuma-vietu-attistibas-koncepciju>

² <https://likumi.lv/ta/id/254755-par-ieslodzijuma-vietu-infrastrukturas-attistibas-koncepciju>

³ Design&build

Pulkvedis
DMITRIJS KAĻINS,
priekšnieks

Pulkvede
TATJANA TROCKA,
priekšnieka vietniece

KRISTĪNE ĶIPĒNA,
Tieslietu ministrijas Nozaru
politikas departamenta
Kriminālsodu izpildes
politikas nodaļas vadītāja

būvniecības īstenošanas laikā. Kas bija grūtākais šajā procesā? Grūtākais, kā jau minēju, bija noturēt tempu un arī savu darba kalendāru pakārtot šim uzdevumam, jo Liepājas cietuma celtniecība tiešām bija mūsu prioritāte numur viens! Šo procesu saplānot bija diezgan izaicinoši, zinot, ka paralēli īstenojām Norvēģu finanšu instrumenta projektu, būvējot jauno Mācību centra infrastruktūru Olainē.

T. T.: Es piekrītu iepriekš minētajam un arī novērtēju, ka salīdzinoši īsā termiņā ir uzbūvēts liels, moderns, Eiropas cietuma standartiem atbilstošs objekts, kas kopumā dos 30 % no visām ieslodzīto izvietojuma nepieciešamajām vietām. Jo šobrīd mums ieslodzījuma vietu sistēmā kopumā ir aptuveni 3600 ieslodzīto, un 1200 vietas, kuras paredzētas jaunajā Liepājas cietumā, ir 30 % no kopējā nepieciešamā apjoma. Jā, mēs līdz šīs būvniecības realizācijai gājām ļoti ilgi, bet, ja šo procesu vērtē tikai no būvniecības līguma noslēgšanas brīža līdz brīdim, kad jaunajā infrastruktūrā sāksim izvietot ieslodzītos, tad tas ir bijis ļoti ātrs process. Ļoti ceru, ka ilgtermiņā tas pierādīs arī savu kvalitāti. Sprotams, ka līdz reālai uzceltās infrastruktūras izmantošanai jaunās telpas vēl ir jāapriko un jāīsteno virkne citu procedūru. Salīdzinot šo būvniecības procesu ar citu cietuma infrastruktūras objektu izbūvi, piemēram, vērtējot Valmieras cietuma korpusa renovāciju, kur mēs piecus gadus esam centušies īstenot vecas ēkas renovāciju, paredzot tajā vietas 133 ieslodzītajiem, nākas secināt, ka infrastruktūras renovācijas process ir krietni neefektīvāks un laikietilpīgāks pasākums.

D. K.: Sanāk, ka, no procesa viedokļa, ar jaunā Liepājas cietuma infrastruktūras izbūvi mums divu gadu laikā ir izdevies iegūt 1200 ieslodzīto vietas. Bet, ja skatāmies uz Valmieras cietuma renovāciju, tur piecu gadu periodā esam ieguvuši tikai 130 ieslodzīto vietas. Šādi salīdzinot divus pro-

jektus, ir acīmredzami skaidrs, ka atsevišķu korpusu renovācija ir nesamērīgi ilga tik mazam ieguvumam.

Bet mums taču ir arī pozitīvi infrastruktūras pilnveides projekti, kurus esam īstenojuši. Piemēram, Norvēģu finanšu instrumenta ietvaros būvētais Olaines Atkarīgo centrs un personāla Mācību centrs.

D. K.: Jā, tie ir pozitīvie piemēri. Tas, ko no līdzšinējās pieredzes varam mācīties, ir, ka vecas ieslodzījumu infrastruktūras renovācija saistāma ar neskaitāmiem zemūdens akmeņiem. Sākotnēji renovācija varbūt liekas vieglāka, jo nav jāceļ visa ēka, bet pie esošās likumdošanas un visiem normatīvajiem aktiem, kas šobrīd ir, ir skaidrs, ka renovācijas procesā nāksies saskarties ar neparedzētām un neparedzamām situācijām, kuras apturēs uzsāktu procesu. Un tad iestāde kļūst par situācijas ķīlnieku, un tai jātiek galā gan ar finansējuma jautājumiem, gan ar dokumentācijas kārtošānu, papildus vajag gan cilvēkresursus, gan finanšu un laika resursus. Minētajos veiksmīgajos būvniecības piemēros ēkas ir celtas no jauna. Es teiktu, ka atslēgas vārds veiksmīgai ieslodzījuma vietu infrastruktūras realizācijai ir pareizie cilvēki!

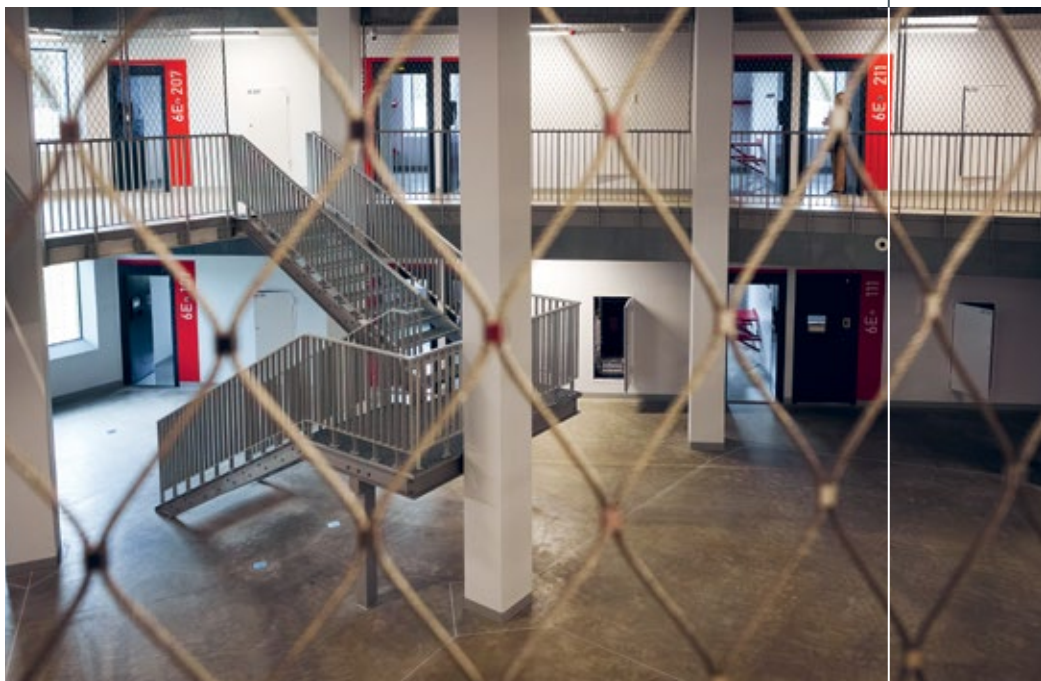
Jaunā cietuma infrastruktūra – tas nav tikai stāsts par jaunām telpām. Vai jaunā infrastruktūra paredz arī jaunu pieeju sodu izpildē? Vai jaunajā infrastruktūrā ir paredzēti kādi inovatīvi risinājumi – gan no tehnoloģiskā aspekta, gan procesu vadības skatupunkta?

K. Ķ.: Es teikšu tā, ka jaunā infrastruktūra dod iespēju jaunai sodu izpildei, tā ir platforma, kur augt jaunai izpratnei. Infrastruktūra pati par sevi nepasargā pret nepareizu vai neatbilstošu rīcību vai attieksmi. Infrastruktūra, kas ir moderna un piemērota, jāaizpilda ar zinošiem darbiniekiem. Tas būs mūsu kopējais izaicinājums, un to mēs

paveiksim! Abi elementi veidos maksimālo efektu.

D. K.: Vēlētos piebilst, kā es to redzu no sava skatupunkta, ar savu pieredzi, strādājot cietumos, un kādu potenciālu saskatu jaunajā Liepājas cietumā un arī jaunajā infrastruktūrā, ko mēs būvējam. Vērtējot soda izpildes saturu, vēlos pastāstīt par savu pieredzi no tā laika, kad es strādāju cietumā, – nenoliedzami, tas bija ļoti forši, ja tika īstenots kāds projekts vai radīta jauna iniciatīva, pieņemsim, resocializācijas programma. Un tad cietumā uz vietas, tajā vecajā infrastruktūrā, bija diezgan izaicinoši atrast vietu, kur to programmu īstenot – īstenot tā, lai saglabājas tās jēga, saturs, kas tur ir ielikts, lai cietuma neatbilstošā infrastruktūras realitāte nesagroza to labo domu, kas tur ir iekļauta. Apmeklējot jauno Liepājas cietumu, redzu, ka šajā infrastruktūrā viss ir radīts tā, lai mēs to saturu varam likt un atbilstoši realizēt, un vairs nebūs jāsež un jādomā, kā mēs to tagad īstenojam. Jo ir paredzētas telpas gan grupu, gan individuālām nodarbībām un ir iekļauta atbilstoša procesa loģistika. To pašu redzēju arī Atkarīgo centrā, kad tajā bija jāuzsāk darbība. Nebija jālauza galva par to, kā mēs realizēsim plānotās resocializācijas darbības, kur atradīsim mācību klasi tādām vai citādām nodarbībām. Viss jau ir paredzēts.

K. K.: Piekrītu tam, ko saka Dmitrijs. Papildus vēlos piebilst, ka jaunā infrastruktūra ir iespēja tam, ka tajā var rasties viss jaunais, labais, skaistais. Jā, pilnīgi piekrītu – jaunajā cietumā nekas nebūs kā vecajā, izņemot to, ka ieslodzītais būs tas pats un vismaz daļa darbinieku. Bet arī viņi būs jaunos apstākļos, un tie būs pavisam citi apstākļi. Tur vairs nederēs tāda veida attiecības, kādas viņiem ir bijušas savā starpā un vienam pret otru. Bet ar infrastruktūru nekas nevar beigties. Tam jau droši vien arī jūs piekritīsiet, ka mēs esam uzbūvējuši to pamatu, uz kura tas koks augs, un koks noteikti būs sazarots, un būs arī dažādas ra-

Dmitrijs Kaļins:
***Apmeklējot jauno
Liepājas cietumu,
redzu, ka šajā
infrastruktūrā viss
ir radīts tā, lai mēs
to saturu varam
likst un atbilstoši
realizēt.***

žas. Es redzu to kā tādu platformu jaunajam sākumam, bet tikai pati infrastruktūra par sevi vien noteikti nav risinājums. Jauna un atbilstoša infrastruktūra noņem kādus riskus, kādi pastāv esošajos cietumos, bet, ja tam nelielā mērā klāt visus pārējos elementus – vēlmi strādāt citādāk, vēlmi sasniegt konkrētu mērķi, gribēšanu iesaistīties, motivētus darbiniekus un ieslodzītos –, tad nevar sasniegt tik lielu mērķi.

Vai jaunajā infrastruktūrā plānotā inovatīva pieeja cietuma pārvaldībai, piemēram, skatoties no cietuma ikdienas procesu loģistikas puses?

T. T.: Jaunais Liepājas cietums būs pirmā ieslodzījuma vieta Latvijas cietumu sistēmā, kuru neuzturēs ieslodzījuma vietu pārvalde. Tāpat jāmin, ka jaunajā cietumā tiks citādāk organizēta ieslodzīto ēdināšana. Bet, kopumā vērtējot, jāteic, ka soda izpildi mēs pēdējo gadu laikā esam modernizējuši tik tālu, ka jaunas infrastruktūras izveide ir iekavējusies par kādiem gadiem pieciem. Jo pēc sākotnējiem plāniem jau aptuveni pirms pieciem gadiem bija jābūt jaunam cietumam un visām mūsu reformām. Jā, mēs bijām spiesti visas notiekošās izmaiņas "likt pa virsu" vecai infrastruktūrai, visus jauninājumus īstenot vecajā infrastruktūrā, cik vien tas bija iespējams.

D. K.: Jā, jūs pieskaraties tai idejai, ko teicu iepriekš, – no cietuma nodarbināto puses raugoties, nepārtraukti ir nākušas jaunas lietas, īstenotas jaunas iniciatīvas, bet tas viss tika realizēts vecajās telpās. Un tad jau arī sanāca, ka jaunās iniciatīvas netika uzņemtas ar sajūsmu, kad cietuma ietvaros kārtējo reizi bija jāatsakās vai nu no kameras, vai kāda kabineta, lai pārveidotu to par klasi, kurā organizēt grupu nodarbības, un tieši tāpēc bieži nācās saskarties ar pretestību jaunajām iniciatīvām.

Piekrītu Tatjanai, ka jaunajā infrastruktūrā beidzot tie labie procesi, kurus centāmies īstenot vecajā infrastruktūrā, strādās tā, kā vajag.

K. Ķ.: Un tāpēc arī jaunais Kriminālsodu izpildes likums nav saistīts ar Liepājas cietuma darbības uzsākšanas laiku. Respektīvi, jauns likums tiek izstrādāts tāpēc, ka vajag jaunu likumu, nevis tādēļ, lai jaunajā cietumā varētu strādāt ar jaunu pieeju.

Iepriekš sarunā tika minēts, ka būvniecības process noritēja ļoti ātri, bet vai šajā procesā to divu gadu laikā saskārāties ar kaut ko, kur bija vēl ātrāk jāreaģē, lai novērstu iespējamās izmaiņas?

D. K.: Es teikšu, ka nē. Man ļoti patika būvnieka pieeja, kas izveidojās procesa gaitā, tas ir, mēs risinājumu vispirms testējām un pēc tam izmantojām cietumā. Būvnieki, paralēli zemes gabalu līdzināšanai un ēku pamatu gatavošanai, uzbūvēja teritorijā divas paraugkamaras – īstajā izmērā no īstiem materiāliem. Tādas, kādas nākotnē būs kameras, kuras vēl būvēs tikai pēc pusgada, deviņiem mēnešiem. Un tad iesaistījās ieslodzījuma vietu pārvaldes speciālisti – mēs aizbraucām uz būvlaukumu, novērtējām plānoto apdari, vienojāmies par izbūvi; sanāk, ka izvēlējamies un vienojamies par risinājumu, kas mums likās pieņemams. Un pēc tam, būvējot īstās kameras, būvnieks jau zina, kas ir akceptēts, kas jau ir izrunāts, un tad atkārtošana dabā jau vairs nav katru reizi jāaskaņo. Un tā mēs tos risinājumus pa vienam vien testējām. Pieņemsim, iebūvētās mēbeles kamerās. Skaidrs, ka būvnieks neizbūvēja mēbeles visās 600 kamerās un tikai tad leVP speciālisti brauca skatīties – der vai neder. Būvnieks uztaisīja vienu paraugu paraugkamerās, tur iemontēja tās mēbeles. Mēs braucām vērtēt un teicām, kas ir koriģējams. Būvniekam tas arī nemaksā dārgi – demontēt vienu izstrādājumu, pārtaisīt, vienoties, ka nu būs labi, un tad pārējos viņi jau ar precīzāku pasūtījumu dod rūpnīcai, kas tos ražo.

K. Ķ.: Man liekas, tāpēc tik raiti gāja, jo dinamika bija ļoti liela. Atceros, mēs runājām, ka televizora plauktiņam stūri bija par asu, arī āķi, uz kuriem kamerā pakārt drēbes. Respektīvi, tāds sākums, bet uzreiz paraugkamerā to ieraugi un atrisini, un cietumā liec iekšā jau izmēģinātu, notestētu versiju. Tās paraugkamaras bija ļoti labs instruments, lai izvairītos no pārtaisīšanas.

D. K.: Jo pārtaisīšana nevajadzīgi iztērētu gan budžetu, gan laiku.

Tatjana Trocka:
Salīdzinoši īsā termiņā ir uzbūvēts liels, moderns, Eiropas cietuma standartiem atbilstošs objekts, kas kopumā dos 30 % no visām ieslodzīto izvietojamajām vietām.

Mēs testējām visu un vienojāmies, kāds būs televizora plauktiņš, cik augstu to likt... Tādi it kā sīki ikdienas jautājumi, bet, kad par tiem vienojies, tad būvnieki var arī precīzāk dot uzdevumu strādniekiem.

Ir skaidrs, ka ieslodzījuma sistēmā strādājošie izprot jaunas cietuma infrastruktūras nepieciešamību, bet kā uz cietuma būvniecības procesu, jūsuprāt, skatās sabiedrība? Kāds sabiedrībai, jūsuprāt, bija viedoklis par Liepājas cietumu celtniecības nepieciešamību, un vai tam bija kāda loma būvniecības procesā?

K. Ķ.: Atceros, sākumā, kad bija runa, ka jaunais cietums tiks būvēts Olainē, mazliet bija jūtama Olaines iedzīvotāju neapmierinātība, bet, tikko bija apstiprinājums par zemes gabala piešķiršanu Liepājā, nekavējoties sabiedrības domas veidošanā iesaistījās mediji. Cietuma projektēšanas laikā tika noorganizēts vesels autobuss ar mediju un vietējās pašvaldības pārstāvjiem braucienam uz Lgauriņu, lai parādītu, ko nozīmē jauns cietums. Pēc tam vietējās sabiedrības pārstāvji ar lielāku izpratni attiecās pret šo jautājumu. Šī aktivitāte tika organizēta sen, bet kaut kādā mērā tas bija pamats tam, ka vietējie mediji un arī pašvaldības pārstāvji uz šo jautājumu raudzījās jau no cita skatupunkta.

D. K.: Uzsākot būvniecību, atceros, mums bija tikšanās ar Liepājas domi, un tad jau tas noskaņojums, es teiktu tā, bija diezgan pozitīvs, jo viņi, protams, apzinājās, ka tās ir papildu darba vietas, ka tie ir cilvēki, kas pieniesumu dos arī pašvaldības budžetā ar nodokļiem. Pretestību noteikti nejutu, tieši otrādi – noskaņojums bija atbalstošs.

Kā, jūsuprāt, šī projekta realizācija ietekmēs ieslodzījuma vietu sistēmas attīstību?

K. Ķ.: Tas būs kā izrāviens, kā ieslēgt turbo dzinēju. Man ir sajūta, ka tas tiks ieslēgt visu labo lietu turbo dzinēju, jo beidzot būs vieta, kur tām izpausties.

T. T.: Es uz šo jautājumu skatos mazliet savādāk, jo tikai jaunas telpas nekādu izrāvienu nedos. Telpas jāpiepilda ar saturu, un saturu rada personāls. Tāpēc izrāviens būs tad, kad cietums tiks piepildīts ar personālu, un tas ir ieslodzījuma vietu pārvaldes šī brīža vislielākais izaicinājums – Liepājas reģionā piesaistīt 300 jaunus cilvēkus. Mēs strādājam, aptaujājam visas ieslodzījuma vietas. No cilvēkiem, kas zina, ka viņi paliks bez darba tajās ieslodzījuma vietās, kuras ar jaunā cietuma atvēršanu tiks slēgtas, ir apmēram 40, kuri ir gatavi izvērtēt iespēju

doties strādāt jaunajā modernajā Liepājas cietumā. Ir arī sludinājumi, mēs ceram uz personāla piesaistes kampaņas rezultātiem... Infrastruktūras ziņā varam parādīt, ka mēs Latvijā arī esam spējīgi nodrošināt adekvātus un cilvēka cienīgus uzturēšanās apstākļus ieslodzītajiem, bet, ja nebūs personāla, kas visas tās labās lietas īstēnos, attīstīs, būs ļoti, ļoti sarežģīti.

D. K.: Piekritu Kristīnei, bet Tatanai piekritu vairāk. Mēs ilgi strādājām pie jauna cietuma būvniecības un, paldies Dievam, veiksmīgi esam ar to tikuši galā. Kaut kādā ziņā arī jāatzīst, ka mums paveicās, jo tika iesaistīti īstie cilvēki. Arī ar būvnieku mums ļoti paveicās. Bet, ja nākamā lielā cietuma būvniecība var prasīt tikpat daudz laika, tad sistēmas attīstībai 1200 vietas 15 gadu laikā – tas ir ļoti, ļoti garš periods. Šādu situāciju nedrīkstētu pieļaut, ja ne-

mam vērā valsts starptautiskās saistības, jo CPT pie mums brauc regulāri. IeVP sagatavoja turpmākās attīstības priekšlikumu, un ministrija to ir akceptējusi, mēs esam guvuši mācību, ka vecās infrastruktūras ēku renovācija neatmaksājas, tajā pašā laikā esam guvuši pozitīvu pieredzi, būvējot jaunas ēkas. Domāju, ka nākotnē mums jāraugās uz tipveida ēku projektēšanu, ņemot piemēru no norvēģiem. Un ir jābūvē jaunā infrastruktūra (korpusi) esošo ieslodzījuma vietu teritorijā, jo tad mēs lietderīgāk varam izmantot piešķirto finansējumu. Arī personāla piesaistes risks šajā gadījumā nebūtu tik aktuāls.

Vai ir nākotnē kādi ieslodzījuma vietu sistēmas, infrastruktūras modernizācijas plāni, ieceres, idejas? Ja jā, tad kuras ieslodzījuma vietas infrastruktūra tiks pilnveidota?

D. K.: Protams, ka mums ir ieceres. Tuvākos plānus saistām ar infrastruktūru Cēsīs, kur nākamās norvēģu programmas projekta ietvaros plānojam būvēt jaunu infrastruktūru sievietēm. Nākamais Norvēģijas finanšu instrumenta projekts tiks fokusēts uz sievietēm kā atsevišķu ieslodzīto kategoriju. Sieviešu cietuma infrastruktūras risinājumi tiek plānoti tuvākajā laikā, bet pārējās ieslodzījuma vietu infrastruktūras attīstība tiks nodrošināta pakāpeniski, pilnveidojot visu to ieslodzījuma vietu infrastruktūru, kas paliks pēc jaunā Liepājas cietuma atvēršanas.

Ļoti ceru un kopīgi arī strādāsim pie tā, lai pakāpeniski ieslodzījuma vietu infrastruktūra tiktu attīstīta, pilnveidota un modernizēta, atbilstoši ļaujot sistēmā nodarbinātajiem kvalitatīvi un pilnvērtīgi veikt savus darba un dienesta pienākumus.

Jaunā Liepājas cietuma būvniecība – kā tapa mūsdienīgākais cietums Baltijā

Lūdzu, pastāstiet par sevi un savu lomu Liepājas cietuma būvniecības projektā.

Gunārs Dardets: Es esmu Gunārs Dardets un pārstāvu būvniekus. Esmu no būvnieku komandas, viens no projekta vadības. Kopā no būvniecības puses mēs bijām trīs pārstāvji, kas piedalījās. Esmu projekta vadītājs, projekta direktors un atbildīgais būvdarbu vadītājs.

Gints Iesalnieks: Mani sauc Gints Iesalnieks. Esmu projekta vadītājs no pasūtītāja puses. Strādāju SIA "Tiesu namu aģentūra" (TNA) par projektu vadītāju. Šajā projektā stājos darba attiecībās. Iespējams, palikšu arī turpmāk strādāt "Jaunā Liepājas cietuma kompleksa" apsaimniekošanā.

Atšķirībā no citiem klasiskiem būvniecības projektiem, kur faktiski ir četri būvniecības dalībnieki – pasūtītājs, projekta autors, būvnieks un būvuzraugs –, šajā projektā ir pieci, jo faktiski pasūtītājs dalās divās daļās. Ir lietotājs – ieslodzījuma vietu pārvalde, kas zināja, ko viņiem vajag un ko mēs būvēsim, bet līgums ar būvnieku ir SIA "Tiesu namu aģentūra", kas profesionāli organizēja iepirkuma un būvniecības procesu no pasūtītāja puses, jo tā arī ir viena no panākumu atslēgām. Piemēram, ja īpašnieks būvē rūpnīcu vai arī, iespējams, cietumu, tad ar lielu varbūtību, ka tas ir viņa vienīgais investīciju objekts visā saimnieciskās darbības laikā. Viņš, iespējams, to dara pirmo reizi un īsti neorientējas lietās, kas īstenībā ir būvniecība, kāpēc ir vajadzīgs ģenerālbūvuzņēmējs, autoruzraugs un vēl būvuzraugs un kādas ir katram no šiem būvniecības dalībniekiem funkcijas, bet tas viss ir vajadzīgs.

Operatīvo projekta vadību nodrošināja trīs TNA cilvēku komanda: Agris Balodis, kas vairāk atbildēja par iepirkumiem un visu kopējo bildi turēja kopā, tāpat mums bija piesaistīts profesionāls sertificēts arhitekts no pasūtītāja puses Ervīns Tomofejevs, lai pieskatītu, ko projektē "Citrus So-

lutions", un es kā projekta vadītājs uz vietas būvobjektā. Protams, bija arī atbalsts no TNA juridiskās, finanšu un vadības puses. Ar šo nelielo projekta vadības komandu, manuprāt, mēs ļoti saimnieciski no pasūtītāja puses visu izdarījām.

Jānis Šiliņš: Mani sauc Jānis Šiliņš, un es pārstāvu ģenerālbūvnieku, esmu no ģenerālbūvnieka projekta vadības komandas. Manas galvenās rūpes visa šā projekta laikā sākās ar projektēšanu. Mans uzdevums bija rūpēties, lai mēs uzprojektētu to, ko pasūtītājs vēlas, un izdarītu to termiņos, lai tas būtu tas, ko esam apsolījuši uzbūvēt, tas, ko varam atļauties uzbūvēt, un lai to arī saskaņotu

Gints Iesalnieks:
***Ja būvējam veikalu,
tad mēs veikalā
tomēr esam bijuši,
bet, būvējot cietumu,
mēs nezinām, kā ir
cietumā, jo nekad tur
neesam bijuši.***

visās instancēs. Būvniecības laikā vairāk uzmanības bija jāvelta inženiertīkliem, uzbūvēt un savest visas puses kopā, jo būvniecības procesā viss ir paralēli un vienlaikus. Katram bija savas pārstāvētās jomas no projekta vadības komandas, uz ko mēs fokusējāmies visu laiku – lai salāgotu to darbiņu.

Kā jūs personīgi uztvērāt iespēju iesaistīties Liepājas cietuma būvniecībā? Ar ko šis projekts šķita īpašs jeb atšķirīgs no citiem būvniecības objektiem?

G. D.: Manuprāt, pirmais jau noteikti ir tas, ka cietums katram ar kaut ko asociējas. Visus interesē, kā te iekšā ir, bet neviens te negrib būt. Tā ir cilvēciska ziņkāre. Mans

pirmais, protams, profesionālais izaicinājums bija, ka tas ir apjoms. Nu, teiksim tā, naudas ziņā tas ir liels apjoms.

J. Š.: Man sākotnēji nebija plāna piedalīties šajā projektā, un es kā tādu joku visu laiku stāstīju, ka beigās jau cietumā vien nonākšu. Tā nu mēs nonācām cietuma projektā, bet es tiešām ļoti negribēju būt šajā projektā, man likās, ka tas mani nepiepildīs emocionāli. Šis uzreiz nebija tāds sirdij tuvs projekts, bet ar katru dienu, tajā esot, man liekas, ka labāka projekta nav, jo bija interesanti, un ne tikai tāpēc, ka mēs paši neko nezinājām, nezinājām, kā vajag pasūtītājam un lietotājam. Bija idejas, kā to vajadzētu, bet bija ļoti interesanti, kā mēs kopā visu attīstījām. Katrs nāca ar savu – varbūt šo, varbūt to –, bija ļoti saistošs pats izstrādes process un pēc tam, protams, jau tas apjoms un mērogs, un temps, un tas viss bija ļoti labi.

Kādas bija jūsu pirmās domas, uzzinot, ka strādāsi pie cietuma būvniecības? Un vai izjutāt papildu atbildību, ņemot vērā, ka šis objekts ir saistīts ar sabiedrības drošību un tiesiskuma stiprināšanu?

G. D.: Es jau projektēšanas laikā vairākkārt esmu teicis, ka šis būs labākais cietums. Ar tādu pārliecību man bija jāstartē un jāpārliecina visi pārējie kolēģi, pretējā gadījumā, ja mēs nedomāsim par to, ka gribam pašu labāko, mēs nedabūsim pašu labāko.

Runājot par Baltiju, mēs diezgan droši varam teikt, ka tas ir labākais. Mēs bijām vizītē Tallinas cietumā, un, protams, diezgan daudz kas tika ņemts no tā, bet, tā kā ir pagājuši vairāki gadi, arī tehnoloģijas ir attīstījušās, mēs diezgan droši varam apgalvot par Baltiju, par Ziemeļeiropu es nemācēšu teikt.

Man atbildības sajūta – tā ir ikdiena. Tas ir tas, kam visu laiku ir jābūt. Ir jābūt atbildības sajūtai, jo visu laiku ir jāpieņem lēmumi. Ja kaut kas tiks gremots pārāk ilgi, tad skaidrs, ka beigas jau tiks nokavētas. Atbildība vienmēr ir

GUNTARS DARDETS

GINTS IESALNIEKS

JĀNIS ŠILIŅŠ

nauda un laiks. Laiks tāpat ir nauda, kaut kādā ziņā dzīvē mēs nevaram to transformēt, bet biznesā laiks ir nauda.

J. Š.: To spiedienu, manuprāt, vienā brīdī mums sāka uzlikt, ka, redz, projekts jau virzās ātrāk, tiek apsteigti termiņi, viss ir tik labi. Publiski jau sāka uzlikt vēl papildu spiedienu, ka te jau viss ir kā pēc plāna un tā ir jābūt, citādi mūs "dzīvus apēdīs".

G. D.: Taisnība vien ir, jo, manuprāt, jau sākot ar laika kapsulas iemūrēšanas pasākumu, tika uzsvērts, ka sāka agrāk. Kam sekoja spēru svētki, mediju diena. Katrā no tiem tika uzsvērts, ka, redz, mēs esam priekšā laikam. Mēs paši zinām, ka esam priekšā, to nevajadzēja tik skaļi teikt, bet tas tika skaļi pateikts.

J. Š.: Jā, es biju vainīgs.

G. D.: Katrs rīts sākās ar "turēšanās pie galda".

J. Š.: Līgumiski mums, protams, bija daudz starptermiņu, kas jāievēro. Spiediens varbūt tādā ziņā, ka tev ir uzticēts liels projekts, valstiskā līmenī liels projekts, bet citādi lielu spiedienu neizjutām. Iespējams, pret citiem cilvēkiem, saviem tuvākajiem es sajutu to atbildību.

G. D.: Viennozīmīgi. Man tā ir ģimene, kolēģi, draugi, kuri pat rakstīja, ka baigi forši, un tad gan nodomāju: nedod Dievs, nokļūdties.

G. I.: Man kā pasūtītāja pārstāvim, kuram būtu vislabāk jāzina, ko īsti vajag, tomēr bija taustīšanās. Jā, mēs visi esam dažādus projektus vadījuši, būvējuši vai bijuši ar būvniecību saistītās dalībnieku lomās. Piemēram, ja būvējam veikalu, tad mēs veikalā tomēr esam bijuši; ja būvējam rūpnīcu, tad tādā mēs arī esam bijuši, kaut skolas ekskursijā, un, ja būvējam dzīvojamo māju, tad zinām, ka iekšā ir dzīvokļi, kāpņu telpas, lifti, bet, būvējot cietumu, mēs nezinām, kā ir cietumā, jo nekad tur neesam bijuši. Vizītes sekoja jau pēc tam, projekta gaitā, – Liepājā, Olainē, Tallinā. Kaut kāda izpratne radās, lai gan jautājumus leVP kolēģiem to-

mēr tāpat bija dīvaini uzdot, jo īsti nevari saprast, vai tas ir pašsaprotami, vai tas ir jāzina kā normālam cilvēkam vai nav jāzina. Bija zināma bijība pret visu to pasākumu. Tie ir "specifiski" cilvēki, un kā ar viņiem runāt. Visa cietumu sistēma likās tāds "jocīgs" process, bet ar laiku mēs iejutāmies, kļuvām drošāki un nekautrējāmies jautāt, nekautrējāmies kļūdīties, jo viss varbūt nemaz nav jāzina detaļās. Šobrīd, kaut cietums vēl nedarbojas, līdz ar šo projektu trīs gadu garumā viss process tik daudz ir gājis caur smadzenēm, ka jau sākrasties sajūta, ka es laikam zinu, kā ir cietumā. Mēs jau baidāmies no tā, ko nezinām un nesaprotam, kas ir cilvēciska īpašība. Ir uzlikta tāda kā bijība, atbildība, un, protams, vēl tas, ka šis ir valsts drošības objekts, kuru tu tā īsti nesaproti savā būtībā. Viegla baidīšanās ar bijību, tas ir veselīgi, jo tas nozīmē, ka fokuss un modrība nav zaudēta. Droši vien bīstamāka ir situācija, kad pienāk sajūta, ka šo visu jau zinu.

Kā vērtējat sadarbību starp projekta realizācijā iesaistītajām pusēm – ar pasūtītāju, arhitektiem, inženieriem un citiem iesaistītajiem?

G. D.: Sākums bija tāds, ka visas puses ļoti taustījās. Mēs visi viens otru nepazinām. Mēs esam savākušies būvniecības dalībnieki, turklāt katru dalībnieku pārstāv kau-dze kolēģu.

Diezgan ilgi "taustījām" viens otru, kas tu esi par cilvēku, tas ir ļoti svarīgi. Galu galā tie ir trīs gadi, kas būs jāpavada kopā. Man šķiet, pagāja maksimums pieci seši mēneši, kad mēs jau sajūtām, ka runājam aptuveni vienā valodā un ka mums ir viens mērķis. Skaidrs, ka visi, kas esam vienā laivā, ne tikai airēs, bet airēs arī pareizā virzienā. Tas, kas to sajūtu radīja, bija leslodzījuma vietu pārvaldes kolēģi. Viņi pirmie to visu "parāva vaļā", caur humora prizmu. Tas baigi palīdz, man personīgi tas ļoti palīdzēja, jo tajās sapulcēs, kas bija Stabu ielā – lai vai cik tajā mirklī bija

daudz darba, braucu uz tām divas stundām, pat divreiz nedēļā –, es uzņēmu enerģiju. Pasmējos, daudz uzzināju un braucu mājās, man patika.

J. Š.: Katram komandā ir savas stiprās puses, ko katrs var izdarīt. Aptuveni jau apjautām, kurš par kuru tēmu ir spēcīgāks, kurš ko var darīt, kuram var pateikt un aizmirst, caur kuru meklēt atbildes, tad kļūva vieglāk. leVP pastāv zināma hierarhija – šefs, vietnieks – un ir noteikts, kurš kādu lēmumu kad pieņem. Mēs varbūt nebijām pie tādas hierarhijas raduši, bet, ja to caur tādu humora prizmu iznes, tad jau var visas lietas izrunāt, saprast, pierakstīt. Kas ir forši, pat ja ir kaut kādi uzpleči, tajā pašā laikā ir ļoti ātra lēmuma pieņemšana, ļoti ātri virzījāmies uz priekšu.

Mēs kā būvnieki varējām vēl ātrāk uzbūvēt, bet Gints organizēja, lai tas viss tiktu pareizi piefiksēts, atrunāts, jo tas arī ir ļoti svarīgi. Ir jābūt arī šādai pusei.

G. D.: Te ir tā starpība, ka mēs esam privātā biznesa darbinieki, bet šoreiz pretī ir valsts, kurai ir savs birokrātiskais aparāts un sava kontrole. Tā "Bauskas tante" (mītiska personība, kuru mēs pieņemam vismaz tūkstoš reižu šajā projektā, par kuru visu laiku runāja, un es sākumā to nevarēju saprast) šermuļus uzdzina, kad mums bija pirmās pārrunas. Domāju, kas mums tagad ir jāgroza, jāpamaina, kā mēs to izdarīsim? Kāpēc tik birokrātiski jāpieiet tik vienkāršai lietai? Te visu laiku tika piesaukta "Bauskas tante".

G. I.: Skaidroju, ka tā ir iedomāta valsts kontroles kundze.

G. D.: Jā, tad es sapratu un sāku iejusties arī klienta ādā, lai saprastu, kā viņš domā, kā man ir jāformulē jautājums, cik sagatavotam man ir jānāk. Ja skatāmies, kas bija grūtākais visā šajā laikā, tad grūtākais sākumposmā viennozīmīgi bija sākt domāt kā ieslodzītajam, uzraugam, apsargam un klientam. Es līdz šim esmu tikai privātā biznesā strādājis un domāju caur biznesa prizmu.

G. I.: Man savukārt bija vēl grū-

tāk tādā ziņā, ka man bija jāieņem valsts pārstāvja loma, lai gan man arī šī ir pirmā darba vieta valsts sektorā. Es biju gatavojis projektus tikai privātā sektorā, kur viss nenotiek caur iepirkumu, bet tikai un vienīgi no veselā saprāta – tiek nopirkts tur, kur ir lētāk, ātrāk un vienkāršāk, taču te es sapratu, ka man ir uzticēti 125 miljoni valsts naudas, kur jau gadu desmitiem ir iedibināta sistēma un noteikumi. Man tagad tas ir jāpārstāv un ir jābūt zinošam. Es šajā jomā noteikti tāds nebiju. Labi, ka mūsu komandā bija projekta "krusttēvs" Agris

Gunārs Dardets:
***Cietumam ir jābūt
tādam, lai cilvēks,
nokļūstot šeit,
saprastu, ka viņam
ir atņemta brīvība,
tomēr ir iespēja dzīvot,
ir iespēja strādāt,
pabeigt skolu un
iznākt ārā, iespējams,
labākam cilvēkam.***

Balodis. Viņš valsts pārvaldē ir visilgāk strādājis, daudzus gadus. Man bija, kam paprasīt, vai mēs tā drīkstam vai nedrīkstam.

Runājot par mijiedarbību, šajā gadījumā par būvnieku, kurš bija arī projektētājs, kā Gunārs jau sākotnēji teica, bija tā sākotnējā taustīšanās, mums katram bija jānosprauž robežas, kurām ir jābūt pietiekami stingrām, lai tomēr kaut kas ietu uz priekšu. Mēs savā starpā taustījāmies pirmo pusgadu, kamēr sapratām.

Man prieks par leVP kolēģiem. Es neesmu vadījis un bijis klāt tādā projektā, kad pasūtītājs tik precīzi zina, ko īsti vajag. Bija pilnīgi skaidrs, un projektēšanas sapul-

cēs nekad nebija tādu jautājumu kā "es nezinu, ko mums vajag".

Vai projektā bija kādi unikāli vai sarežģīti inženiertehniskie risinājumi, kas atšķirās no citiem objektiem, kurus esat būvējis?

G. D.: Droši vien tas, kas jau publiski vairākkārt ir izskanējis, – žogs. Galvenais žogs ir tāds, kādu industriāli nekad neviens nebija būvējis. Tas bija materiāls, kuru mums piedāvāja un ieteica, bet es sākumā biju ļoti skeptisks, esmu diezgan konservatīvs. Finansiāla izdevīguma nebija nekāda, ja skatās no biznesa viedokļa. Es ieraudzīju, ka tas ir materiāls, kurš zemē nesadalīsies vēl 100 gadus, pretstatā tēraudam, kas kaut kad sāks rūstēt. Garantija ir viens, bet otrs ir mana seja un reputācija. Ja divi gadi un viss ir slikti, es varbūt strādāšu vēl divos darbos kaut kur, visi atcerēsies, bija tas Gunārs.

Tas varbūt nav nekas tāds ārkārtīgi unikāls, bet darba procesā tika izmantots cits materiāls, nekā ierasts.

J. Š.: Manuprāt, tehniski visa būve un lietotie risinājumi nav unikāli, bet to salikums kopā, to visu būvējot, bija specifiski. Ventilācija, kāda būvēs ir, tāda ir. Sarežģītais bija tas, ka es īsti nezināju, kā vajag. Visi inženieri zina, kā izbūvēt ventilāciju, bet kā to izdarīt cietumā? Te to drīkst vai nedrīkst, te pieklūt drīkst vai nedrīkst? Tas, no ieslodzītā perspektīvas prizmas raugoties, tieši attiecas uz drošības aspektiem. Apjoms bija gana liels, un katrā vietā bija jādomā – to darīt tagad vai pēc tam tā vide tiks pielāgota?

G. I.: Visus neskaidros jautājumus mēs prasījām leVP. Jāatzīmē arī tas, ka, uzsākot darbu, tehniskais projekts šim objektam jau bija izstrādāts, kas ļoti labi kalpoja kā *design build* bāze. Mums bija arī detalizēts projektēšanas uzdevums un pilns tehniskais projekts, atšķirībā no citiem *design build* projektiem, kad ir tikai kaut kāds skīču projekts vai pirmsprojekts un garš apraksts. Tā bija laba rokasgrāmata, pēc kuras vadīties.

Tāpat palīdzēja arī vizīte Tallinas cietumā un sapulces Stabu ielā, kur mēs divreiz nedēļā visas lietas precizējām. Jaunrades ziņā man šis nebija pats “karstākais” objekts, kur izpausties ar inovācijām.

G. D.: Jāsaka tā, pēc pusotra kopā nostrādāta gadam bija lietas, kurās mēs paši jau sākām pieņemt lēmumus.

J. Š.: Dažbrīd tas jau pat vairs nebija tā jūtams.

G. D.: Jā, mēs jau zinājām, ka, piemēram, šo Dmitrijs noteikti neatbalstīs vai, jā, šis Dmitrijam noteikti patiks, bet Andris varbūt tomēr teiks nē. Ja jautājums svārstījās, to atstājām apspriešanai sapulcē, lai lēmumu pieņem leVP. Viena no panākumu atslēgām šajā projektā bija tas, kā leVP pieņēma lēmumus. Tā parasti nenotiek, pat privātā biznesā, kur ir tā, ka bez diviem variantiem varbūt tomēr vēl ir trešais, kuru izskatīt. Šajā gadījumā uzreiz viss bija skaidrs. Ļoti reti bija kāds jautājums, kurš tika atstāts izskatīšanai vēlāk.

G. I.: Jā, tas bija tas, ko es arī

jau iepriekš teicu, ka cilvēki skaidri zināja, ko un kā vajag. Atslēgas cilvēki, kas tur bija, – viņi nešaubījās par viedokli. Tas ļoti atviegloja darbu.

Vai projekta realizācijas gaitā tika pieņemti kādi nozīmīgi lēmumi, kas ietekmēja sākotnēji plānotos risinājumus, budžetu, izpildes termiņus?

G. D.: Tie bija starptermiņi projektēšanā. Starptermiņi līgumiskums bija, bet mēs tos reflektējām pret visiem, to skaitā arī pret lietotāju – leVP. Darbus sākām ar 7. korpusu, atklātā tipa cietumu, redzējām, ka tur mēs tā knapi, knapi. Nākamais bija 1. korpus, kas bija lielāks, apjomīgāks un sarežģītāks, tur jau mēs redzējām, ka laika palika mazāk, tāpēc vajag vairāk tikties un vairāk jautājumus gatavot. Termiņš tika ļoti respektēts.

J. Š.: Nekad jau nevar zināt, kā būtu, ja būtu. Droši vien svarīgākais ir tas sākotnējais plāns. Jau ar pirmajām ēkām projekts tika

sadalīts uz pusēm. Uz starpprojektēšanu termiņi pat tika pārkāpti, un, ja mēs tos neievērojam, ir sods, un vēl arī soda, ja gala termiņā neiekļaujas. Apmēram 90 tūkstošu sods arī visu laiku tomēr tika paturēts prātā.

G. D.: Projektēšanu pavilkām garāku, jo dalījām stadijās, bet tā vietā ieguvām iespēju agrāk sākt būvniecību. Un skaidrs, ka, agrāk sākot būvniecību, mazāks risks kavēt termiņus.

Kā jūs vērtējat sabiedrības attieksmi pret šo projektu, un vai tā kādā veidā ietekmēja būvniecības norisi?

G. D.: Mēs neesam veikuši nekādas sociālās aptaujas. Tie, kas ir man apkārt, – ģimene, draugi, paziņas – jau vērtēja super pozitīvi. Teica, ka redzēja ziņās un viss ir forši, bet, ja pajautā tepat privātmāju iedzīvotājiem, neesmu pārliecināts, ka viņi ir ļoti priecīgi, kaut gan, no otras puses, tagad te ir sakārtota infrastruktūra, kas pirms tam bija nolaista.

J. Š.: Var izlasīt komentārus zem rakstiem, bet tas jau neatspoguļo kopējo nostāju. Uzņemot interesentu grupas, arī dzirdu komentārus.

G. D.: Es teiktu, ka tomēr, savelkot kopā, sabiedrības attieksme vairāk ir negatīva, it īpaši vadot grupas pa jauno cietuma teritoriju. Daudzi ir ļoti pārsteigti, ka šādi nav nekur citur, piemēram, sporta zāle vai atpūtas telpa. Tad es sāku stāstīt par resocializāciju, kas man pašam pirms trim gadiem bija jaunums, par to, kāds ir cietuma globālais mērķis – atņemt brīvību un galvenais, lai cilvēki netiktu uzturēti no nodokļu maksātāju naudas, bet gan paši maksātu nodokļus un lai dabūtu cilvēku no cietuma maksimāli ātri ārā normālu un pareizu, un tad kāds tomēr to saprot. Man vienmēr ir viens piemērs, par situāciju Mežaparkā, kad ar vagoniņu tika sabraukts bērns – tajā situācijā cietumā tika ielikts Mežaparka direktors, jo dokumentācija nebija sakārtota. Viņš kā atbildīgais tika ielikts ieslodzījuma vietā. Ir augsta līmeņa speciālists, kurš šobrīd atrodas cietumā, nodokļu maksātāji viņu uztur, lai gan ir skaidrs, ka viņš šādu noziegumu neatkārtos. Jādara maksimāli labākais, lai viņš atbrīvotos un pelnītu naudu.

G. I.: Man kā liepājniekam arī ir viedoklis. Daudz esmu dzirdējis, ka pašiem liepājniekiem nepatīk, ka te atradīsies cietums, jo, kad Liepāja pirms aptuveni desmit gadiem iesniedza savu pieteikumu ar iespēju atvēlēt vietu jaunajam cietumam, tad ekonomiskā situācija un nodarbinātība bija citādāka, kāda tā ir šodien. Bija lielāks bezdarbs, un Liepājas vadība tajā saskatīja jaunas darba vietas pil-sētas iedzīvotājiem. Nonākot līdz mūsdienām, caur neskaitāmiem iepirkumiem un pūliņiem, beidzot šis projekts ir radies, bet Liepāja jau ir ļoti strauji attīstījusies un bezdarba situācija arī ir mainījusies. Darba roku trūkst arī VUGD un VP. Vakanču ir vairāk nekā darbinieku, līdz ar to, no šīs prizmas raugoties, idejiskā jēga ir zudusi. Nav vairs tā,

ka visi priecājas par jaunām darba vietām, jo tās jau tāpat ir.

Otra lieta ir valdošais satraukums par to, kur paliek visi ieslodzītie pēc atbrīvošanas? Sabiedrībā valda uzskats, ka pēc atbrīvošanas viņi tāpat staigās pa pilsētu, taču, pēc leVP sniegtās informācijas, viņi jau nemaz nepaliek pilsētā, bet gan dodas uz savām deklarētajām pašvaldībām vai tur, kur viņus gaida. Būtiski lielākā daļa dodas prom. Es kā liepājnieks ikvienam, kuru satieku, tomēr cenšos teikt, ka viņi dosies prom.

Protams, tas, ka trīs gadu garu-

Jānis Šiliņš:
***Ja mēs kā nācija
un tauta gribam
būt labāka, tad arī
cietumiem ir jābūt
labiem. Baisi cietumi
un skaistas skolas
neradīs vispārēju
attīstību, un tam būs
sekas.***

mā reģionālie būvnieki šeit tika nodarbināti, tas paliek neaktualizēts.

Balstoties uz informāciju par Igaunijas statistiku, tur jaunie cietumi nav pilnībā aizpildīti, jo ieslodzīto skaits samazinās, ko nosaka vismaz divi faktori: grūti labojamie 90. gadu noziedznieki pamazām "izsīkst" un pastāvošā jaunā cietumu sistēma darbojas efektīvi – no cietumiem iziet labāki cilvēki nekā iegāja, un tie tik bieži nemēdz atgriezties. Daloties ar šo informāciju, liepājnieku attieksme tomēr mainās un vietējie saprot, ka cietums nav nevajadzīga valsts naudas iztērēšana bandītiem, atņemot naudu bērnodārziem vai skolotājiem. Tas jautājums ir aktu-

āls katru dienu, jo visus jau tomēr interesē, kas un kā tur notiek.

Vai šī pieredze ir mainījusi jūsu skatījumu uz ieslodzījuma vietu infrastruktūru un tās nozīmi valstī?

G. D.: Viennozīmīgi. Resocializācijas jautājums manī ir tā stingri nosēdies. Projektēšanas un būvniecības laikā es visu laiku par to domāju. Cietumam ir jābūt tādām, lai cilvēks, nokļūstot šeit, saprastu, ka viņam ir atņemta brīvība, tomēr ir iespēja dzīvot, ir iespēja strādāt, pabeigt skolu un iznākt ārā, iespējams, labākam cilvēkam.

J. Š.: Bija tāds pirmais šoks, jo tomēr galvā jau tika vizualizēts, kāds ir cietums. Piemēram, no filmas par Brasas cietumu radās sajūta, ka tas ir ļoti baiss, savukārt, apmeklējot Tallinas cietumu un redzot tur iekšā suni, tomēr sapratu, ka var būt arī citādāk. Tas ir apmēram kā tādā IT uzņēmumā, kur suns skrien pretī, ienākot telpā. Tāpat pārsteidza redzētais, ka jaunas sievietes strādā cietumā, lai gan likās, ka jābūt tādiem skarbiem vīriem. Visā darba procesā daudz domāju par darbiniekiem. Piemēram, es strādāju būvniecības uzņēmumā, kur pieejama kafija, ērtas telpas, bet kādēļ gan lai ieslodzījuma vieta būtu baisa vai neattīstīta? Tā var būt tieši tikpat laba. Darbinieks ir ar cita veida domāšanu, ko parāda Norvēģu piemērs par kopīgu basketbola spēli ar ieslodzītajiem. Ir normālas attiecības, tikai vieni ir nedaudz dzīvē kļūdījušies, bet ir iespēja mainīties un iziet no cietuma labākiem. Droši vien mēs nedaudz romantizējam visu šo cietuma vidi, jo, kā teica Māris Stivrenieks: "Nav jautājums, vai viņi salūzīs, jautājums, cik daudz, kad un kā."

G. I.: Sākot šos darba pienākumus un stājoties šajā amatā, neviļus sāku lasīt dažādas grāmatas, tostarp ar lielu interesi izlasīju grāmatu par narkokurjera Priver-ta dzīvi. Likās interesanti, kā viņš bija aprakstījis dažādus pasaulē cietumus, kuros 20 gadu laikā ir uzturējies. Soda izciest viņš

sāka Rīgas Centrālcietumā, kas toreiz bija padomju laika cietums, un, pēc viņa vārdiem, tas esot bijis pats skarbākais un visaudzinošākais cietums, kurā viņš ir bijis. Izlasot par padomju laika cietumu tradīcijām un dzirdot, ka arī šodien Daugavgrīvas cietumā cilvēki pa desmit uzturas vienā kamerā, sāc domāt, kā tur var kļūt par labāku cilvēku, dzīvojot šādos apstākļos. Tad, skatoties uz šo cietumu, kur kamerās atradīsies divi cilvēki, ir noticis vērā ņemams progress, un būs arī iespēja sportot, strādāt vai mācīties.

Kādas sajūtas jums ir par paveikto, raugoties uz Liepājas cietumu kā gatavu objektu, kurš kalpos desmitiem gadu un ietekmēs daudzus cilvēku dzīvi?

J. Š.: Mazliet biedē tas, cik labi pārzinām šo cietumu. Visur ej un visu zini. Jau radusies tāda kā "mājas" sajūta.

Ir liels gandarījums par paveikto un to, ka viss pabeigts laikā, jo ir daudz sliktu piemēru, bet mēs esam labais piemērs. Mazliet bail par to, kā būs, kad to sāks lietot cietuma darbinieki. Iespējams, kāds nodomās: "Nu kā kaut ko tādu tik muļķīgu varēja izdomāt?" Vai varbūt kaut kas nestrādās pēc tā sākotnējā mērķa. Vēl bažas par to, kā būs, kad to sāks testēt klienti. Kā darbosies kanalizācijas sistēmas, ja tajās tomēr nonāks palags?

G. I.: Paturpinot par kopējo projektu, jāmin, ka daudziem valsts objektiem pati valsts zaudējusi ticību. Dažādi skandāli, kavēti termiņi, korupcijas lietas, kartēji, tostarp finanšu ministrs A. Ašeradens pēc vizītes jaunajā Liepājas cietumā atzinīgi novērtējis paveikto, paužot viedokli, ka tiek atgūta ticība valsts spēkiem.

Mans personīgais viedoklis ir tāds, ka šis cietums ir patiešām labi uzbūvēts.

Es kā pasūtītājs, projekta vadītājs varu likt roku uz sirds un teikt, ka cietums ir uzbūvēts labi un pat labāk, nekā es gaidīju. *Design build* iepirkums mani sākumā darīja ba-

žīgu, jo tas nebija mans lēmums, es saņēmu šādu projektu. Biju bažīgs par zemas kvalitātes izstrādājumiem no būvnieka puses, vairāk domājot ierīces, ne konstrukcijas. Likās, ka varētu būt zemas kvalitātes materiāli, jo to sākotnēji nevar atrunāt vai izmērīt. Ja tas nav klasiskais iepirkums, kad pasūtītājs pats ir uzprojektējis un iedevis specifikāciju, pēc kuras būvniekam ir jāuzbūvē, tad interpretācijas var būt ļoti dažādas.

Rezultātā visas būvniecībā izmantotās lietas ir ļoti kvalitatīvas, jo es personīgi apstiprināju ikvienu materiālu, tostarp katru detaļu. Katra lieta un materiāls tika saskaņots, un nebija lielu domstarpību par piedāvāto materiālu atbilstību vai kvalitāti. Nedaudz nācās "pacīnīties" par to, lai visās ēkās tiktu lietoti viena ražotāja materiāli vai iekārtas. Protams, ilgmūžība ir pamata lieta, un, izvēloties risinājumus un materiālus, rūpīgi

vērtējām, cik tad ilgi tie kalpos.

Man, pārstāvot valsti, ir svarīgi, lai tas būtu ilgmūžīgs. Būvniekam droši vien būtiski, lai turpmāko piecu gadu laikā nebūtu tik bieži jāatgriežas un jānodarbojas ar garantijas remontiem, kā arī te noteikti nostrādāja arī mūsu katra personīgās ambīcijas, lai viss kalpotu ilgi.

Materiāli te ir labi, un lietas nopirkas labas.

G. D.: Tas, ka tiks mainītas cilvēku dzīves, – tas viennozīmīgi tāpat ir liela pārlicība, ka kalpos ilgi un labi. Protams, uz šādu apjomu, lai vai cik kvalitatīvi ir materiāli, vienmēr ir kāds procents, kam būs defekti, un vēl jāņem vērā, ka šāds komplekss ir viens unikāls, nevis kā vairumā ražoti auto. To ir būvējis nevis viens cilvēks, kurš aizvilka vadu no A uz Z, tie bija simtiem cilvēku, tāpēc izslēgt iespējamību, ka kaut kas tomēr nestrādās, nevajadzētu, bet, protams, materiālu un iekārtu kvalitāte, kādu mēs pamācām, ir augstā līmenī.

Man personīgi lielākais gandarījums bija 28. augustā, kad bija lielākais emocionālais pārdzīvojums un prieks, bet arī šodien, 2025. gada 22. septembrī, ir prieks un gandarījums.

Kā, jūsuprāt, sabiedrībai būtu jāskatās uz šādiem projektiem – kā uz drošības, kā cilvēktiesību vai kā infrastruktūras modernizācijas jautājumu?

G. D.: Kā mēs jau iepriekš secinājām, ka kopējā sociālā nostāja ir tāda, ka te viss ir slikti, tad, protams, drošība būtu pirmais, kas jāaktualizē, un nākamais ir resocializācija.

J. Š.: Ar kaut ko vienmēr ir jāsāk, un kaut kas ir jādara. Ja mēs kā nācija un tauta gribam būt labāka, tad arī cietumiem ir jābūt labiem. Nevar cerēt, ka, kaut ko aizlaižot postā, būs attīstība. Baisi cietumi un skaistas skolas neradīs vispārēju attīstību, un tam būs sekas. Skaidrs, ka, izdzirdot summu 125 miljoni, tas šķiet daudz, bet, ja skatās, cik izmaksā esošo cietumu uzturēšana un cik vēl izmaksās šī, ja sākam uz naudu skatī-

ties, tad tas ir, kā ir. Tā, protams, ir atbildība, un mums kā būvniekam tas ir arī business, bet tajā pašā laikā tā apziņa, ka šajos 125 miljonos ir arī mana nauda, manu vecāku nauda, rada sajūtu, ka mēs vienkārši esam apgrozījuši paši savu naudu. Būtu muļķīgi to darīt uz kaut ko nekvalitatīvu un sliktu.

Ko šis projekts jums devis profesionāli un personīgi?

G. I.: Skaidrs, ka mums visiem šis ir lielākais objekts, līdz ar to gribējās šeit būt. Man kā liepāniekam, neraugoties uz to, ka pasūtītājs ir valsts ar visiem birokrātiskajiem procesiem, tomēr bija tā cilvēciskā interese un gribējās piedalīties, jo tas tomēr notiek manā pilsētā un ir lielākais būvobjekts Latvijā. Negribējās tādu izdevību laist garām. Tāpat, protams, tas ir svarīgs ieraksts CV. Tas ir līdzīgi, kā pabeidzot augstskolu, kad vairs nav jābaidās ne no kā, tādā ziņā, ka turpmāk jau varēs ar lielām un sarežģītām lietām tikt galā. Ir daudz lielāka pārlicība, ka noteikti tiksīm galā arī ar lielākiem projektiem. Atliek vien darīt.

G. D.: Profesionāli tas noteikti ir ieraksts CV. Tas, ka es ar šo tikšu galā, man bija uzreiz skaidrs, citādi man šo iespēju nebūtu piedāvājuši. Mana līdzšinējā darba pieredze bija apliecinājums tam, ka es to varu. Pašā sākumā ir svarīgs komandas kodols, kurā tu zini "atslēgas" cilvēkus, katra cilvēka abas puses, jo katram ir gan labā, gan sliktā puse, un mums ir jāmācās izmantot tikai labās īpašības, apzinoties, ka ir arī sliktās, bet tās nevelkam iekšā.

Projekta laikā droši vien es esmu iemācījies būt vēl mierīgāks, jo spriedzes te pietiek. Ceru, ka nākamā šāda kompleksa projektēšanā man arī būs iespēja startēt. Es būtu gatavs strādāt.

J. Š.: Man ir ļoti daudz izaugsmes brīžu, sākot vien ar attiecībām starp pasūtītāju un valsti, jo tagad ir zināms, kā tas process notiek. Sāc saprast, kā un kāpēc tas ir tā, kā ir. Nekas nav tikai tāpēc, ka tas ir loģiski saprotams, visam

ir jābūt ar zināmu pamatojumu.

Otra lieta – no sākuma man likās, ka te maksimāli ir trīs kabelu tīkli, bet te to ir ļoti daudz. Tikli kopumā man bija kaut kas jauns. Tā zināmā mērā bija kā skola un šodien piedzīvojām izlaidumu.

Ko novēlēsiet ieslodzījuma vietu pārvaldes Liepājas cietuma nodarbinātajiem, kuri turpmāk jaunajās telpās veiks savus ikdienas pienākumus?

G. D.: Es novēlu, lai jaunā Liepājas cietuma nodarbinātajiem būtu pēc iespējas mazāk darba.

J. Š.: Cerams, tas, kā mēs esam visu iedomājušies, kā tie procesi te notiks, tas tā tiešām arī strādās. Cerams, ka darbiniekiem tiešām būs vieglāk, saprotamāk un mazāk darba nekā līdz šim.

G. D.: Tāpat tomēr gribas novēlēt, lai šīs telpas ir tukšas, pat ja tas ir nedaudz skumji, ka nebūs darba, tomēr – lai šīs telpas ir tukšākas.

J. Š.: Novēlu, lai arī pašiem nodarbinātajiem izdodas šo sporta zāli izmantot, jo tur jau arī ir sava specifika – kur sākas robeža, aiz kuras ir darbs, jo te tā pēkšņi nevar atrasties darbā, kā, piemēram, mēs ieejam ofisā sestdienā, te viss ir stingri. Gribas, lai tas viss tomēr ir nedaudz "brīvāk" par labu nodarbinātajiem, jo kāds ietekmīgs vīrs teicis: "Ikvienam procesā iesaistītajam ierēdnim ir jāuzņemas atbildība un jāpieņem lēmumi, lai dzīve iet uz priekšu straujāk."

Lai šī jaunā vide ir par pamatu un palīdz pieņemt drosmīgus lēmumus. Citādāk, ne tāpēc, ka tā jau vienmēr ir darīts un mēs turpinām darīt tā tālāk.

G. I.: Es teikšu tā – šis uzbūvētais cietums ir kā tāds sarežģīts un avancēts graudu kombains, un es novēlu, lai izdodas šo visu tehnoloģiju klāstu apgūt, kas šeit ir atrodams, jo, tikai saprotot un mākot ar to visu apieties, to var pilnvērtīgi likt lietā. Ir grūti aptvert to visu, kas te ir. Novēlu to visu iemācīties un likt lietā, lai tas kalpo tam, kam tas ir domāts, un dzīve līdz ar to būtu vieglāka.

2. ēka, kurā izvietota
uzņemšanas nodaļa,
īpašo režīmu kameras
un medicīnas daļa.

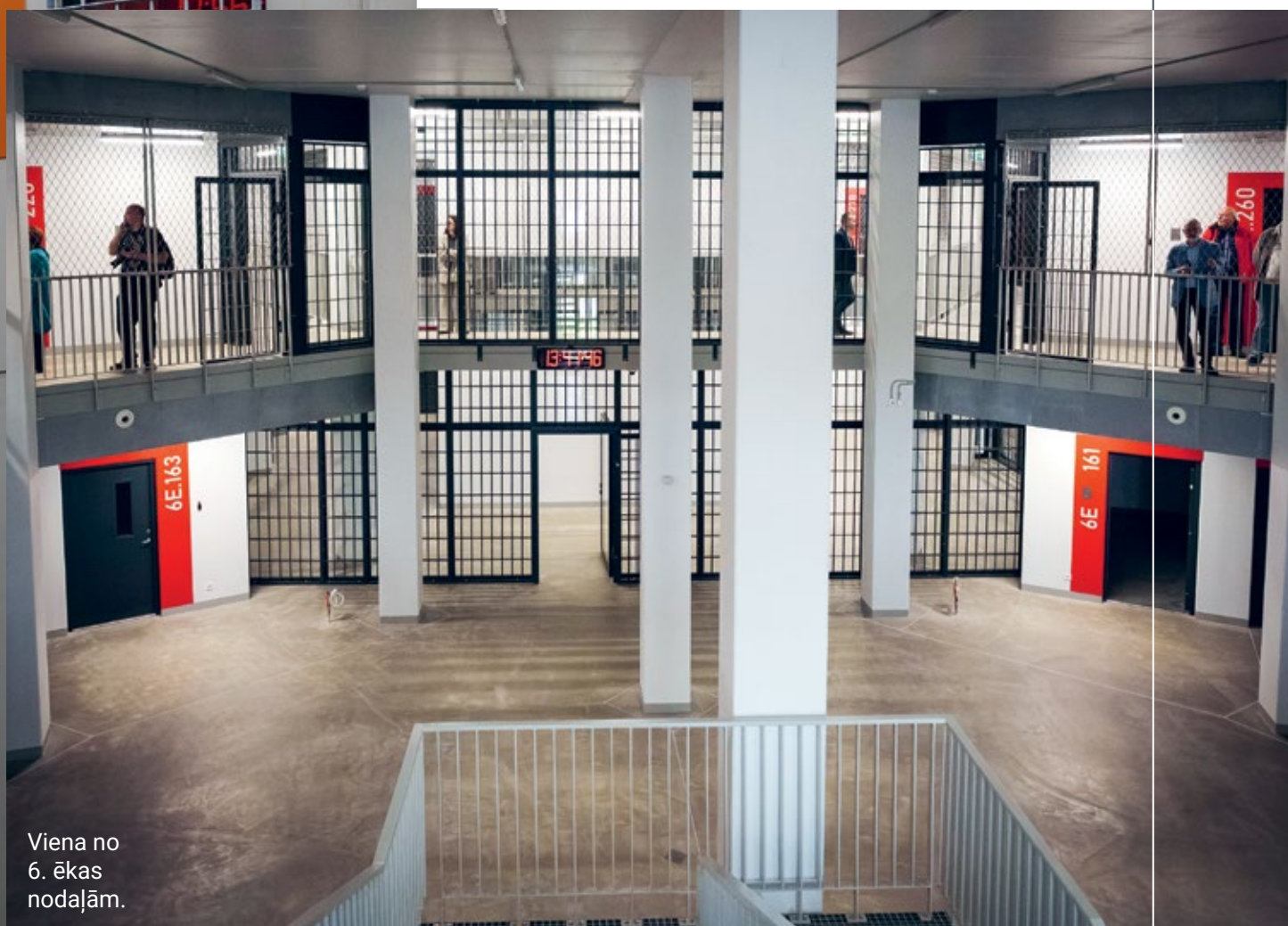
Jaunais Liepājas cietums – modernākā ieslodzījuma vieta Baltijā

Jaunais Liepājas cietums ir pirmā ieslodzījuma vieta, kas uzbūvēta Latvijā kopš neatkarības atjaunošanas. Plānots, ka tas uzsāks darbu 2026. gada sākumā, kļūstot par vienu no modernākajām un drošākajām ieslodzījuma vietām Baltijā.

Jaunais cietuma komplekss atklāj jaunu posmu Latvijas sodu izpildes sistēmā. Tajā ir vieta 1200 ieslodzītajiem, kas ir aptuveni trešdaļa no kopējā ieslodzīto skaita Latvijā. Tas ietver sešas funkcionāli nozīmīgas ēkas, tostarp divus dzīvojamos korpusus, izglītības un nodarbinātības centru, kā arī slimnīcas korpusu.

Būvniecībā tika iesaistīti vairāk nekā 2200 speciālisti no 214 uzņēmumiem, tostarp apmēram 30 % no Kurzemes reģiona. Projekta laikā plaši tika izmantoti Latvijā ražoti būvmateriāli. Liepājas pilsēta ieguva arī būtiskus infrastruktūras uzlabojumus, piemēram, atjaunotus ceļus un jaunas inženierkomunikācijas, turklāt jaunais cietums atrodas nomaļus, nevis pilsētas centrā kā esošais Liepājas cietums.

Kamera.

Viena no 6. ēkas nodaļām.

Mūsdienīgi

2. ēkas
gaitenis.

Ieeja skolā.

Sanitārais
mezgls
kamerā.

Autobusa
galapunkts.

Sporta zāle ar aprīkojumu telpu
sporta veidiem – telpu futbolam,
volejbolam, basketbolam.

Uzņemšanas
nodaļa – vieta,
kur sākas
ieslodzītā gaitas
cietumā.

Mūsdienīgi

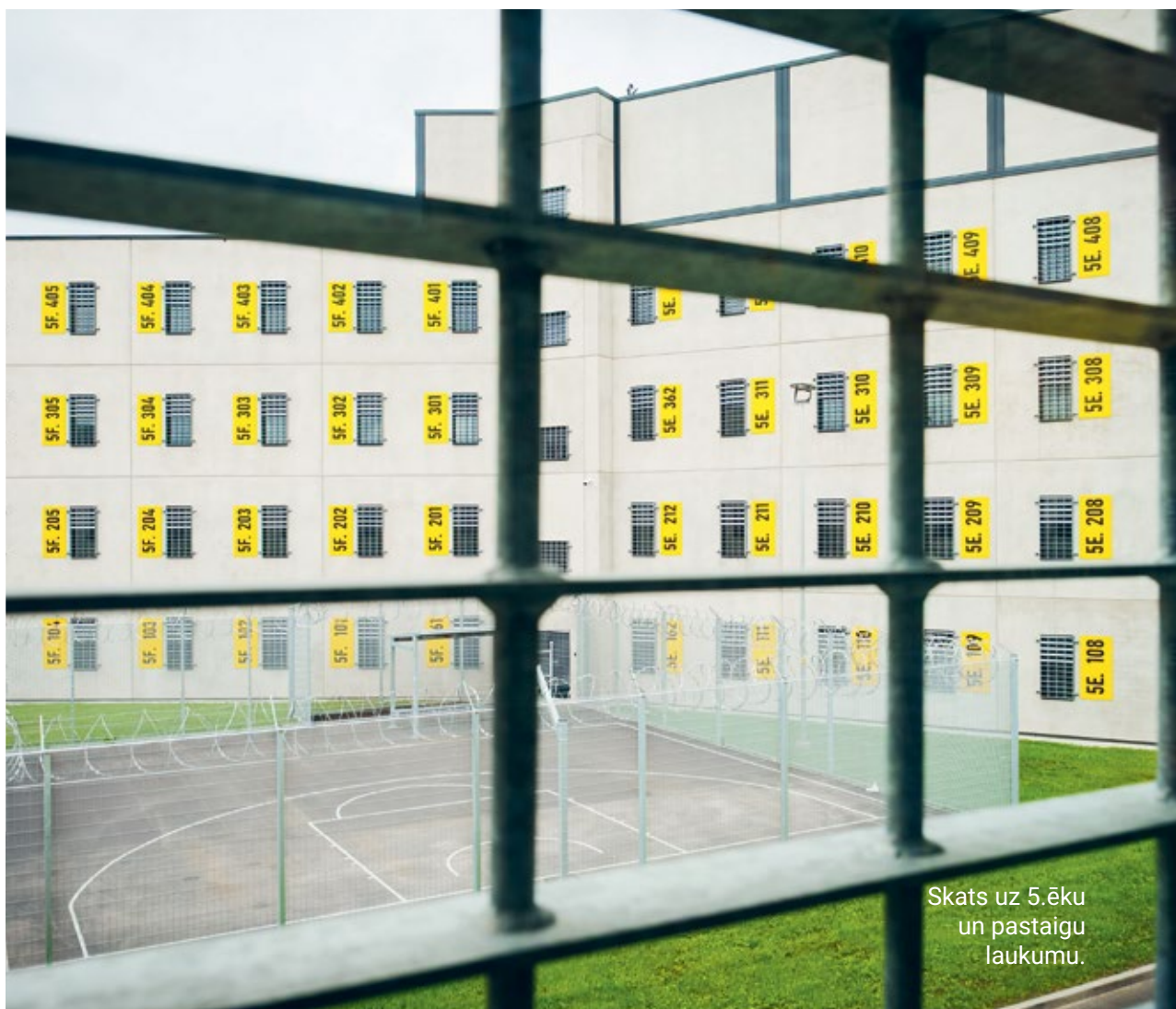
Atklātā
cietuma
nodaļa.

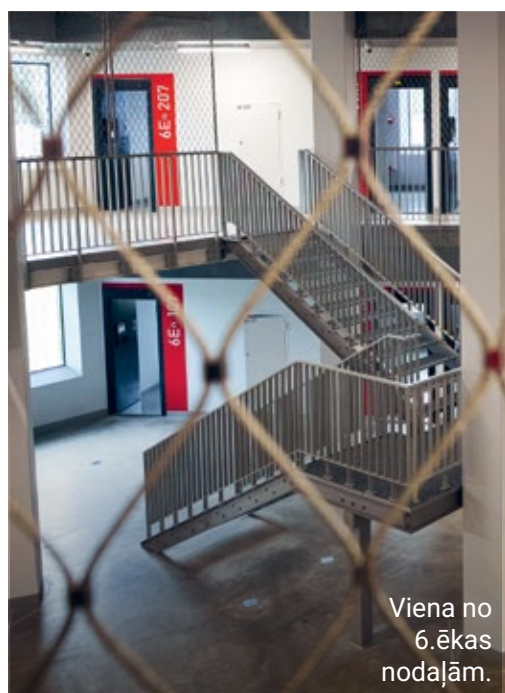
Ražošanas
telpa ieslodzīto
nodarbināšanai pie
komersanta.

Administratīvā
ēka un
darbinieku
velosipēdu
stāvvietā.

Skats uz 5.ēku
un pastaigu
laukumu.

Viena no
6.ēkas
nodaļām.

Jaunā Liepājas cietuma
administratīvā ēka
ar galveno ieeju un
transporta caurlaides
kontroles punktu.

Intervija ar Liepājas cietuma priekšnieku Māri Dumpi

Kas jūs motivēja uzsākt darbu leslodzījuma vietu pārvaldē (leVP), un kā šī izvēle ir ietekmējusi jūsu profesionālo ceļu?

Īstenībā jau jāteic, ka gandrīz sānāca netīšām. Es studēju Latvijas Policijas akadēmijā, bet publisko tiesību nodaļā. Tolaik, lai tiktu kolidzās, bija jāsāk procedūra jau kaut kad martā, aprīlī, bet es to biju nokavējis. Taču vēl pirms tam, pēc vidusskolas, biju iestājies Rīgas Tehniskajā universitātē. Pēc apmēram pusotra gada sapratu, ka tas īsti nav man, un pārtraucu mācības. Vienlaikus biju iestājies Nacionālo bruņoto spēku Instruktoru skolas Studentu mācību nodaļā, kurā tieši augstskolu studentiem bija iespēja apgūt jaunākā instruktora kursu. Mums bija teorijas nodarbības reizi nedēļā vakaros, savukārt prakse – reizi mēnesī poligonā, kur norisinājās šaušana vai kādas citas praktiskās apmācības. Mani ļoti aizrāva šīs mācības.

Kad izstājos no Universitātes, sapratu, ka man jau arī no mācību nodaļas jāizstājas, jo nebiju vairs students. Pēc aiziešanas no mācībām padomā bija doties uz armiju. Tolaik vēl bija obligātais militārais dienests, kaut gan tas periods jau tuvojās noslēgumam. Atceros, daži no armijas biedriem man teica, ka Latvijas Policijas akadēmijā būšot daudz budžeta vietu, teica, lai pamēģinu. Nodomāju – kāpēc ne? Iestājos, un ātri vien iepatīkās, jo saredzēju iespēju saistīt sevi ar dienestu. Manī bija doma, ka varētu iet dienestā, bet nebija īsti konkrētības, kur – armijā, policijā, ugunsdzēsībā –, jo lielā mērā visi ceļi bija atvērti. Uzsāku mācības Latvijas Policijas akadēmijā, pēc pusgada arī sāku strādāt akadēmijas Informātikas centrā. Nedaudz vēlāk uzsāku darbu gaitas "Swedbank". Uzskatu, ka saskarsmes un komunikācijas ar cilvēkiem pieredzi guvu tieši klientu apkalpošanā.

Kad pabeidzu akadēmiju, sapratu, ka bankā "aiz lodziņa" vairs nevēlos strādāt. Tās bija 2009. gada beigas, valstī valdīja finanšu krīze, darba vietu nebija, un mana kursosabiedrība Madara Ručevska, kas

tolaik bija uzsākusi dienesta gaitas leslodzījuma vietu pārvaldē, centrālā aparāta Juridiskā dienesta lesniegumu izskatīšanas daļā, mani aicināja: "Nāc pie mums, mums vajag cilvēku!" Sākumā domāju, kāpēc nepamēģināt, jo man līdz tam mirklim nebija priekšstata par to, kas ir leslodzījuma vietu pārvalde un kas tur darāms. 2010. gada maijā uzsāku dienestu leVP lesniegumu izskatīšanas daļas vecākā inspektora amatā. Pēc diviem gadiem bija reorganizācija un nāca piedāvājums no Valsts policijas,

“

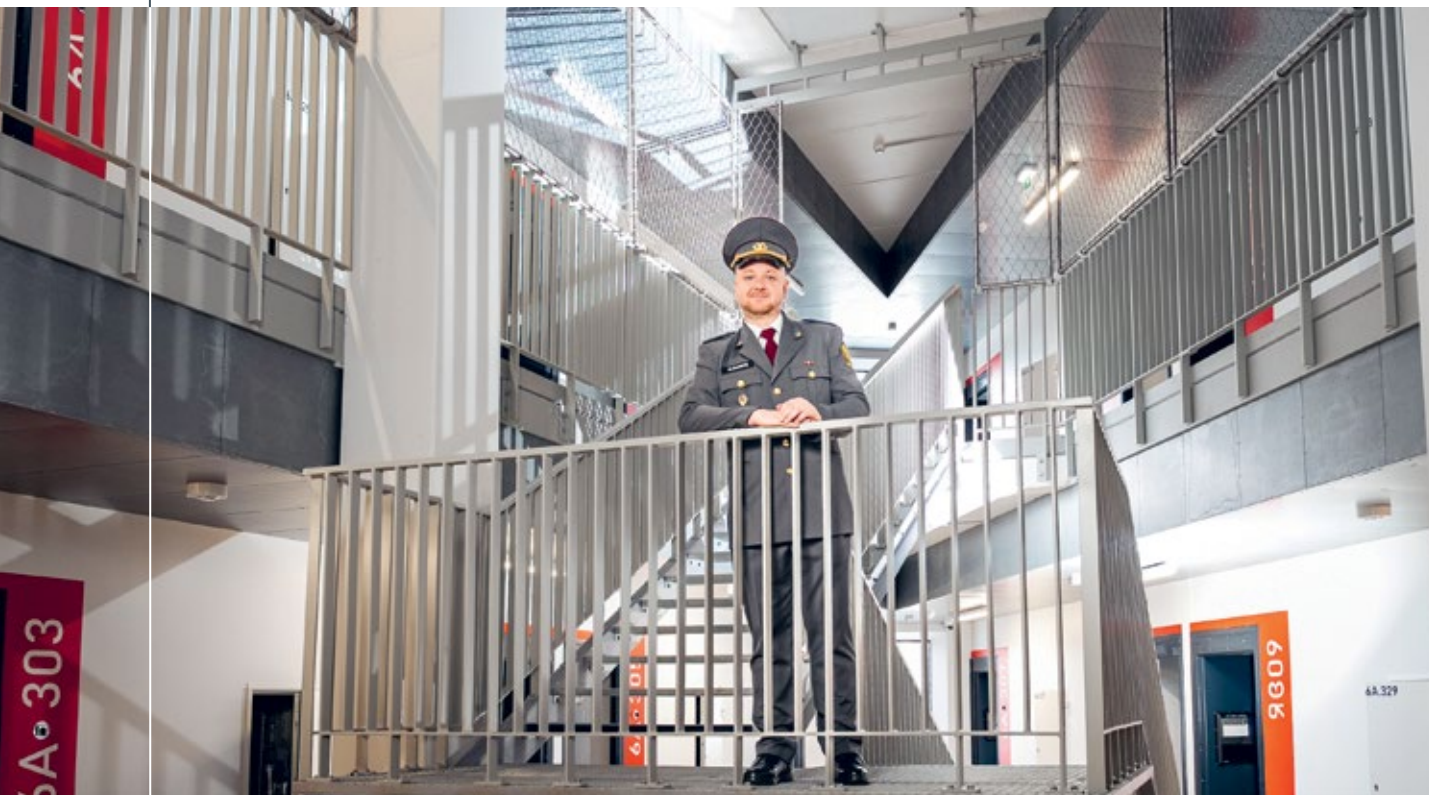
Patiesībā jau neviens nav atvēris jaunu cietumu pļavas vidū, un tagad mēs visi domājam, ko un kā izdarīt. Ar Liepājas cietuma komandu jau no pirmās dienas ļoti aktīvi iesaistījāmies tieši būvniecības beidzamajā fāzē, lai saprastu, kas ir uzcelts, kā tas viss strādā.

kam es piekritu un pārcēlos. Strādāju tajā pašā ēkā Stabu ielā 89 un, protams, satiku bijušos kolēģus, un pēc kāda laika Uzraudzības daļas kolēģi uzaicināja kopā paēst pusdienas, kuru laikā izskanēja aicinājums atgriezties dienestā leslodzījuma vietu pārvaldē – Uzraudzības daļā. Tajā brīdī sapratu, ka Pārvaldē man patika labāk, tāpēc šo uzaicinājumu pieņēmu. Laiks ritēja ļoti ātri, un pēc četriem gadiem Uzraudzības daļā, apgūstot dažādas nianšes, esot klātesošam arī Atkarīgo centra normatīvu izstrādē, pienāca diena, kad tā brīža

Pārvaldes priekšniece Ilona Spure aicināja uz sarunu ar domu par Olaines cietumu, jo tur tika meklēts Uzraudzības daļas priekšnieks.

Tā es nokļuvu Olainē, lēnām sāku savu vadītāja karjeru, un tas bija ļoti interesants laiks un pieredze, nāca Covid-19 laiks. Kādam varbūt nepatīk vārds "specifika", bet nu tā specifika Olaines cietumā salīdzinājumā ar citiem cietumiem, īpaši slimnīcas dēļ, ir ļoti jūtama. Manuprāt, es ļoti daudz iemācījos, augu kopā ar savu komandu un kolēģiem. Tolaik, kad startēju uz Olaines cietuma Uzraudzības daļas priekšnieka amatu, tādu konkursu īsti nebija, bija nosacījums – ja ir vairāki pretendenti, tiek rīkots konkurss, bet, tā kā es biju vienīgais, konkursa nebija.

Gāja laiks, un nolēmu, ka atkal vēlos augt. Bija izveidojusies lešķējās drošības akadēmija, nāca priekšlikums studēt magistrantūrā. Sāku apgūt vairāk teorētisko bāzi, kas attiecas uz vadību. Parāli maniju kaut kur kaut kādus konkursus, taču nebija nekā konkrēta, uz ko es būtu gatavs. Jo, piedaloties jebkurā konkursā, jāpieļauj iespēja tajā uzvarēt. 2025. gada sākumā tika izsludināts konkurss uz Liepājas cietuma priekšnieka amatu. Īstenībā cilvēks jau dzīvo savā burbulī, un dažkārt šķiet, ko gan es tagad mainīšu visu. Nepieteicos. Taču tad tika izsludināts konkursa pieteikšanās termiņa pagarinājums. Vairāki cilvēki man teica, lai pamēģinu – ko tad es zaudēšot. Tad nu padomāju, ka īstenībā, jā, ko gan es zaudēšu? Neko, jo Liepāja vienmēr man ir patīkusi kā pilsēta un es to uztvēru kā iespēju. Daļībai konkursā nāca pamudinājums arī no kolēģiem. Olaines kolēģi, protams, neko neteica, taču viņiem kaut kāda nojauta bija, ka es tur varētu pieteikties. Olainē bija izveidojusies ļoti sirsnīgs kolektīvs Uzraudzības daļā. Pēdējos gados sapratu, ka beidzot viss darbojas tā, kā esmu to veidojis gadu gadiem. Bija ļoti žēl pamest šo komandu, labprāt šos cilvēkus būtu ņēmis līdzī uz Liepāju, bet, protams, arī Olainē kādam ir jāstrādā. Pašlaik

arī Olainē novērojama tāda kā reorganizācija, kad tiek runāts par Uzraudzības un Apsardzes daļas apvienošanu, līdz ar to attiecīgi ir laiks, kad ir daudz nezināmā.

Pieteicos konkursā, nonācu otrajā kārtā, pēc tam saņēmu uzaicinājumu uz trešo kārtu, kas bija intervija, un tad es laikam iegāju azartā. Kad uzzināju, ka esmu uzvarējis konkursā, apjautu, ka savu dzīvi nāksies mainīt par 180 grādiem. Vecāki teica, ka tad, kad sāku mācīties, viņiem bija skaidrs, ka drīz kaut kas mainīsies. Jo, kad 2023. gadā sāku mācīties vadības programmu, manuprāt, tas nozīmē, ka ir kaut kādas potenciālās izaugsmes iespējas nākotnē. Mūsdienās tehnoloģijas sniedz plašas iespējas, var piezvanīt ar video zvanu, izrunāt, parādīt. Pirms kādiem gadiem 15–20, ja es braucu uz ārzemēm uz ilgāku laiku, lai piezvanītu uz mājām, bija jāmeklē iespējas, jo tas bija dārgi. Tagad esmu tikai divarpus stundu brauciena attālumā no iepriekšējās dzīvesvietas, brīvdienās varu atbraukt.

Tikai pēc kāda mēneša sapratu, ka tās pārmaiņas arī man perso-

nīgi bija vajadzīgas, jo laikam biju mazliet iestrēdzis ikdienas lietās. Daļas priekšnieka darbs ir diezgan tehnisks, nodarbojos ar vienu un to pašu – meklēju cilvēkus, piesaistu cilvēkus, rakstu ziņojumus, nodarbojos ar novērtēšanām, kaut ko pārstrādāju. Taču cietuma priekšnieka amatā es redzu radošumu, radošumu tieši saistībā ar jauno Liepājas cietumu. Man patīk teikt, ka patiesībā jau neviens nav atvēris jaunu cietumu plavas vidū, un tagad mēs visi domājam, ko un kā izdarīt. Pirmo reizi tur nokļuva būvlaukumā jau cietuma priekšnieka statusā. Ar Liepājas cietuma komandu jau no pirmās dienas ļoti aktīvi iesaistījāmies tieši būvniecības beidzamajā fāzē, lai saprastu, kas ir uzcelts, kā tas viss strādā. Man ir ļoti paveicies arī ar jauno komandu. Biju arī Valmierā apskatīt jauno kameru korpusu, un patiesībā ļoti priecē, ka mēs ejam uz to vienu modeli.

Kā jūs raksturotu savu līdzšinējo profesionālo attīstību un lielākos izaicinājumus karjerā?

Mans pirmais lielākais izaicinā-

jums bija uzņemties Olaines cietuma Uzraudzības daļas priekšnieka amatu, jo iepriekš biju attīstījis horizontālā līmenī, proti, vecākā inspektora līmenī dažādos amatos. Un tad nāca pirmā diena, kad braucu uz darbu Olainē, bija stress, jo līdz šim biju strādājis kā padotais un nu man jāvada 70 padotie un uzreiz. Sākums bija grūts, kamēr sapratu, kā kaut kas no tā, ko es iepriekš mācījos, strādā reālajā dzīvē. Vajadzēja veidot attiecības ar kolektīvu. Patiesībā pirmais gads Olaines cietumā bija izaicinājumiem bagāts, jo 2019. gadā bija izmaiņas normatīvajos aktos, kas attiecās uz uzraugu pārtraukumiem, kam sekoja pārkārtošanās. Nāca Covid-19 laiks, kad tika izveidota Covid nodaļa, bija brīži, kad maiņā palika vien divi cilvēki, kas varēja nākt uz darbu. Pēc tam bija mierīgāks periods, izaicinājumi bija vairāk saistīti ar personāla trūkumu.

Laiks Olaines cietumā bija ļoti dinamisks. Uz Olaini atnācu pie nepazīstama kolektīva, ar kuru veidoju attiecības, un, manuprāt, tas izdevās ar laiku, un arī šobrīd, jau

esot Liepājā, redzu, ka Liepājas cietumā ir ļoti foršs kolektīvs un ka mums veidojas ļoti labas attiecības. Ik dienu izskatām dažādus jautājumus, veicam plānošanu, un redzu, ka ir pozitīva atgriezeniskā saite arī no centrālā aparāta, no citiem cietumiem. Protams, pašlaik ir mazs cietums, apzinās, ka darbā jaunā, lielā cietumā var nākties saskarties ar dažādiem izaicinājumiem. Mēs būsīm lielākais reģionālais cietums. Mums ir jāspēj plānot tā, lai ar visu varam tikt galā paši, jo tuvumā nebūs ieslodzījuma vietas, kuras personālu X situācijā varam pasaukt palīgā, lai aizved ieslodzīto uz ārstniecības iestādi ārpus cietuma vai atrodas postenī, jo kāds neiznāca uz maiņu.

Šobrīd kā lielāko izaicinājumu saredzu jaunā cietuma struktūras uzbūvēšanu tā, lai veiksmīgi uzsāktu tā darbību – kā pārņemt, kā pārcelties no vecajām uz jaunajām telpām u. tml. Arī mazāki izaicinājumi, piemēram, izmaiņas Ministru kabineta noteikumos Nr. 523 – mēs runājam tikai par videospēļu konsoļu ierobežojumiem, bet vēl nāk radio, televizoru, tējkannu ierobežojumi. Arī tam būs jāķeras klāt. Man šo izaicinājumu risināšana šķiet interesanta. Atklāti sakot, pārcelšanās uz jaunajām telpām brīdis manī nedaudz biedē, un tas ir saprotams, jo vienlaikus kādu laiciņu darbosies divi cietumi, abos būs ieslodzītie, viņi ir jāapsargā, jāpabaro, jānodrošina citi procesi, un tas būs jādara esošajam personālam. Bet uzskatu, ka ir jākustina smadzenes, ir jādomā, jāplāno, nav divu vienādu situāciju – man tas dod enerģiju.

Kādas īpašības, jūsuprāt, ir būtiskas ieslodzījuma vietas priekšniekam?

Manuprāt, lai veidotu labas attiecības ar komandu, ir jābūt godīgam un atklātam pret padotajiem, jo es neatbalstu, ka kaut kas tiek slēpts vai manipulēts. Pārvaldes pirmā vērtība ir cilvēks, un, arī manā ieskatā, cilvēks ir tas, kam ir vislielākā vērtība visā mūsu sistēmā. Ir arī jāspēj nodalīt šos cilvēkus, jo

mūsu gadījumā tie ir gan nodarbinātie, gan ieslodzītie. Manuprāt, ir ļoti svarīgi minēt, ka darbinieks ir galvenā vērtība, menedžmenta pētījumos ir pierādīts – ja tu parūpējies par saviem darbiniekiem, viņi parūpēsies par biznesu, un mūsu gadījumā “bizness” ir ieslodzītie.

Ir jābūt iespējai, ka darbinieks var atnākt pie priekšnieka. Dienestā ir pierasts pie izteiktas subordinācijas, strukturētības, taču tas daudzas lietas padara smagnējas. Es varbūt slikti atceros cilvēku vārdus, īpaši lielam daudzumam cilvēku, taču man ir svarīgi, ka es vairāk vai mazāk pazīstu katru nodarbināto, ka varu ar katru parunāt

***Saskaņā ar
ieslodzījuma vietu
pārvaldes misiju
beidzot varam
pārliecināti teikt,
ka mums būs viens
absolūti laikmetīgs
cietums.***

un ka nodarbinātais var atrast mani, ja viņam ir kāds jautājums. Kad atnācu strādāt uz Liepājas cietumu, izrādījās, ka priekšniekam bija divi kabineti – viens galvenais, otrs tāds, kur pārgērbties, kafiju padzert, netraucēti pastrādāt. Man tas bija pārsteigums, ka man tagad jāiet gērbties citur, jāstrādā šeit. Man pietiek ar vienu kabinetu. Runājot ar kolēģiem, sapratu, ka cietumā ir ļoti saspiesti sieviešu gērbtuvēs, jo pēdējā laikā dienestā pieņemtas aizvien vairāk sievietes. Gērbtuves bija tieši blakus manam otrajam kabinetam, piedāvāju to kā iespēju paplašināt sieviešu gērbtuves. Ikdienā mana kabineta durvis stāv vaļā visu laiku, un cilvēki zina – ja ir vaļā, tad var nākt. Ja man ir kāda sapulce, protams, es

durvis aizveru.

Komunikācija ir ļoti svarīga – gan starp nodarbinātajiem, gan starp nodarbinātajiem un ieslodzītajiem –, bet ir jāprot pareizi komunicēt. Tas, ko esmu novērojis, ka ļoti daudz problēmu rodas neveiksmīgas komunikācijas dēļ. Pirms vairākiem gadiem ieslodzījuma vietu pārvaldei bija ļoti veiksmīga iniciatīva, ka katrs jaunais darbinieks sāk dienestu ar divām nedēļām Mācību centrā, un tā cilvēks pirmajās dienās apmēram saprot, kur viņš ir nokļuvis, kādas ir pamatlietas komunikācijā, un uz cietumu viņš atnāk, jau apmēram zinot, kā kas strādā. Tas ļoti palīdzēja, jo nav tik daudz laika, lai katram detalizēti izstāstītu, ko drīkst, ko nedrīkst, kā izprast ieslodzītos un viņu vajadzības.

Vai ir kāds mentors vai paraugs, kas atstājis īpašu ietekmi uz jūsu karjeras dzīves izvēlēm?

Ļoti daudz gan juridiskajos jautājumos, gan par ieslodzījuma vietu sistēmu kopumā iemācījos no mana pirmā daļas priekšnieka Alekseja Zubricka. Patiesībā ir vairāki cilvēki, kurus es noteikti varētu pieminēt, no kuriem esmu daudz mācījies. Piemēram, Renāte Fila, kas bija Juridiskā dienesta priekšniece, Uzraudzības daļas priekšnieks Jānis Ungurs. Noteikti Māris Stivrenieks, kuru pazinu jau no Latvijas Policijas akadēmijas laikiem, pie viņa vienmēr varēja vērsties pēc padoma. Ilona Spure kā Pārvaldes priekšniece, kuru pazinu jau iepriekš kā Resocializācijas dienesta priekšnieci, ar viņu vienmēr varēja izrunāt dažādus jautājumus, nianses. Protams, pašreizējais leVP priekšnieks Dmitrijs Kaļins, ar kuru strādājām plecu pie pleca Olainē, Olaines cietuma priekšnieka vietnieki Oļegs Šteinburgs un Igors Brezinskis, kuru lielā pieredze sistēmas specifiskajos jautājumos ļāva man apgūt daudz ko jaunu. Uzskatu, ka man vienmēr ir veicies ar vadību, vienmēr esmu saņēmis atbalstu. Noteikti varētu pieminēt vēl daudz un daudz kolēģu, no kuriem esmu mācījies, –

Ilona Borozdina, Oksana Kulakova
un daudzi citi.

Ko jaunā Liepājas cietuma izveide nozīmē Latvijas ieslodzījuma vietu sistēmai kopumā?

Būtiski, ka tas ir jauns cietums, kas uzbūvēts no nulles plāvas vidū, un tam nav pilnīgi nekāda sakara ar veco infrastruktūru, jo iepriekš mums ir bijušas renovētas telpas vai uzcelta jauna ēka vecākas infrastruktūras ietvaros. Pirmo reizi ir uzbūvēts tiešām milzīgs ēku komplekss, 1200 vietas, kas visas ir jaunas, un lielā mērā kapacitāte ir trešā daļa no ieslodzītajiem mūsu sistēmā. Man šķiet būtiski, ka tik lielam skaitam ieslodzīto būs iespēja nodrošināt mūsdienīgu apstākļiem atbilstošas telpas. Saskaņā ar ieslodzījuma vietu pārvaldes misiju beidzot varam pārliecināti teikt, ka mums būs viens absolūti laikmetīgs cietums, kas nākotnē radīs sabiedrības drošības situācijas uzlabošanu. Ja mēs runājam, ka virzāties uz dinamisko drošību, kas sastāv no trim daļām, proti, statiskās, administratīvās un dinamiskās, tad statiskās drošības elementi tur ir ļoti labi, piemēram, žogi, perimetrs, ir uzbūvēta kamera, kurā nav iespējams paslēpt aizliegtos priekšmetus, cietums faktiski atrodas ārpus apdzīvotas vietas, kas ir iespēja izslēgt problemātiku ar internetu, ko raida no blakus mājām.

Manuprāt, izdosies izpildīt likuma mērķi, notiesāto izolēt no sabiedrības un atļaut tikai likumā paredzētus saziņas veidus ar ārpasauli, neļaujot komunikāciju caur neatļautiem saziņas kanāliem, ko ne vienmēr administrācija var kontrolēt. Arī resocializācijas iespējas, kas ir būvētas speciāli šim nolūkam, – darba vietas, trīs dažādas lielās darbnīcas, dažādas mazās darbnīcas, mācību iespējas. Plānojam sadarbību ar kādu no Liepājas izglītības iestādēm ar mērķi nokomplektēt klases, jo šobrīd mazajā Liepājas cietumā jau vairākus gadus vispārējā izglītība netiek nodrošināta, jo nespējam izveidot klasi un skola nav gatava

viena ieslodzītā dēļ to atvērt. Protams, mēs ļoti ceram turpināt sadarbības iniciatīvas ar brīvprātīgajiem, ar visu, kas Liepājas cietumā ļoti aktīvi notiek līdz šim.

Ko personīgi jums nozīmē vadīt modernāko cietumu Latvijā un Baltijā?

Man tas nozīmē gan tādu kā iekšēju lepnumu, gan arī novērtējuma sajūtu, ka man tika dota šī iespēja. Konkurss varēja būt dažādi rezultāti, taču apjaušana, ka esmu tajā uzvarējis, ka es būšu pirmais, kam būs iespēja palaist darbībā un vadīt šo cietumu, radās tikai neredzētā, kādu mēnesi pēc konkursa rezultātu paziņošanas. Sākumā šķita, jā, forši, iespēja pārcelties,

Mums ir jāspēj plānot tā, lai ar visu varam tikt galā pašī, jo tuvumā nebūs ieslodzījuma vietas, kuras personālu X situācijā varam pasaukt palīgā.

jauna pilsēta, kaut kas jauns, citādāks, bet tad nāca tās ikdienišķās lietas – kur atrast dzīvokli, kur iegādāties kaut kādas pamatlietas. Nebija tā, kas es izvācos no viena un ievācos citā dzīvoklī. Es dzīvoju ģimenes mājā, kur man bija sava daļa. Smējos, kad mamma pajautāja: "Tu taču ledusskapi neņemsi līdz?" Bet pagāja šis periods, un nāca tā apjaušana, ka es būšu tas cilvēks, kam būs iespēja ierakstīt jaunu lappusi Latvijas sodu izpildes vēsturē, atverot jauno cietumu. Redzot arī dažādas starptautiskās ieslodzījuma vietu prakses, šķiet, ka beidzot varam tās līdzpaņemtās idejas īstenot dzīvē, piemēram, ieslodzītos izvietojot pa divi. Man šķiet, pirms gadiem desmit Ilona Spure par to

intervijā runāja, ka nav jēgas ik dienu īstenot resocializāciju un cilvēku ievirzīt pareizajās slīdēs, ja viņš naktī nokļūst daudzvietīgajā kamerā, kur viņam parāda, ka tas, ko viņam pa dienu mācīja, nav pareizi, jo viņš ir vajadzīgs noziedzīgajai pasaulei kā cilvēks, kurš izies ārā un palīdzēs tiem, kas ir iekšā.

Patiesībā cietums ir tāds diezgan smagnējs organisms, jo tas darbojas dienu un nakti, nav tā, ka piecos visi aiziet mājās, izslēdz gaismu. Šeit viss notiek visu diennakti, ir savi procesi, kas norisinās, un ļoti bieži tos nemaz nav tik viegli mainīt. Arī pieredze rāda, ka mēs kaut ko mēģinām pamainīt, bet ieslodzītie dzīvo savās paražu tiesībās. Tāpēc uzskatu, ka mums uzreiz ir jāizstrādā kārtība jaunajā cietumā – kā mēs to organizēsim, tā arī ritēs darbība.

Kādas ir jūsu galvenās prioritātes, uzsākot darbu šajā amatā?

Galvenās prioritātes, uzsākot darbu šajā amatā vecajā Liepājas cietumā, ir saglabāt līdzšinējo kārtību, neveicot kaut kādu revolūciju. Visi ir jaunā cietuma gaidās, jauno telpu gaidās, un nav jēgas mainīt to, kas tāpat drīz mainīsies. Attiecībā uz jauno cietumu, mēs ļoti rūpīgi strādājam pie tā, lai pareizi izplānotu ieslodzīto izvietojumu atkarībā no dažādām ieslodzīto kategorijām, jo vecā infrastruktūra pamatā visur pieļauj savstarpējo saziņu starp ieslodzītajiem, kuriem nevajadzētu sazināties. Man ir ļoti svarīgi sadalīt tā, lai nodaļās ir ieslodzītie ar savstarpēju saderību. Protams, likumā arī paredzēta psiholoģiskā saderība, raksturozīmes, līdzīga kriminālā pieredze. Ļoti vēlamies izvirzīt fokusā kriminālo pieredzi, liekot dažādās nodaļās pirmoreiz ieslodzījumā nokļuvušos un atkārtoti ieslodzījumā nokļuvušos. Ja mēs vēlamies kaut ko sistēmā mainīt, tad tie, kam nav kriminālās pieredzes līdz šim, pirmā jāizvieto atsevišķi. Otra lieta, ko noteikti ņemam vērā, ir līdzīgas intereses – tie, kas strādā, varbūt pat vienā ražotnē, mācās, apgūst kādus kursus. Kas attiecas uz

jebkuru cietumā nodarbināto, kurš strādā ar ieslodzītajiem, manuprāt, ir svarīgi ātrā tempā apmācīt, lai visi būtu gatavi strādāt pēc vienotā mērķa. Un, protams, ņemot vērā visas izmaiņas, būtiski izveidot jaudīgu komandu – cilvēkus, kuri tic pārmaiņām un tic, ka mūsu darbu var darīt labāk. Prieks, ka Liepājas cietumā ir šādi cilvēki.

Kā jūs redzat jaunā cietuma attīstību un darbību tuvāko piecu gadu laikā?

Ir skaidrs, ka cietumu piepildīs ne jau nedēļas laikā, bet pakāpeniski, un tas attiecas gan uz ieslodzītajiem, gan nodarbinātajiem. Tāpat ir jānoslēdz līgumi ar komersantiem, kas nodarbinās, ar izglītības iestādēm, lai varētu apmācīt, utt. Manā skatījumā, pieci gadi varētu būt tas posms, kurā saprast, kuras ir tās lietas, kas jau ir izdevušās vai kas būtu jāpamaina. Piemēram, nodarbinātība – ir skaidri nodarbinātības veidi, kas ieslodzījuma vietu sistēmā eksistē: kādi komersanti strādā kokapstrādē, kādi šūšanā, metālapstrādē. Taču, ja mēs paskatāmies uz skaitu, cik notiesāto ir nodarbināti šūšanas darbnīcās ieslodzījuma vietās un cik vīriešu strādā par šuvējiem ārpus ieslodzījuma vietām, tad liekas, ka kaut kas sistēmā nav pareizi. It kā mēs ieslodzītos nodarbinām, viņi strādā kādā profesijā, pelna naudu, notiek kaut kāda resocializācija, tad viņi atbrīvojas un neturpina šo arodu. Tas nozīmē, ka kaut kas tajā procesā nav pareizi, jo mērķis jau ir – ja persona tiek notiesāta, tiek saprasti faktori, kas bija par pamatu noziedzīgā nodarījuma veikšanai, tad ir jāstrādā ar šiem faktoriem, jānovērš tie, lai persona turpinātu likumpaklausīgu dzīvi, lai strādātu, veidotu ģimeni. Ja, piemēram, cilvēkam ļoti labi sanāk zīmēt, mums vajadzētu viņu nodarbināt tajā jomā, stiprināt viņa zīmēšanas prasmes, nevis apmācīt viņu par šuvēju, nodarbināt, un pēc soda termiņa beigām lai dara, ko grib. Cilvēks ir jāgatavo tajā profesijā, ko viņš varētu darīt, nonākot brīvībā.

Bieži starp ieslodzītajiem valda uzskats, ka cietumā ir viesnīcas tipa apkalpošana – tiek iedota veļa, tā tiek izmazgāta, nomainīta, viss tiek nodrošināts, tikai jāsež kamerā, jo normatīvi tiešā veidā neuzspiež iesaistīties dažādos procesos. Piemēram, Norvēģijas cietumos, ja nemaldos, bija viena siltā ēdienreize, ko nodrošina cietums, citā laikā ieslodzītajiem vienībā ir ledusskapis, kas tiek papildināts ar produktiem, un viņi paši gatavo, viņi mācās būt patstāvīgi, atbildīgi par sevi. Tas mūsu sistēmā ir mīnuss – ka mums ir šī viesnīcas tipa apkalpošana: ieslodzītais atrodas kamerā, un, ja viņš neko negrib darīt, tāpat mēs atnesīsim siltu ēdienu, viņam ir televizors un spēļu konsole. Kā viņš iemācīsies par sevi parūpēties pēc atbrīvošanās no cietuma, ja mēs visu viņam nodrošināsim, esot cietumā?

Tāpat šobrīd ir problēma ar to, ka daudzi ieslodzītie, kuri varbūt vēlas virzīties progresīvās sodu izpildes ietvaros, no tā atsakās tāpēc, ka ir kaut kāds iemesls, kāpēc viņi negrib to darīt kopējā dzīvojamajā

teritorijā, kur valda ieslodzīto paražu tiesības. Jaunajā cietumā mēs ceram šo atrisināt ar mazajām nodaļām un meklēt līdzvērtīgus cilvēkus, starp kuriem nevajadzētu veidoties konfliktiem. Protams, ka mēs arī nevaram pieprasīt no ieslodzītā darīt vairāk, nekā viņš spēj. Pieņemsim, viņš strādā pilna laika darba dienu, un prasīt, lai viņš vēl katru vakaru četras stundas piedalās resocializācijas programmā, ir neiespējami. Nevienam spriedumā nav ierakstīts, ka jāiziet piecas programmas un jānostrādā gadu par šuvēju cietumā. Bet mums, nodarbinātajiem, ir jāmotivē viņi iesaistīties un meklēt iespējas. Domāju, ka cietums būs pilns un darba būs daudz.

Kā notiek darbs ar komandu, īpaši ņemot vērā jauno darbinieku pieplūdumu?

Ar jaunajiem darbiniekiem gribas izrunāties pašam. Šobrīd, rekrutēšanas posmā, mēs viņus ieraugām, bet grūtāk noteikti būs ar tiem, kas pārcelsies no citas ieslodzījuma vietas strādāt Liepājas cietumā. Lielā mērā jāapzinās, ka

komandai būs vairāki līmeņi. Piemēram, viens no tiem ir vadības komandas līmenis – cietuma priekšnieka vietnieki, daļu priekšnieki un vadītāji. Tad ir nodarbināto līmenis, ko varētu dēvēt par tiešā darba darītājiem. Un skaidrs, ka ļoti svarīgi, lai vadības komanda un pārējie nodarbinātie kopumā darbotos vienā virzienā, lai attiecīgi katrs daļas vadītājs varētu ar sev tieši pakļautajiem veidot komandu pēc līdzīgiem principiem, ar līdzīgām domām un idejām. Protams, ka jaunajā cietumā varbūt būs grūtāk iepazīt katru, uzzināt kaut ko vairāk par katru, bet domāju, ka tas ir laika jautājums, jo, kā es smejos, reizēm jau palīdz tās pašas sarunas pīpētavā, satiekot kādu cilvēku, mazliet parunājoties. Man ir svarīgi, lai es būtu pieejams visiem padotajiem. Ir vajadzīga savstarpējā komunikācija. Ja posteņi ir salūzis krēsls, kāds kādam to ir teicis, kāds kaut ko nav uzrakstījis, kāds nav paziņojis. Tu ieej un redzi, ka krēsls salūzis, un ir jārisina tas jautājums, jo nevar cilvēks 24 stundas maiņas laikā neapsēsties. Protams, būs situācijas, kad nodarbinātais piedāvās vai lūgs neīstenojamas lietas, bet ir svarīgi dot iespēju izteikties.

Minējāt, ka jums ir svarīgi sniegt atbalstu komandai, būt klātesošam – vai atbalstu izjūtat arī no jaunās komandas?

Es jūtu atbalstu, jūtos gaidīts Liepājā. Man bija bažas, kā tas būs. Manuprāt, mēs kopīgu valodu atradām uzreiz. Bez tam daļa no viņiem man bija pazīstami jau iepriekš. Taču ir izaicinoši, ka Liepājas cietumā ir ļoti daudz pārmaiņu saistībā ar paaudžu nomaiņu. Šajā īsajā laikā jau divi daļu vadītāji devās izdienas pensijā, viņu vietā nāc jauni cilvēki. Bet jebkurā gadījumā ar visiem ir izveidojusies veiksmīga sadarbība. Ne manā pakļautībā esošajiem, ne vietnieku pakļautībā esošajiem nodarbinātajiem nav problēmu izrunāt kādu jautājumu. Plānojam kaut kāda veida tematiskās sapulces, ja kaut kas jāpamaina, kopīgi izrunājam. Ja sākmā bija "jā, priekšniek, izpildīsim",

tad tagad tas, uz ko es virzu cilvēkus, ir – ja jūs man nepiekrītat, sakiet to. Varbūt ir kāds labāks risinājums, kāds cits arguments, tad ir jārunā, jo nekad nebūs tā, ka viens cilvēks var izdomāt katru niansi. Ir jānāk kopā, jādiskutē, un man tas ir svarīgi, jo reizēm labāk ir trīs dienas izdiskutēt, pat neizslēdzu, izstrīdēties, nekā – es domāju, ka darām tā, un punkts. Manuprāt, jādara tā, lai nodarbinātais veic savu darbu ar prieku, jo darbs cietaim no tādas izteiktas spēka struktūras ir pārveidojies par sociāli nozīmīgu darbu, jo tā tomēr ir sabiedrības daļa, ar kuru strādājam. Jebkuram notiesātajam kādreiz ir tiesības uz atbrīvošanu, likums paredz arī uz mūžu notiesātajiem pēc 25 gadiem šīs tiesības lūgt, tāpēc, ja mēs visu ieslodzījuma laiku turam viņu bailēs, ar spēku mēģinām kaut kā ietekmēt, tad jautājums – kāds viņš atgriezīsies sabiedrībā, būdams ieбайдīts, un vai gribēs kādam kaut ko nodarīt vai nē? Mūsu mērķis ir strādāt ar ieslodzīto tādā veidā, lai pēc atbrīvošanās viņš negribētu vairs atgriezties ieslodzījumā. Protams, ir jāsaprot, ka jebkurš notiesātais var kādā brīdī pēc atbrīvošanās kļūt par kaimiņu kādam nodarbinātajam. Es vienmēr cenšos runāt ar nodarbinātajiem, ka viņiem ir jākomunicē ar ieslodzītajiem tā, lai nebaidās ar viņu satikties pēc tam tumšā ieliņā nakts vidū.

Kā, jūsprāt, sabiedrība redz ieslodzījuma vietu sistēmu? Vai ir jūtamas pārmaiņas sabiedrības uztverē par mūsu profesiju un tās lomu?

Manuprāt, ir divu veidu sabiedrības pārstāvji, un tā viena grupa ir tā, kas īsti nekad nav saskārušies ar šo sistēmu un kas vadās no filmās redzētā vai televīzijā dzirdētā un atainotajiem stereotipiem. Diemžēl filmās ļoti daudzas lietas ir diezgan stereotipiskas, un, ja mēs runājam par bijušās Padomju Savienības valstīm, tur ļoti bieži mēdz mākslas filmās atainot nereālas lietas. Taču Latvija un Ei-

ropas valstis kopumā ir ļoti lielā izrāvienā no tām valstīm, kas ir palikušas vairāk Austrumu ietekmē, kur cietums joprojām ir pāraudzināšanas iestāde ar neformālām metodēm. Šajā sistēmā strādāju 15 gadus, un es visu laiku esmu mēģinājis apkārtējiem stāstīt, ka nenotiek kā filmās. Manuprāt, mainīt sabiedrības viedokli ļoti palīdz pašas sabiedrības iesaiste, piemēram, brīvprātīgo kopiena, ik pa laikam notiek brīvprātīgo vadīti pasākumi. Liepājā mēs vienmēr dzirdam ļoti pozitīvas atsauks-

***Tā jau arī dzīvē,
ka braukt un ceļot
man patīk ne tikai
ar automašīnu
vai lidmašīnu,
bet arī ļauties
izaicinājumiem, kas
skar profesionālo
dzīvi. Kad taciņas
jau ir iestaigātas, tās
kļūst garlaicīgas,
man ir nepieciešama
kustība, virzība.***

mes. Tāpat arī tie, kas nāca uz Atkarīgo centru, te ieraudzīja cilvēkus, nevis ieslodzītos. Redzams, ka ieslodzījuma vietu pārvalde īsteno ļoti daudz informatīvu kampaņu par to, kas notiek ieslodzījuma vietās, piemēram, iniciatīva par Atvērto durvju dienām, kas man sākumā šķita neloģiski – cietumā Atvērto durvju dienas? –, bet patiesībā ir svarīgi, lai sabiedrība redzētu, jo pašai sabiedrībai ir būtiska loma, gribētu teikt, pat veiksmīgākā, soda izpildē. Cilvēks nokļūst cietumā tāpēc, ka pārkāpj sabiedrības pieņemtās normas –

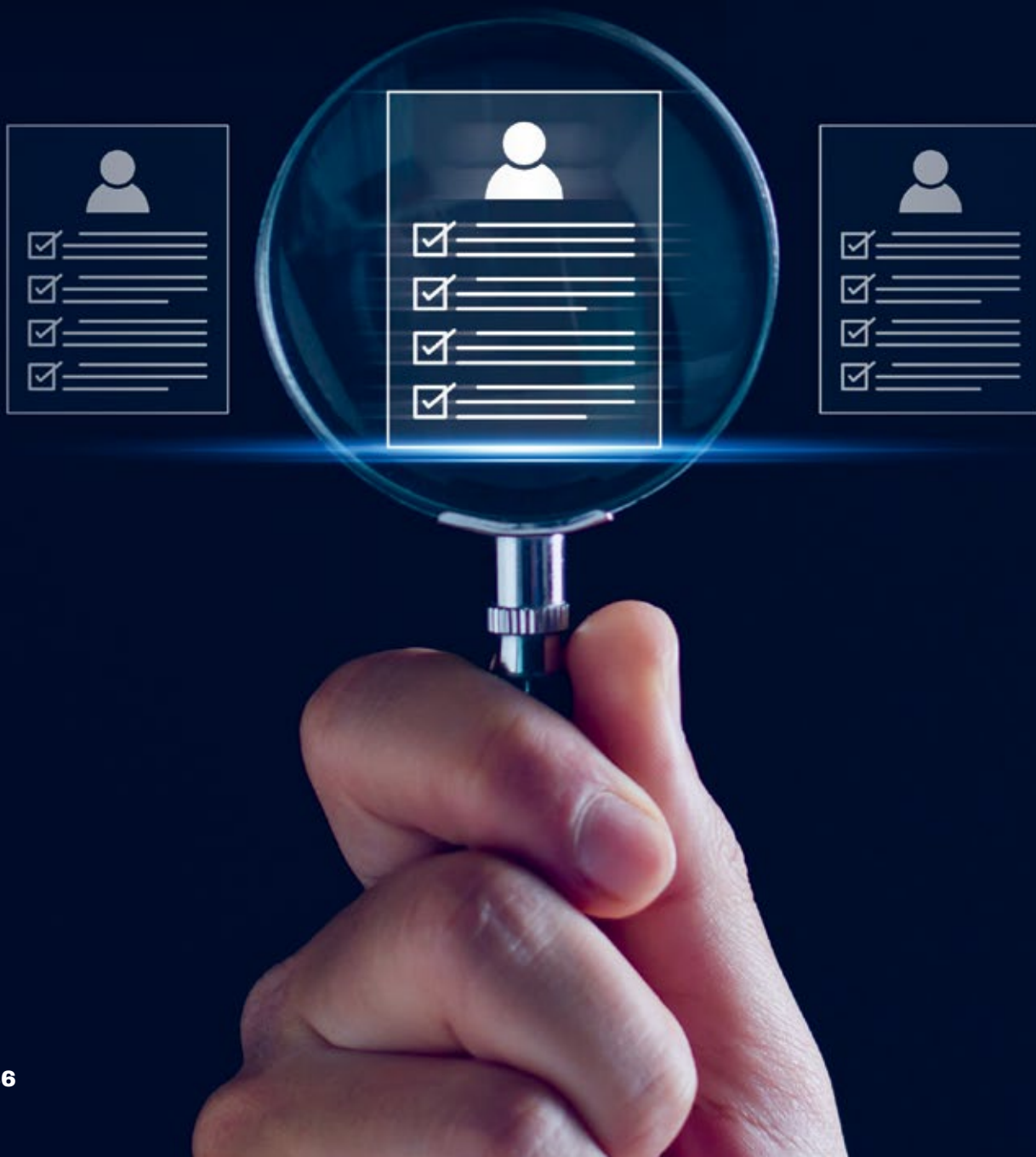
likumus, taču pārsvarā tas nenotiek tā, ka cilvēks ir likumpaklausīgs, visu dara pareizi un – bāc – izdara smagu noziegumu. Cilvēks līdz tam ir nonācis, dzīvojot sabiedrībā, – kaut kad iepriekš viņa dzīvē, iespējams, bērnībā, iespējams, vēlāk, ir bijuši kādi smagi triecieni, ko, iespējams, kāds ir redzējis, bet nav pievērsis uzmanību, lai gan vajadzētu. Sabiedrības loma ir būtiska – mums ikvienam ir jāpieskata vienam otru.

Kā jūs atjaunojat spēkus ārpus darba – ir hobijs vai nodarbes, kas palīdz saglabāt līdzsvaru starp darbu un personīgo dzīvi?

Ceļošana ir tas, kas man ļoti palīdz. Cenšos pieturēties pie tā, ka vismaz reizi gadā jāaizbrauc uz vietu, kur nekad iepriekš nav būts. Bet ceļošana varbūt nav jāskatās uzreiz plašā mērogā – ka obligāti jādodas kaut kur uz ārzemēm, uz dienvidiem. Arī Latvijā ir daudz skaistu vietu, kuras var apskatīt, piemēram, es šobrīd sāku iepazīt vairāk ceļa posmu Jelgava–Liepāja, un tajā pamanu dažādas vietas, kur, esmu domājis, kaut kad vajadzētu apstāties, izstaigāt, apskatīt. Arī Liepājā apstaigāju pilsetu, ieraugu kaut ko jaunu, izstaigāju Karostu, apskatu kaut ko tuvākā vai tālākā apkārtnē.

Otra lieta, kas man patīk, – vakaros mēģinu atrast laiku lasīšanai, jo tas arī savā ziņā ļauj ceļot, tikai grāmatu pasaulē, un izlasīt kādu grāmatu par lietām, kas pēc tam liek pakustināt smadzenes. Vispār man patīk arī braukt pie stūres, tas saistās ar ceļošanu, man patīk braukt pa jauniem ceļiem. Ikdienā dodoties pa vienu un to pašu ceļu – tā jau kļūst par rutīnu. Pirmo reizi pēc ilgiem laikiem no Jelgavas uz Liepāju braucu ar vilcienu, arī tad var redzēt pa logu ko jaunu. Taču tā jau arī dzīvē, ka braukt un ceļot man patīk ne tikai ar automašīnu vai lidmašīnu, bet arī ļauties izaicinājumiem, kas skar profesionālo dzīvi. Kad taciņas jau ir iestaigātas, tās kļūst garlaicīgas, man ir nepieciešama kustība, virzība.

Stratēģiska pieeja efektīvākai personāla piesaistei ieslodzījuma vietu pārvaldē

Ikvienas publiskā sektora iestādes efektivitāte un ilgtspēja lielā mērā ir atkarīga no tās cilvēkresursu atbilstības, kompetences un stabilitātes. Mūsdienu organizāciju vadības teorijā "cilvēkkapitāls" tiek atzīts par galveno faktoru iestādes mērķu sasniegšanā un ilgtermiņa darbības nodrošināšanā. Šis jēdziens kļūst īpaši aktuāls drošības un tieslietu nozarē, kur personāla kvalitāte un pietiekamība tieši nosaka ne tikai iekšējo efektivitāti, bet arī plašākus sabiedrības rezultātus, piemēram, drošību, uzticēšanos iestādēm un veiksmīgu likumpārkāpēju resocializāciju. Zinātniskajos pētījumos par organizācijām un valsts pārvaldi nokomplektēts personālsastāvs un tā kompetence tiek konsekventi identificēta kā priekšnoteikums stratēģisko mērķu sasniegšanai, jo īpaši situācijās, kad ir apdraudēta sabiedrības drošība un institucionālā leģitimitāte¹. Personāls ieslodzījuma vietās veic ne tikai operatīvās funkcijas, bet arī īsteno institucionālo misiju, kas ir līdzsvara nodrošināšana starp drošību, kārtību un ieslodzīto resocializāciju.² Tādēļ personāla pieejamība, tā profesionālā attīstība un noturība ir būtiska ieslodzījuma vietu efektīvai darbībai un to ieguldījumam plašākā tiesiskuma un drošības veicināšanā.

Pēdējo gadu laikā ieslodzījuma vietu pārvaldē (turpmāk – Pārvalde) novērojams augsts nodarbināto trūkums kritiski svarīgās amatu kategorijās, galvenokārt ieslodzījuma vietu apsarga un uzrauga profesijā. Pārvaldes Publiskajā pārskatā par 2024. gadu norādīts, ka 2024. gada 31. decembrī Pārvaldē bija 488,4 vakanti amati: amatpersonu – 442, darbinieku – 43,4 un ierēdņu – 3.³ Tik liels nodarbināto trūkums var kļūt par potenciālu risku ieslodzījuma vietu spējai efektīvi un ilgtspējīgi darboties, tādēļ, lai rastu risinājumu ilgākam periodam, Pārvalde 2025. gadā pievērsusi īpašu uzmanību personāla trūkuma problemātikai, vienlaikus aktualizējot profesijas lomu

“
**Personāla
pieejamība, tā
profesionālā attīstība
un noturība ir būtiska
ieslodzījuma vietu
efektīvai darbībai
un to ieguldījumam
plašākā tiesiskuma
un drošības
veicināšanā.**

un tās uztveri sabiedrībā, ņemot vērā, ka gadiem ilgi dominē dziļi noslāņojušies negatīvi aizspriedumi par ieslodzījuma vietām, nodarbinātajiem un soda izpildes sistēmu kopumā. 2025. gadā īstenotas dažādas aktivitātes personāla piesaistes problemātikas risināšanai, proti, izveidota Personāla piesaistes stratēģija turpmāko trīs gadu periodam; organizēta konference personāla prestiža celšanai esošo

nodarbināto vidū; īstenota dizaina domāšanas sprinta darbnīca ar mērķi radīt inovatīvāku risinājumu Pārvaldes kā darba vietas prestiža celšanai; veikti vērienīgi sagatavošanās darbi plašākas sabiedrības informēšanas kampaņai ar aicinājumu pievienoties Pārvaldes komandai. Efektīva personāla piesaiste, Pārvaldes skatījumā, ietver plašāku pasākumu kopumu, iesaistot dažādu kompetenču pārstāvjus problēmu un izaicinājumu identificēšanā, ietekmējošo faktoru analizē un piemērotāko risinājumu meklēšanā.

Jau iepriekš minēts, ka ar starpdisciplināras darba grupas izveidi 2025. gadā Pārvalde izstrādājusi Personāla piesaistes stratēģiju 2025.–2027. gadam (turpmāk – Stratēģija). Stratēģija balstās uz Pārvaldes misiju – izpildīt sodu, palīdzot likumpārkāpējiem kļūt par socializētiem pilsoņiem, vienlaikus nodrošinot sabiedrības drošību ar mūsdienu un profesionālu ieslodzījuma vietu sistēmu. Tā paredz mērķtiecīgi un sistemātiski risināt nodarbināto piesaistes un noturēšanas jautājumus, balstoties uz četrām pamatvērtībām – cilvēks,

¹ Ciekanowski, Z., Nowicka, A., Zurawski, P., & Mikosik, J. (2023). *Human Resources in Organizational Security Management*. https://www.researchgate.net/publication/376440632_Human_Resources_in_Organizational_Security_Management

² Council of Europe. (2020). *European Prison Rules*. <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>, 113.

³ Ieslodzījuma vietu pārvalde. (2024). *2024. gada publiskais pārskats*. <https://www.ievp.gov.lv/lv/media/7721/download?attachment>, 41.

profesionalitāte, drošība un attīstība.⁴ Stratēģijā īpaša uzmanība pievērsta sabiedrībā pastāvošo stereotipu izskaušanai, Pārvaldes tēla pilnveidei un profesijas prestiža celšanai, vienlaikus nosakot konkrētas mērķgrupas, kuras plānots uzrunāt ar aicinājumu pievienoties Pārvaldes komandai. Tie ir jaunieši un studenti, kuri tikai sāk savu profesionālo ceļu un kuriem darbs drošības un resocializācijas jomā var kļūt par ilgtspējīgu karjeras izvēli. Tāpat plānots uzrunāt dažādos Latvijas reģionos dzīvojošos darbspējīgos iedzīvotājus, piedāvājot stabilu nodarbinātību un iespējas profesionāli pilnveidoties. Atsevišķa uzmanība tiks veltīta arī cilvēkiem, kuri vēlas pārkvalificēties vai atgriezties darba tirgū pēc pārtraukuma, kā arī bijušajiem iekšlietu vai tieslietu dienestu nodarbinātajiem ar iepriekšēju pieredzi drošības struktūrās.⁵ Šāda mērķtiecīga pieeja ļauj paplašināt kandidātu loku un nodrošināt, ka Pārvaldes sastāvā nonāk dažādām dzīves pieredzēm un prasēm bagāti speciālisti, kuri var stiprināt sistēmas kapacitāti un ietekmi sabiedrības drošībā.

Stratēģijā paredzēts plašs akti-

vitāšu kopums, kas vērsts uz sabiedrības informēšanu un jauna personāla piesaisti. Īpašs uzsvars likts uz sabiedrisko kampaņu īstenošanu, kas balstīts cilvēkstās-

***Ja nodarbinātais
uztver savu
darbu kā misiju,
nevis vienkāršu
pienākumu, tas
stiprina iekšējo
motivāciju, palielina
darba kvalitāti un
veicina sabiedrības
uzticību.***

tu pieejā – atklājot nodarbināto ikdienu, personiskās motivācijas un darba jēgu. Ar finanšu resursu un pakalpojumu sniedzēja atbalstu veikti sagatavošanās darbi, lai 2025. gada rudenī uzsāktu vērienīgu personāla piesaistes kampaņu četru nedēļu garumā. Kampaņa

ir stratēģiski vērsta komunikācija, kurā tiks lietotas vairākas komunikācijas taktikas: sociālo mediju stāsti; īsi video; nodarbināto pieredze; intervijas; sadarbība ar izglītības iestādēm. Lai veicinātu autentiskumu un raisītu sabiedrības uzticību, kampaņas centrā ir nodarbināto iesaiste kā vēstnešiem.

Bez tam Stratēģijā noteiktās aktivitātes ietver arī jaunas pieredzes gūšanu līdz šim neīstenotu pasākumu organizēšanā un īstenošanā, piemēram, Atvērto durvju dienas ieslodzījuma vietās Latvijā, kas sniegs iespēju ielūkoties reālā darba vidē un pienākumu izpildē tiem, kas apsver iespēju uzsākt dienesta gaitas Pārvaldē. Tam koncentrēti cilvēkresursi no Pārvaldes struktūrvienībām, lai Mācību centrā apgūtu nepieciešamās prasmes veiksmīgākai interesentu uzņemšanai, lietojot efektīvas komunikācijas prasmes.

Stratēģija paredz arī vairākas uz esošajiem nodarbinātajiem vērsta aktivitātes, kas stiprina to motivāciju un noturību sistēmā. Pārvalde ir aktīvi pievērsusies tās publiskā tēla un profesijas prestiža celšanai, vēstot par Pārvaldes nodarbināto lomu sabiedrības drošības veicināšanā un ieslodzīto resocializācijā. Sabiedrībā joprojām vērojama stigmatiska un aiz-

spriedumos balstīta uztvere par korekcijas dienestu speciālistu darbu, kas būtiski kavē jauna personāla piesaisti. Joprojām sabiedrībā dominē viedoklis, ka darbs cietumā nav prestižs, labi atalgots un novērtēts.

Ar Eiropas Sociālā fonda Plus projekta "Drošība: atbildīga ieslodzīto resocializācija (DARI)" iesaisti 2025. gadā tiek īstenoti dažādi pasākumi un iniciatīvas, kuru mērķis ir attīstīt ideju par ieslodzījuma vietas nodarbinātajiem kā "pārmaiņu arhitektiem", kuru loma sniedzas tālāk par uzraudzības funkcijām, ietverot ieslodzīto motivēšanu, vadīšanu, būtiski atvieglojot to reintegrāciju sabiedrībā. Šāda koncepcijas attīstīšana sabiedriskajā domā atbilst starptautiskajām zinātniskajām perspektīvām, kas ieslodzījuma vietu nodarbinātos uztver kā sociālo pārmaiņu un vienlaikus sabiedrības drošības veicinātājus.

2025. gada 19. jūnijā norisinājās projekta "DARI" konference "Pārmaiņu arhitekti: profesija no soda līdz izaugsmei", kas pulcēja penitenciārās jomas profesionāļus un politikas veidotājus, lai apspriestu ieslodzījuma vietu nodarbināto mainīgo lomu ne tikai kā ieslodzīto uzraugiem un cietuma mūru apsargiem, bet arī kā personīgās pilnveides, sociālās reintegrācijas un sabiedrības drošī-

**Personāla piesaiste
Pārvaldē ir komplekss
izaicinājums, kas prasa
plašāku pieeju, proti,
sākot ar stereotipu
izskaušanu un
esošo nodarbināto
iekšējās kultūras
transformāciju, beidzot
ar mērķtiecīgām
sabiedrības
informēšanas un
komunikācijas
kampaņām.**

bas veicinātājiem.

Konference kalpoja kā platforma ideju apmaiņai. Viens no centrālajiem vēstījumiem bija nodar-

binātā personiskā izpratne par savu misiju darbā Pārvaldē. Cēsu Audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem psiholoģe Natālija Praliča savas uzstāšanās sākumā vaicā auditorijai, "Vai jums patīk būt spēcīgiem?", kam seko viņas pašas atbilde, "Jā, zini, man arī patīk būt spēcīgai, tāpēc es strādāju resocializācijā, kurai ir spēks, un tāpēc es meklēju savā darbā lietas, kas var spēcīnāt arī mani... Man spēku deva ticība, kas man bija tad un ir joprojām, – ticība, ka cilvēks ir mainīga būtne, kura spēj attīstīties un mācīties no dzīves pieredzes. Mums nav jāpārdara cilvēki par ideāliem. Mums jāievieš viņos (ieslodzītajos) vēlme attīstīties, mainīties un jādod viņiem motivācija un ticība tam, ka tas ir iespējams. Un tur arī ir mūsu resocializācijas spēks. Es esmu pārliecināta, ka zināšanas, prasmes un ticība tam, ko mēs darām, padara stiprākus mūs kā cilvēkus."

Konferences diskusijas aktualizēja arī personīgo ceļu no pirmajiem karjeras pakāpieniem

Personāla piesaistes stratēģijā identificētie izaicinājumi

- 🏠 Jaunā Liepājas cietuma nodarbināto piesaiste.
- 🏠 Izmaiņas darba organizēšanā saistībā ar konvojēšanu, kontaktpersonu sistēmas ieviešanu un digitālajiem risinājumiem.
- 🏠 IeVP kā atbildīga, stabila un mūsdienīga darba devēja prestiža celšana.
- 🏠 Nodarbināto darba vides apstākļu uzlabošana.
- 🏠 Nodarbināto mainības samazināšana.
- 🏠 Personāla atlases procesa optimizēšana – nodarbināto ievadīšana/integrācija darbā.

ieslodzījuma vietu pārvalde. (2025). *Ieslodzījuma vietu pārvaldes Personāla piesaistes stratēģija 2025.–2027. gadam*, 6–7.

līdz vadības līmenim, kas ilustrēja profesionālās izaugsmes iespējas Pārvaldē. Būtiski ir apzināties katras amatu kategorijas lomu šoda izpildē. Pārvaldes priekšnieks Dmitrijs Kaļins ir pierādījis tam, ka nav jābaidās spert drosmīgus soļus pretī nezināmajam. Savā stāstījumā viņš min: “Vai jums kādreiz ir bijis brīdis, kad dzīve piedāvā pavērsienu, bet viss iekšā kliež “neesi gatavs”. Man tādi ir bijuši vairāki, un tikai tagad atskatoties saprotu, ka vislielākās pārmaiņas manā dzīvē notika tieši tad, kad es nezināju, kas būs tālāk. Ir divas būtiskas lietas – pirmkārt, nekad nebaidieties iziet no komforta zonas, pat ja jūs nezināt, kas būs tālāk, bet ticat, ka tas ir pareizi. Es nekad nebūtu nonācis šeit, ja tolaik izvēlētos palikt tur, kur bija ērti un droši. Otrkārt, mēs katrs sistēmā varam būt tas cilvēks, kas palīdz otram mainīt savu dzīvi ar savu darbu, ar savu attieksmi.

Un tad, kad šie divi ceļi satiekas – personīgā izaugsme un darbs ar jēgu –, mēs kļūstam par īstiem pārmaiņu arhitektiem gan sev pašiem, gan arī kādam citam.”

Personāla piesaiste nevar balstīties vienīgi uz ārēju komunikāciju. Būtiska ir iekšējā kultūra un nodarbināto atbalsta sistēmas stiprināšana. Lēmums uztvert darbu kā misiju jāatbalsta arī ar darba apstākļu uzlabošanu. Konferencē tika uzsvērtas arī mācību un efektīva mūsdienīgu tehnoloģiju lietošana nodarbināto vidū, saglabājot cilvēcisko faktoru. Kā uzsvēra Liepājas cietuma priekšnieks Māris Dumpis: “Tehnoloģijas ir viens no cietumu sistēmas attīstības pamatiem. Tehnoloģijas atvieglo dažādu ikdienas procesu veikšanu. Cilvēkam nebūtu jāveic manuālie darbi, un viņš varēs pievērsties vairāk tādām lietām, kur cilvēks varbūt ir daudz nepieciešamāks, piemēram, resocializācijai.

Un ir procesi, kuros cilvēki vienmēr būs vajadzīgi. Tās ir sarunas ar ieslodzītajiem, tā ir resocializācija. Tā ir cilvēcīga komunikācija, kurā vienmēr būs ļoti būtiski, lai ir klāt cilvēks, jo dators nevarēs iemācīt ieslodzītajam kļūt par labāku kaimiņu."

Svarīgi atzīmēt arī profesionālās identitātes lomu. Ja nodarbinātais uztver savu darbu kā misiju, nevis vienkāršu pienākumu, tas stiprina iekšējo motivāciju, palielina darba kvalitāti un veicina sabiedrības uzticību. Šāds skatījums tieši skar personāla piesaistes potenciālu – kandidāti, kas meklē jēgpilnu darba vietu, ir vairāk motivēti pievienoties komandai, kurā ir profesionālā izaugsme un misijas apziņa. Tieslietu ministrijas valsts sekretārs Mihails Papsujevičs konferences uzrunā identificējis trīs jautājumus, kurus būtu vērts uzdot ikvienam: "Jebkurā profesijā strādājošajiem vai strādāt nākošam vajadzētu spēt atbildēt ne kādam, bet pašam sev: 1. Vai es gribu darīt šo darbu? 2. Vai es varu darīt šo darbu? Un pie "varu" ir jāatbild uz jautājumu, vai es esmu gatavs mācīties, jo, lai strādātu ieslodzījuma vietā vai probācijas dienestā vai lai darītu jebkuru darbu, ir dažkārt daudz jāmācās un ar mūsu formālo izglītību nepietiek. Ir visu laiku jāmācās – vienkārši tā dzīve to pieprasa šobrīd; vai viens no otra – tā arī ir mācīšanās –, vai formāli mācoties, bet tas visu laiku ir jādara. 3. Vai es esmu tiesīgs darīt šo darbu?" Šī profesija viennozīmīgi ir atbildīga, sabiedriski nozīmīga misija, kas var kļūt par pagrieziena punktu daudzu cilvēku dzīvēs.

Vēl viena lieliska iniciatīva, kas īstenota sadarbībā ar Eiropas Sociālā fonda Plus projekta "DARI" finansējumu, ir dizaina domāšanas sprinta darbnīca dizaina studijas "Raccoonery" fasilitatoru – Jeļenas Solovjovas un Madaras Zelčānes – vadībā. Darbnīcā iesaistījušies dažādu kompetenču pārstāvji – komunikācijas, cilvēkresursu, struktūrvienību vadības līmeņa un citi speciālisti ar mērķi izstrādāt risinājuma plānu

identificētajai problēmai. Tā kā dizaina domāšana, izmantojot radošāku pieeju, ļauj salīdzinoši īsā laikā prototipēt risinājumus, apzināt lietotāju viedokli un vajadzības, testēt tos mērķgrupā un pielāgot, pamatojoties uz atgriezenisko saiti, tika radīta iespēja uz Pārvaldes izaicinājumiem personāla trūkuma jomā raudzīties caur citu prizmu. Rezultātā tiek attīstītas idejas un to realizēšanas soli, kas veicinātu ne tikai jaunu nodarbināto piesaisti, bet arī esošo nodarbināto pārdomas par savu profesiju, tās lomu un novērtējumu. Analizējot dažādus gadījumus atsevišķās

***Veiksmīga
personāla
piesaiste nozīmē
arī spējīgu,
motivētu un
iekšēji stipru
esošo nodarbināto
komandu.***

ieslodzījuma vietās, gūtas būtiskas atziņas risinājumu prototipēšanai, lai tos pielāgotu, balstoties uz lietotāju vajadzībām. Apkopojot darbnīcas laikā paustās idejas un gūto pieredzi, tika rasta vērtīga atziņa, ka stereotipisku izpratni par Pārvaldes darbu un tās lomu sabiedrības drošības veicināšanā iespējams mainīt, koncentrējot resursus uz noteiktām sabiedrības grupām.

Darbnīcas fasilitatores Jeļena un Madara atzīst: "Dizaina sprinta būtība paredz, ka fasilitatora uzdevums ir apriņķot komandu ar nepieciešamajiem rīkiem un vadīt procesu, savukārt komandas uzdevums – paveikt pašu darbu. Darbinieka tēla sprintā komanda pārspēja mūsu gaidas! Viņi ar at-

vērtu prātu izmēģināja piedāvātās metodes, ar lielu entuziasmu veica lietotāju (savu kolēģu) vajadzību un vēlmju izpēti un smēlās iedvesmu no šīm sarunām. Rezultātā tapa trīs spēcīgas idejas, kas iedvesmoja gan pašus dalībniekus, gan lietotājus, kuri testos par tām izteicās pozitīvi. Mēs novēlam komandai turpināt darbu pie šīm iecerēm, izmantojot sprinta laikā ieliktos pamatus, – attīstiet idejas soli pa solim, nepārtraukti prasot atgriezenisko saiti no lietotājiem. Lai izdodas!"

No iepriekšminētā jāsecina, ka personāla piesaiste Pārvaldē ir komplekss izaicinājums, kas prasa plašāku pieeju, proti, sākot ar stereotipu izskaušanu un esošo nodarbināto iekšējās kultūras transformāciju, beidzot ar mērķtiecīgām sabiedrības informēšanas un komunikācijas kampaņām. Stratēģija lielā mērā definē integrētu rīcības kopumu, kas vērsts uz ilgtermiņa kapacitātes celšanu. Kvalificēts, motivēts un profesionāls personāls ne tikai nodrošina drošību šodien, bet arī ietekmē pozitīvus ieslodzīto resocializācijas priekšnoteikumus, kas samazina riskus nākotnē. Personāla piesaistes pasākumu nepieciešamību vēl vairāk pastiprina gaidāmā jaunā Liepājas cietuma atklāšana, kur darbības uzsākšanai ir nepieciešams pilnībā nokomplektēts un profesionāli apmācīts personāls.

Lai Pārvaldes darbība būtu ilgtspējīga un efektīva, tai nepieciešami cilvēki, kuri redz savu darbu kā sabiedriski nozīmīgu misiju. Būtiski, ka Pārvalde kā darbavieta nākotnē tiek veidota kā atvērta, moderna un cilvēkvērtībās balstīta iestāde. Lai sasniegtu Stratēģijā izvirzītos mērķus, ir nepieciešama ievērojama esošo nodarbināto iesaiste, galvenokārt apzinoties savas profesijas lomu un nepieciešamību, ar pārliecību atzīstot, ka darbs ir jēgpilns. Šāds skatījums papildina stratēģijā definēto vērtību "cilvēks" un uzsver, ka veiksmīga personāla piesaiste nozīmē arī spējīgu, motivētu un iekšēji stipru esošo nodarbināto komandu.

leslodzīto konvojēšanas funkcija – jaunā leslodzījuma vietu pārvaldes atbildība

Solis uz integrētu drošības sistēmu

No 2025. gada 1. jūlija ieslodzījuma vietu pārvalde ir pārņēmusi daļu ieslodzīto konvojēšanas funkcijas no Valsts policijas. Šis ir nozīmīgs posms sistēmas attīstībā – no šī brīža Pārvalde ir galvenā institūcija, kas nodrošina ieslodzīto drošu pārvietošanu starp ieslodzījuma vietām, uz tiesām un citām institūcijām.

Reformas būtība

Saskaņā ar Ministru kabineta 2023. gada 22. augusta rīkojumu Nr. 534 Pārvalde īstenoja plašu sagatavošanās procesu – tika veikta plānošana, normatīvo aktu izstrāde, materiāltehniskās bāzes uzlabošana un personāla apmācība.

Līdz 2025. gada jūlijam Pārvalde nodrošināja tikai ieslodzīto apsardzi ārstniecības iestādēs ārpus ieslodzījuma vietām. Tagad funkcija būtiski paplašināta – Pārvalde atbild par:

- ▣ ieslodzīto pārvietošanu starp ieslodzījuma vietām;
- ▣ konvojēšanu uz tiesām un atpakaļ, nodrošinot apsardzi tiesas sēžu laikā;
- ▣ konvojēšanu administratīvo un civillietu izskatīšanai.

Reforma ir viens no lielākajiem drošības sektora pārkārtojumiem pēdējo gadu laikā, un tā prasa augstu profesionālo sagatavotību, precīzu koordināciju un mūsdienīgu tehnisko atbalstu.

Normatīvais pamats funkcijas īstenošanai

Jaunās funkcijas īstenošanai izveidots pilnīgs normatīvais ietvars:

Grozījumi Ieslodzījuma vietu pārvaldes likumā – iekļauta jauna nodaļa “Ieslodzīto konvojšana”, kas nosaka vispārīgos nosacījumus, konvojšanas gadījumus un rīcību apdraudējuma situācijās.

MK noteikumi Nr. 498 “Apcietināto un notiesāto personu konvojšanas kārtība” – detaļizēta procedūra konvojšanas organizēšanai.

Iekšējie noteikumi par konvojšanas kārtību un ieroču apriti – precizēti taktiskie drošības pasākumi un bruņojuma izmantošana.

Starpinstitūciju vienošanās ar Valsts policiju – definēts sadarbības modelis un kompetenču sadalījums.

Materiāltehniskā bāze un inovācijas

Efektīvai funkcijas izpildei Pārvalde ir stiprinājusi materiāltehnisko nodrošinājumu:

- ✦ iegādāti 11 operatīvie transportlīdzekļi ar GPS sistēmām, kas ļauj reāllaikā sekot maršrutam un pieņemt operatīvus lēmumus;

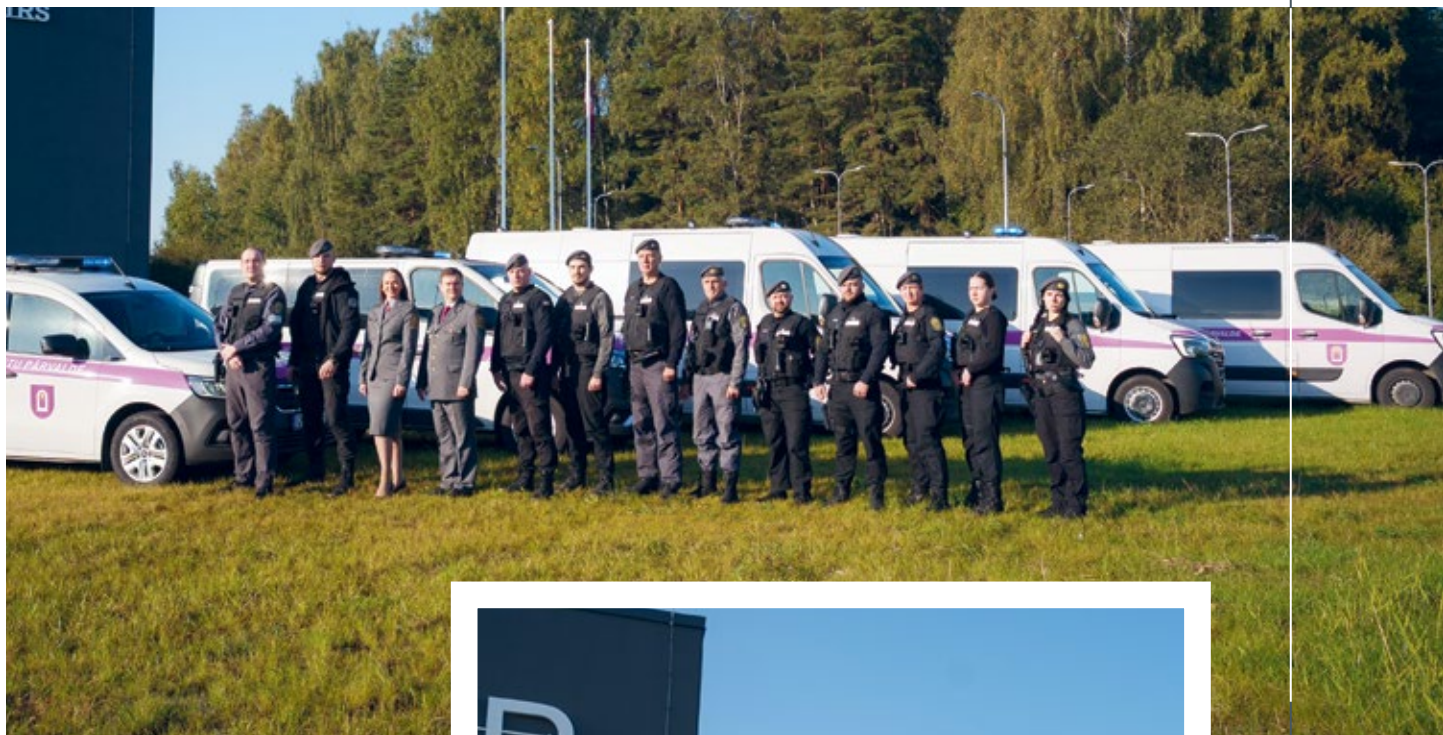
- ✦ ieviestas 36 pārnēsājamās un 11 stacionārās radiostacijas ar kriptēšanu, nodrošinot drošu sakaru kanālu;

- ✦ lietotas ķermeņa kameras, kas uzlabo caurskatāmību un pierādījumu iegūšanu;

- ✦ papildināts bruņojums un taktiskais ekipējums;

- ✦ izstrādāts jauns konvojšanas modulis Ieslodzīto informācijas sistēmā (IIS2).

Konvoja vienība

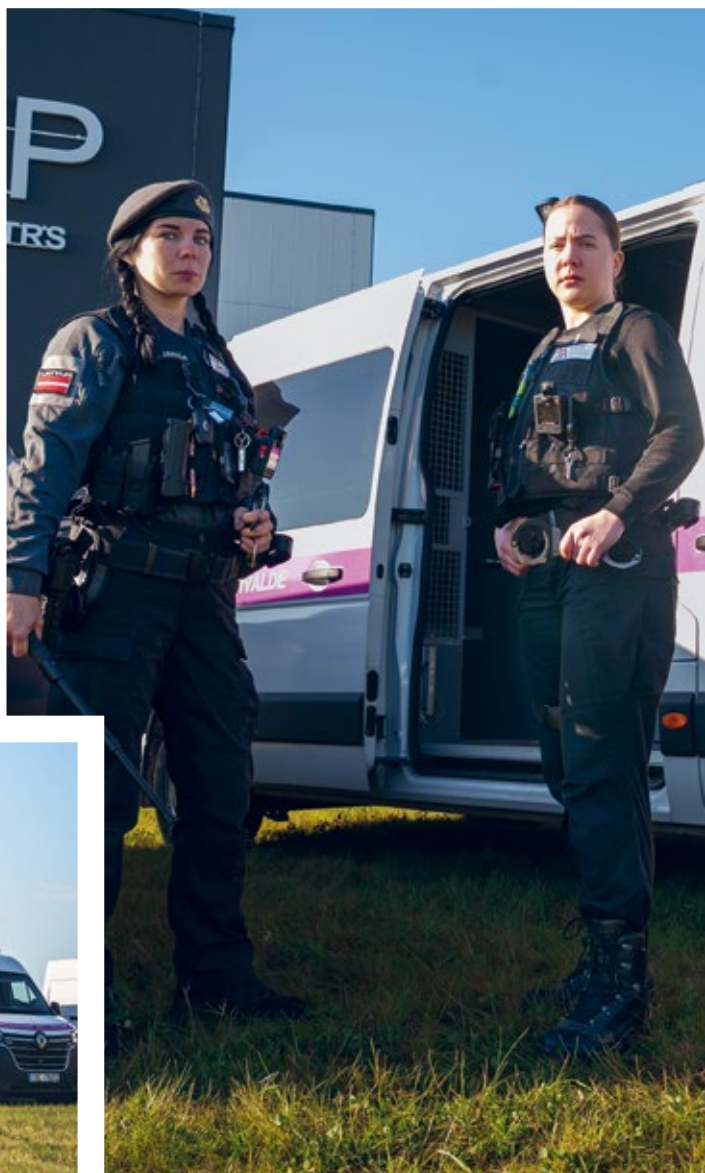
Lai nodrošinātu funkcijas operativitāti, Pārvaldes centrālajā aparātā izveidota Konvoja vienība ar 36 amata vietām.

Struktūra:

🏢 **Vadības centrs** – galvenais un vecākais inspektors.

🏢 **Piecas reģionālās grupas:** Rīga, Vidzeme, Zemgale, Kurzeme un Latgale.

Amatpersonu skaits noteikts pēc reģionālā noslogojuma un iepriekšējiem Valsts policijas datiem. Pašlaik vakanto amatu īpatsvars pārsniedz 30 %, kas kolektīvam palielina slodzi funkcijas kvalitatīvai izpildei.

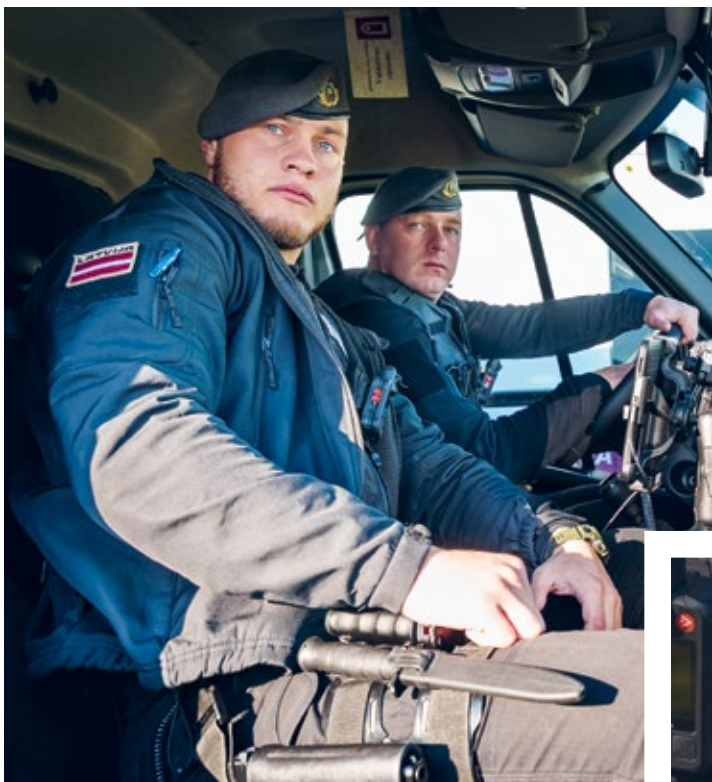

Riski un attīstības virzieni

Galvenie izaicinājumi saistīti ar personāla trūkumu un darba vides pielāgošanu. Ierobežotie finanšu resursi ietekmē infrastruktūras attīstību, tomēr saliedētība un pozitīvs mikroklimats kolektīvā veicina dienesta pienākumu izpildes motivāciju un kvalitāti.

Tuvākajos gados paredzēts stiprināt sadarbību ar Tieslietu ministriju un tiesām, paplašinot attālinātu tiesas sēžu izmantošanu ar mūsdienīgiem tehniskiem risinājumiem.

Personāla apmācības

Ieslodzīto konvojēšana ir augsta riska darbs. Lai mazinātu apdraudējumus, amatpersonas pastāvīgi pilnveido zināšanas Mācību centrā un piedalās taktiskajās mācībās Brasas cietuma teritorijā.

Regulāri notiek šaušanas treniņi, kā arī apmācības darbā ar elektrošoka ierīcēm (*Taser*). Tiek plānoti arī sadarbības scenāriji ar citām struktūrām un krīzes komunikācijas treniņi, kas nostiprina komandas spējas reaģēt sarežģītās situācijās.

Konvojēšanas funkcija skaitļos

(01.07.2025.–01.10.2025.)

Starp ieslodzījuma vietām konvojēti 690 ieslodzītie.

Uz tiesas sēdēm – 503 ieslodzītie.

Konvoja vienības amati – 36, no tiem nodarbinātas 23 amatpersonas.

Operatīvie transportlīdzekļi – 11.

Sakaru un aprīkojuma komplekti – 36.

Attīstības tendences

Konvojēšanas funkcijas pārņemšana ir būtisks solis Pārvaldes attīstībā. Tā stiprina drošības sistēmas integritāti, uzlabo koordināciju starp institūcijām un paaugstina sabiedrības drošību.

Šis process apliecina Pārvaldes spēju ne tikai reaģēt uz pārmaiņām, bet tās īstenot ar mērķi – veidot drošāku un profesionālāku sodu izpildes sistēmu Latvijā.

Ieslodzīto neformālā hierarhija: ko mēs par to (ne)zinām?

Viena no aktualitātēm kriminālsodu izpildē un ieslodzījuma vietās 2025. gadā bija ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšanas pasākumi, un, gada nogalei tuvojoties, varam apkopot svarīgākās atziņas un secinājumus.

Vispārīgi ieslodzīto neformālā hierarhija jeb ieslodzīto pašu praktizēta iedalīšanās noteiktās grupās (kastās) ir vairāk vai mazāk izteikta ieslodzīto subkultūras sastāvdaļa, kas lielākoties mantota no Padomju Savienības un cariskās Krievijas ieslodzījuma sistēmas. Neformālā hierarhija vēsturiski ir veidojusies kā atbildes (protesta) vai pretnostatījuma reakcija uz sabiedrībā pastāvošo kārtību, tā kalpo kā ieslodzītos un bijušos ieslodzītos apvienojošs saziņas, “kultūras” un attiecību modelis, kas veido īpašu subkultūru (pretstatā sabiedrībā pastāvošajai). Būtiska subkultūras pazīme ir iedalīšanās īpašās grupās ar stingri noteiktu katras grupas lomu (neformālā hierarhija).

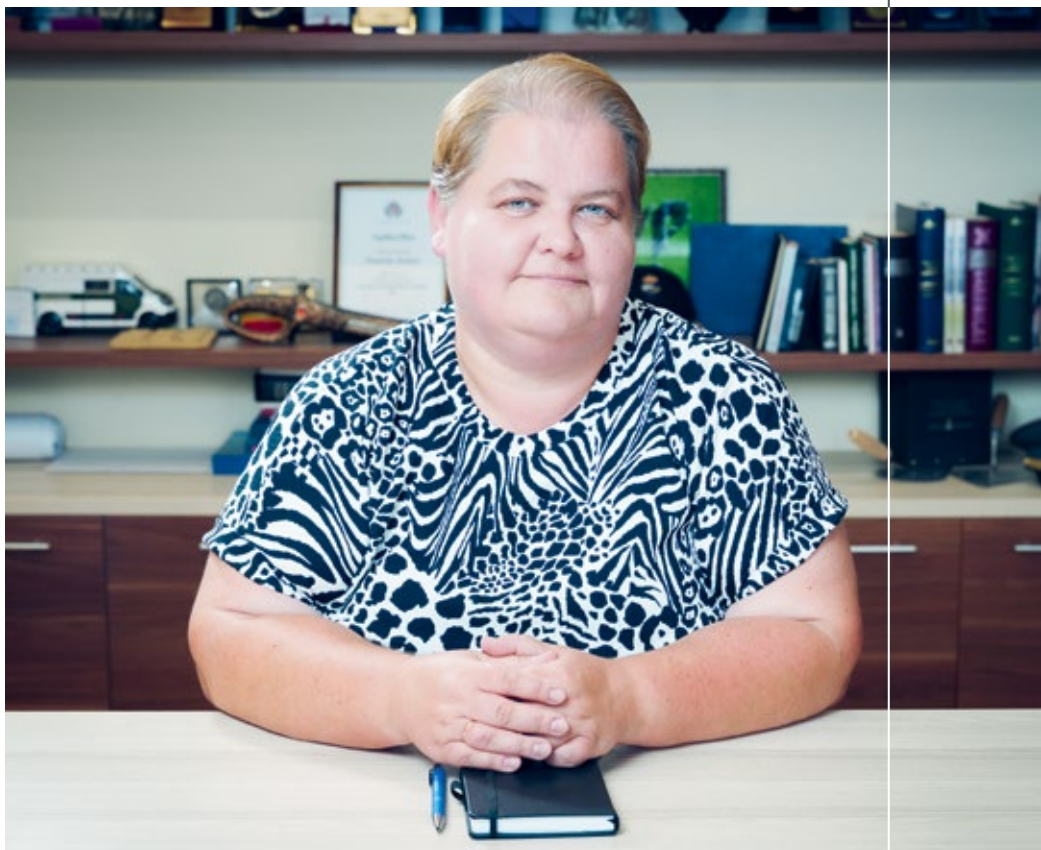
Jāatzīmē, ka šī problēma ir konstatējama arī citās valstīs (arī Eiropas Savienības valstīs), taču tā ir vairāk izplatīta tādās ieslodzījuma vietu sistēmās, kurās ir raksturīgas lielas ietilpības kameras, jo tā ir vieta, kur ieslodzīto neformālā hierarhija rod savu pirmsākumu un notiek tās ikdienas izpausmes. Šī ideoloģija un dzīvesveids ir raksturīgs arī noteiktām sabiedrības grupām ārpus ieslodzījuma, ko apliecina daudzi gadījumi, kad pirmo reizi ieslodzījumā nonākušas personas jau ierodas ar attiecīgo pārlicību.

Ieslodzīto neformālās hierarhijas esībai tādā formā, kādā mēs to pazīstam Latvijā, ir vairāki būtiski priekšnosacījumi, kas veicina tās pastāvēšanu:

1. ieslodzījuma vietu infrastruktūra (daudzvietīgas kameras un dzīvojamās telpas), kas pieļauj neformālas ietekmes pastāvēšanai būtisko procesu (personāla nekontrolēta ietekmes izplatīšana, ziņu nodošana u. tml.) izplatīšanos, attiecīgas uzvedības iespējamību;

2. personāla attieksme, ja tas pieņem, pieļauj vai pakļaujas atsevišķu ieslodzīto vai ieslodzīto grupu “varai”, vai paļaujas, ka atsevišķas situācijas tiks risinātas “ar ieslodzīto rokām”;

3. ieslodzīto vidē atzītās vērti-

— “ —
***Ir jāciena citi
cilvēki (ieslodzītie),
citādi zaudēsi
cieņu pret sevi.***

bas un uzvedības nosacījumi (tradīcijas un paražas), kas diemžēl zināmā mērā atspoguļo arī sabiedrībā kopumā pastāvošās vērtības.

Raugoties no valsts viedokļa, divas no minētajām jomām ir tādas, kurās ir iespējama valsts rīcība ar būtisku ietekmi uz ieslodzīto neformālās hierarhijas pastāvēšanu, – starptautiskajiem standartiem atbilstošas infrastruktūras nodrošināšana un izglītota, profesionāli noturīga personāla nodrošināšana. Trešo jomu (ieslodzīto vidū pastāvošās vērtības un uzvedība) valsts var ietekmēt netieši:

✎ pilnveidojot resocializācijas

procesu, kura rezultātā aizvien vairāk ieslodzīto kļūst spējīgi pieņemt patstāvīgus lēmumus, iegūst zināšanas un prasmes dažādu dzīves situāciju un problēmu risināšanai tiesiskā veidā;

✎ ieviešot dažādus tehnoloģiskus risinājumus ieslodzījuma vietās, tostarp kvalitatīvu un efektīvu videonovērošanas sistēmu ieslodzījuma vietās;

✎ veicot regulāras drošības pārbaudes, lai identificētu un novērstu potenciāli bīstamas situācijas un ierobežotu neformālās hierarhijas darbību.

Mēs visi zinām, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) 2024. gada 11. janvārī pasludināja spriedumu lietā “D. pret Latviju” (turpmāk – Spriedums), secinot, ka ir pieļauts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – ECK) 3. pantā (spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizliegums) garantēto tiesību pārkāpums. ECT uzskatīja, ka valsts iestādes nebija rīkojušās pietiekami, lai

novērstu ieslodzījuma vietās pastāvošo ieslodzīto neformālo hierarhiju. Spriedumā ECT konstatēja, ka Latvijā laikā, kad iesniedzējs izcietā brīvības atņemšanas sodu (laika periodā no 2008. līdz 2017. gadam), vismaz divās ieslodzījuma vietās, kurās iesniedzējs tika izmitināts, pastāvēja ieslodzīto neformāla hierarhija. ECT ieskatā, valsts iestāžu iejaukšanās ieslodzīto neformālajā hierarhijā līdz šim ir bijusi individuāla rakstura un, nepastāvot visaptverošai stratēģijai, kā risināt problēmas būtību, Latvijas iestādes nerīkojās pietiekami, lai novērstu riskus, kas ir saistīti ar iesniedzēja atrašanos neformālās hierarhijas “zemākajā kastā”. Tāpat ECT Spriedumā iekļāva norādi, ka Latvijai, lai novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtošanos, ir jāveic pasākumi, ar kuriem tiktu novērsti Spriedumā identificētā sistēmiskā problēma, proti, “zemākajai kastai” piederošo ieslodzīto sociālā segregācija, kā arī ieslodzīto kriminālajām autoritātēm un ar to saistītā ieslodzīto savstarpējā vardarbība.

Sprieduma izpildes nodrošināšanai tika izstrādāts Rīcības plāns,¹ kas ietver plašu pasākumu klāstu vairākos rīcības virzienos.

Arī Eiropas Padomes Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai soda novēšanas komitejas (turpmāk – CPT) ziņojums pēc 2024. gada vizītes Latvijā bija skarbs signāls, kurš ļoti tiešā veidā norāda uz ieslodzīto neformālās hierarhijas pastāvēšanas izpausmēm Latvijas cietumos.

Lai stiprinātu centienus mazināt ieslodzīto neformālās hierarhijas izpausmes un vienkopus apkopotu veicamos pasākumus, Tieslietu ministrija kopā ar ieslodzījuma vietu pārvaldi izstrādāja Rīcības plānu ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšanai un Komitejas rekomendāciju ieviešanai² (turpmāk – Rīcības plāns), kurā paredzēti pasākumi dažādu jomu pilnveidošanai. Rīcības plāns paredz rīcību vairākos virzienos:

1. Ieslodzījuma vietu pārvaldes

personāla kapacitātes pilnveidošanas pasākumi.

2. Notiesāto resocializācijas sistēmas turpmāka attīstība.

3. Ieslodzījuma vietu infrastruktūras pilnveidošanas pasākumi.

4. Izmeklēšanas procesa stiprināšana.

5. Drošības jautājuma pilnveidošana.

6. Ārstniecības procesa pilnveidošana un medicāna lomas stiprināšana, un citi pasākumi.

Tomēr uzmanība neformālās hierarhijas problemātikai šobrīd ir pievērsta ne tikai Latvijas, bet arī visas Eiropas Savienības mērogā, un daudzējādā ziņā tas ir noticis gan minētā ECT Sprieduma, gan CPT darbības iespaidā. Viens no šai problēmai veltītiem pasākumiem bija apaļā galda diskusija *Combating informal hierarchies* Strasbūrā 2025. gada 6. jūnijā, kuru organizēja Eiropas Padomes Cilvēktiesību direktorāts. Šajā diskusijā piedalījās 38 valstu pārstāvji, un arī es prezentēju Latvijas ieteikumus un plānoto rīcību ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšanai.

Ieslodzīto neformālā hierarhija tādā formā, kādu mēs to pazīstam Latvijā, pastāv Eiropas Padomes Austrumu bloka valstīs, it īpaši tajās, kuras ir bijušas PSRS sastāvā. Pasākumā atspoguļojās interesanta tendence – ļoti skaidri iezīmējās maza valstu grupa, kuras ir atzinušas šo problēmu un ir veikušas būtisku izrāvienu problēmas apkarošanā (piemēram, Igaunija), ir valstis, kuras atzīst problēmu un ir ceļā uz tās mazināšanu (piemēram, Latvija), bet lielais vairums valstu faktiski noliedz problēmas pastāvēšanu vai arī atzīst problēmu, bet nav gatavas ar to strādāt. Protams, arī cietumu infrastruktūras veids un stāvoklis lielā mērā nosaka cīņas ar neformālo hierarhiju rezultātu, un tā ir vislielākā problēma bijušā Austrumu bloka valstīs.

Savukārt Rietumeiropas valstīs arī pastāv ieslodzīto neformālā hierarhija, bet tās cēloņi un iz-

pausmes ir atšķirīgas un tā vairāk sakņojas noziedzīgo ģimeņu jeb klanu (mafijas) tipa attiecībās, dažādu bandu un grupējumu attiecībās u. tml. Tomēr arī Rietumeiropas valstu pārstāvjus interesē no padomju laikiem mantotā ieslodzīto neformālā hierarhija, tās izpausmes un mazināšanas pasākumi, jo šajās valstīs ir ievērojams skaits ieslodzīto, kas ir migrējuši no bijušā Austrumu bloka valstīm un cenšas ieviest “tradīcijas” arī tur.

Vislabākos rezultātus ieslodzīto neformālās hierarhijas apkarošanā ir sasniegusi Igaunija, un, protams, to būtiski ietekmē fakts, ka visi Igaunijas cietumi ir no jauna būvēti un tajos ir tikai divvietīgas kameras. Tomēr vienīgi ar jaunu un atbilstošu infrastruktūru ir iespējams sasniegt tikai daļu no mērķa. Igaunijas jaunajos cietumos ir maksimāli izskausti tie mums tik ierastie cietumu sadzīves elementi, kas ir ļoti būtiski neformālās hierarhijas dzinēj spēki. Igaunijas pārstāvju R. Kuuse un L. Kikas prezentācijās tika minēti šādi labās prakses piemēri, kas ilgtermiņā ir palīdzējuši mazināt neformālās hierarhijas “barotnes” cietumos. Kā spilgtākie piemēri šeit jāmin šādi nosacījumi:

1. Visi cietuma lēmumi stingri balstās soda izpildes plānā, ko izveido, pamatojoties uz riska un vajadzību novērtējumu. Tas novērš kārdinājumu amatpersonai rīkoties atšķirīgi, pieļaut izņēmumus. Ja notiesātais plānu nepilda, tam ir reālas sekas.

2. Cietuma lēmumiem ir jābūt atklātiem, caurspīdīgiem un identiskiem vienādās situācijās. Tas izskauž iespēju “sarunāt” ar personālu un manipulēt citos veidos.

3. Attiecībā uz “sarežģītajiem ieslodzītajiem” tika faktiski apturēta ieslodzīto pārcelšana uz citu vieniību un citu cietumu. Ieslodzītais atrodas savā vienībā, un tā netiek mainīta. Ja kāds ieslodzītais cieš incidentā (vardarbība), vainīgais (nevis cietušais) tiek pārcelts. No cietuma amatpersonas tas prasā spēju atrast risinājumu, tomēr

¹ 2024. gada 8. oktobrī valdība izskatīja informatīvo ziņojumu “Par rīcību ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšanai ieslodzījuma vietās”, kurā iekļauts Rīcības plāns.

² Latvijas atbilde uz CPT ziņojumu, tostarp Rīcības plāns, atrodami: <https://www.coe.int/en/web/cpt/latvia>

divvietīgā infrastruktūra ļauj elastīgi šo risināt.

4. Vienības kopējo telpu tīrīšana ir visu ieslodzīto pienākums. Agrāk to katrā vienībā veica viens saimnieciskajā apkalpē strādājošs ieslodzītais, bet tagad šī slodze ir sadalīta uz visiem un notiesātie saņem samaksu par nostrādātajām stundām. Vienības telpu tīrīšana ir priekšnosacījums, lai tiktu iesaistīts jebkādā "labākā" darbā.

5. Tika pārtraukta ieslodzīto ēdināšana ēdnīcā, ēdienu šobrīd piegādā un ieslodzītie ēd kamerās.

6. Ieslodzītie paši nedodas uz bibliotēku vai veikalu, viss tiek piegādāts kamerā.

7. Vecajos cietumos naktī tika slēgtas lielās dzīvojamās telpas; ja ieslodzītajam bija nepieciešams apmeklēt tualeti, cietuma darbinieks viņu pavadīja.

Igaunija ir piedzīvojusi tādu pat ieslodzījuma vietu vēsturisko attīstību kā Latvija, arī Igaunijas cietumos ieslodzīto neformālā hierarhija radās to pašu iemeslu dēļ kā pie mums. Tāpēc Igaunijas pieredze mums ir ļoti būtiska, un ir svarīgi to izmantot arī jaunajā Liepājas cietumā (jo galu galā igauņiem ir arī trīs jaunu cietumu darbības uzsākšanas pieredze)! Turklāt arī jaunākajā CPT ziņojumā³ pēc vizītes Igaunijas cietumos 2023. gadā ieslodzīto neformālā hierarhija kā problēma faktiski netiek minēta.

Diskusijā Strasbūrā piedalījās arī citas bijušā Austrumu bloka valstis, tomēr viņu centieni mazināt ieslodzīto neformālo hierarhiju apstājas pie neatbilstošas ieslodzījuma vietu infrastruktūras (lielas ietilpības dzīvojamās telpas u. tml.) un personāla trūkuma. Pasākumā savu redzējumu sniedza arī CPT pārstāve, un ir pilnīgi skaidrs, ka ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšana būs CPT uzmanības lokā tuvākajos gados.

Vēlos plašāk pastāstīt par jaunu un absolūti pārsteidzošu iniciatīvu, ko īstenoja Ieslodzījuma vietu pārvalde 2025. gada vasarā. Tā liecina par spēju paskatīties kritiski pašiem uz sevi, vēlmi konkrizēt problēmu un strādāt pie tās

novēršanas.

ESF + projekta "DARI" ietvaros notika dizaina sprinta darbnīca "Cietumi bez kastām", kurā tika sapulcēti gan Pārvaldes centrālā aparāta, gan cietumu pārstāvji un bija tā laime piedalīties arī man. Paldies Pārvaldei par šo iespēju!

Dizaina sprinta darbnīca ir diezgan jauna metode, kur caur specifisku, bet diezgan saprotamu "vingrinājumu" veikšanu iesaistītās personas formulē problēmu un testē tās dziļumu un atbilstību, iegūst mērķa grupas viedokli, izstrādā risinājumus, kurus sijā, vērtē un atlasa, un atkal pārbauda uz mērķa grupu. Sākotnēji darbnīcā tika

***Mūsu vienīgā iespēja
ir radīt situāciju,
ka dzīve cietumā
bez ieslodzīto
neformālās hierarhijas
ir labāka (izdevīgāka)
nekā ar hierarhiju.***

plānots darboties ar vienu mērķa grupu, kura cieš un izjūt ieslodzīto neformālās hierarhijas sekas, – ieslodzītajiem, tomēr laika gaitā tika secināts, ka ir vēl viena grupa, kuru būtiski ietekmē ieslodzīto neformālās hierarhijas pastāvēšana un izpausmes cietumos, un tas ir cietumu personāls. Ietekme uz personālu nav fiziska vai tieša, tomēr personāls šo ietekmi var izjust dažādos veidos – gan redzot/piedzīvojot situācijas, kuras ir pretējas amatpersonas iekšējām vērtībām (piemēram, taisnīguma izpratnei utt.), gan arī esot spiests pakļauties kaut kādām ieslodzīto manipulācijām vai ierastajiem rīcības modeļiem cietumos, kas veicina ieslodzīto neformālās hierarhijas nostiprināšanos. Visbeidzot, ir iespējamas arī situācijas, kurās

ieslodzītie izsaka tiešus draudus amatpersonai vai viņa ģimenes locekļiem, ja amatpersona nepakļaujas manipulācijām. Dienests šādos apstākļos var ātrāk novest pie izdegšanas, pie iniciatīvas zuduma, pie neefektivitātes, pie sajūtas, ka neko nevar mainīt, arī – pie pakļaušanās vai vienaldzības pret neformālās hierarhijas izpausmēm u. tml. Tāpēc darbnīcas ietvaros tika strādāts arī pie risinājumiem šai mērķa grupai.

Darbnīcas gaitā tika izstrādātas divas anketas, lai iegūtu tiešu un nepastarpinātu abu mērķa grupu pārstāvju viedokli par situāciju ar ieslodzīto neformālo hierarhiju. Tika veikta gan ieslodzīto (Atkarīgo centrā), gan personāla (cietumos) intervēšana, kas sniedza ļoti interesantus rezultātus un novērojumus (protams, tika intervēti vien dažādi abu grupu pārstāvji, tomēr šādu aptaujāšanu ir iespējams izvērst). Šeit īsi pieskaršos tikai tām interesantākajām intervijās dzirdētām atziņām, kuras norāda uz jomām, kurās iespējams veikt pasākumus, lai situāciju mainītu.

Sabiedrība kopumā balstās uz pieņēmumu, ka visi cilvēki ir vienlīdzīgi, to nosaka arī Satversme. Tomēr tipiskākā intervēto ieslodzīto norāde bija, ka ieslodzītie nedrīkst būt vienlīdzīgi, citādi nebūs kārtības un sāksies haoss, nebūs, kas "noliek pie vietas" tos, kas kārtību neievēro, ir jābūt kādam (protams, ne amatpersonām), kas pārkāpējus noliks pie vietas. Ir jāciena citi cilvēki (ieslodzītie), citādi zaudēsi cieņu pret sevi. Tāpat ieslodzītie vienbalsīgi puda atbalstu ieslodzīto neformālajām uzvedības normām – parunāties, nevis konfliktēt, padzert tēju un vienoties utt., kā arī visi bija vienprātīgi, ka katram ir jāatbild par "saviem vārdiem". Tāpat arī ieslodzīto kopienā tādas lietas kā nodevība, meli, zagšana utt. ir stingri sodāmas.

Šāda nostāja ļoti labi parāda, ka ieslodzītajiem ir svarīgi zināt, kādi ir viņu "pasaules" iekšējie procesi, kā "lietas" tiek risinātas, kāda ir katras personas loma tajā un kurš par ko atbild. Tomēr tas

diemžēl liecina arī par to, ka ieslodzītie ir radījuši savu pasauli, jo neuzticas sabiedrībā pastāvošajām vērtībām, lomām un atbildību sadalījumam, arī – iespējai saņemt izpratni, palīdzību un atbalstu. Ieslodzītie dzīves laikā ir izolējušies no sabiedrības (vai tikuši izolēti), vīlušies sabiedrības spējā un vēl mē viņus saprast, pieņemt un palīdzēt. Tas ir ļoti stabils pamats tam, lai persona izvēlētos pievienoties kopienai, kura sastāv no viņam līdzīgajiem, kurā spēkā esošie likumi un uzvedības normas ir vienkāršas un saprotamas, kurā nenosoda par lietām, kuras ir kļuvušas par dzīves sastāvdaļu (pārkāpumiem un noziegumiem pret pārējo pasauli), kurā sniedz sava veida atbalstu un kurā skaidri zini, ka noteiktās situācijās tevi aizstāvēs.

Šādas ieslodzīto atbildes, manuprāt, ļoti spilgti pierāda literatūrā bieži aprakstīto noziedznieka "tapšanas ceļu", kas bērnībā sākas ar vienaldzību vai sliktu attieksmi no vecāku puses, vecākiem, kuri paši ir atkarīgie vai ļoti sliktā dzīves situācijā, sliktām sekmēm skolā, izslēgšanu no skolas, "sliktiem" draugiem ar likumsakarīgu pārkāpumu izdarīšanu, vielu lietošanu, kas notiek paralēli ar augošu sabiedrības nosodījumu pret personu, kura nespēj atbilst sabiedrībā noteiktajām uzvedības normām, un aizvien dziļāku personas neiederēšanās sabiedrībā sajūtu. Šis ceļš nostiprina personas nosvēršanos par labu noziedzīgajām vērtībām, pārliecību par to, ka persona neiederas sabiedrībā, un izolēšanos no sabiedrības. Un tā ir perfekta augsne tam, lai, nonākot ieslodzījumā, persona bez ilgas domāšanas iekļautos ieslodzīto neformālajā hierarhijā un aktīvi piedalītos tajā.

Nākamā man svarīgā atziņa no ieslodzīto intervijām ir tas, ka ieslodzīto neformālajā hierarhijā katrai grupai ir savi labumi un ieguvumi. Ir tradicionāli domāt, ka ieguvumi ir tikai tiem, kas atrodas neformālās hierarhijas augšgalā, tomēr intervijas skaidri norāda, ka ir ieguvumi

(stabila, paredzama, mierīga dzīve, konkrēti uzvedības modeļi, sava bonusu sistēma, nav jāuzņemamas atbildība utt.) arī tiem, kas atrodas pa vidu un pat pašā apakšā. Šis nosacījums, manuprāt, nav līdz galam novērtēts, domājot par pasākumiem, ko mēs varētu darīt, lai hierarhijas izpausmes mazinātu. Protams, mūsu vienīgā iespēja ir radīt situāciju, ka dzīve cietumā bez ieslodzīto neformālās hierarhijas ir labāka (izdevīgāka) nekā ar hierarhiju. Tas, visticamāk, ir ļoti visaptverošs izaicinājums, jo pēc būtības prasa likt ieslodzītajam noticeēt, ka sabiedrībai viņš ir vajadzīgs, ka tā viņu centīsies saprast,

***Jaunas iespējas
paver jaunais
Liepājas cietums ar
divvietīgu kameru
sistēmu, tomēr mums
visiem kopā jādara
viss iespējama, lai
uz turieni netiktu
"pārvesti" ikdienā
ierastie rīcības
modeļi.***

atbalstīt utt. Turklāt – to pierādīt ne tikai vārdos, bet ar darbiem!

Nākamā atziņa, ko gribu pieminēt, ir ieslodzīto teiktais, ka ieslodzītie var pakonsultēties ar cietuma personālu par dažādiem jautājumiem, bet lēmumu viņi pieņems paši! Šis liecina gan par to, ka ieslodzīto neformālās hierarhijas pastāvēšanai ļoti svarīga ir ieslodzīto un personāla pretnostatīšana (kas var novest arī pie bīstamām situācijām, kurās notiesātie nelūdz personāla palīdzību, un rodas sekas), gan par to, ka tieši personāla ieinteresētībai,

attieksmei ir milzīga nozīme, lai pārvarētu šādu šķērslī. Kontaktpersonu sistēmas ieviešana šo pamatnosacījumu varētu būtiski mainīt.

Nākamās atziņas vienkārši uzskaitīšu, jo par katru var ilgstoši diskutēt (gan par to, kā tā veidojusies, gan – kā to pārvarēt):

☞ ja notiesātais zaudē savu "statusu" cietumā, tad vairs ne no kā nav jābaidās, jo vairs nav ko zaudēt;

☞ ieslodzīto neformālās hierarhijas pārstāvjiem drošāk (mazāk risku) ir atrasties kamerās (nevis dzīvojamās telpās slēgtā cietuma augstākajā pakāpē);

☞ ir vieglāk izciest sodu, ja jūti domubiedru (sev līdzīgi domājošu cilvēku) atbalstu;

☞ cietumā nedrīkst melot, citādi tevi sodīs;

☞ fiziskas vardarbības izmantošana ir galējs līdzeklis nepakļaušanās gadījumā;

☞ tie ieslodzītie, kam ir labas komunikācijas prasmes, iemanto citu ieslodzīto cieņu utt.

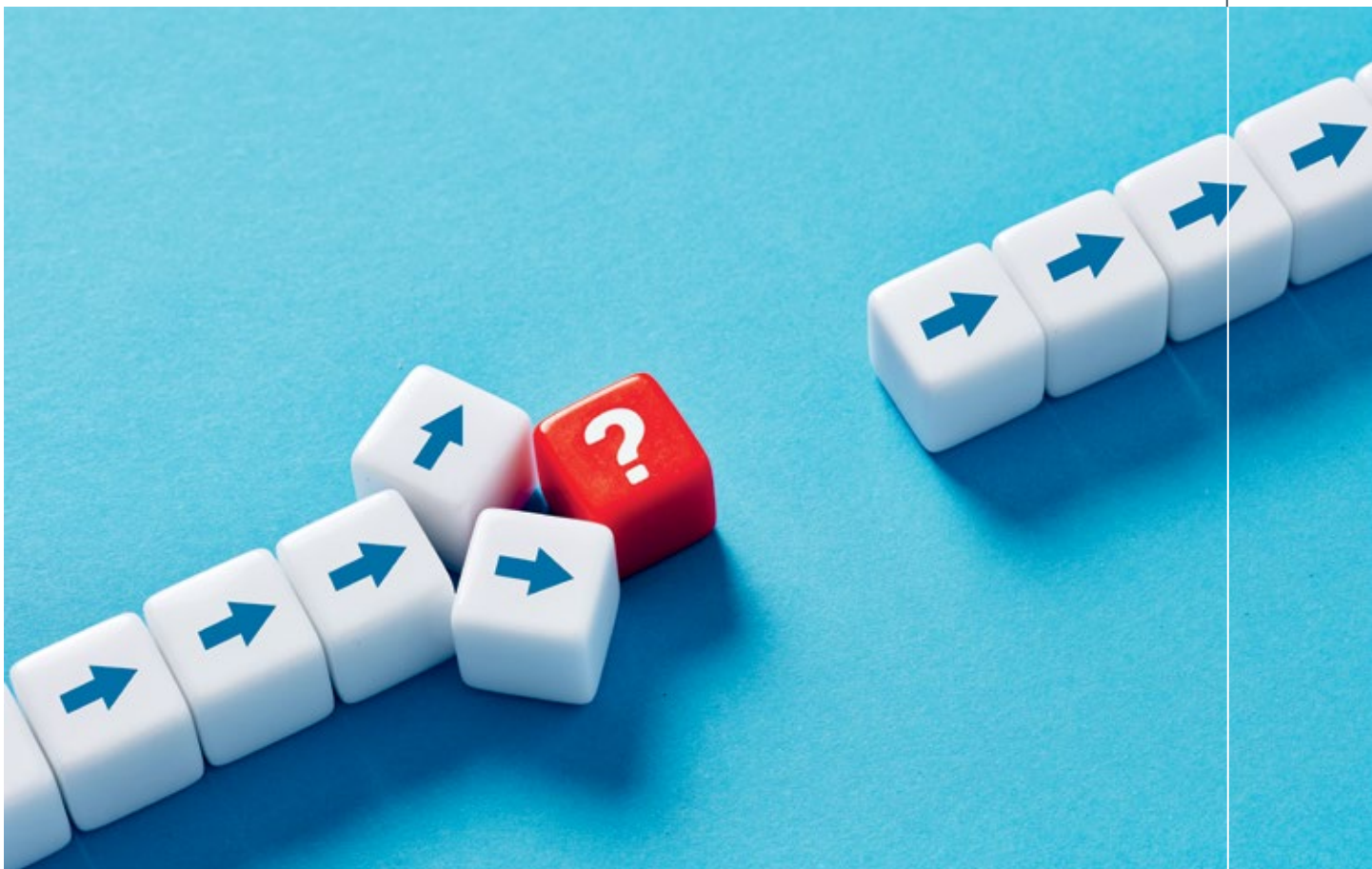
Jāteic, ka intervētie notiesātie atradās Atkarīgo centrā, un ir pilnīgi skaidrs, ka viņu "cietuma dzīvē" ir noticis kāds nopietns lūzums vai pavērsiens, ja viņi atrodas centrā, kuru tieši ieslodzīto neformālā hierarhija ir padarījusi par tabu zonu. To atzina arī viņi paši – tā ir bijusi, piemēram, pārdozēšana un nonākšana pie atziņas, ka kaut kas jāmaina, citādi nomirs. Tomēr tieši šī notiesāto grupa, iespējams, ir tā, kura ir visatvērtākā sarunai par to, kas ir un kas nav neformālā hierarhija.

Savukārt personāla intervijās (vairākos cietumos) dominēja būtiskas norādes:

☞ ieslodzītie visu laiku pārbauda robežas un mēģina manipulēt ar cietuma personālu, lai panāktu sev vēlamu rezultātu;

☞ personālam, īpaši jaunajiem darbiniekiem, vajag nopietnu pamācību par to, kā komunicēt ar ieslodzītajiem, lai neeskalētu konfliktsituācijas;

☞ jaunajiem darbiniekiem nepieciešama nopietna apmācība,

lai viņi spētu atpazīt situācijas, kurās var rasties neformālās hierarhijas izpausmes, un pamanīt tās aktivitātes un sekas;

☞ neformālās hierarhijas grupu savstarpēja izolācija nepalīdzēs, jo katrā no grupām pastāv iekšējā hierarhija;

☞ cietumu infrastruktūrā ar mazvietīgām kamerām ieslodzīto neformālajai hierarhijai ir grūtāk izpausties.

Darbības rezultātā tika izstrādāti vairāki pasākumi katrai no mērķa grupām, tomēr par tiem – kādu citu reizi.

Kopsavēlot:

☞ Dizaina sprinta darbnīca ir brīnišķīga un efektīva metode, ko ieteicams izmantot arī nākotnē, turklāt tā palīdz gan dziļi izprast problēmu, gan atbrīvoties no stereotipiem, gan notestēt risinājumus. Šī metode derētu visdažādāko, arī ļoti praktisku, jautājumu risināšanai.

☞ Darbības laikā tika iegūts ļo-

ti daudz ideju personāla apmācību tēmām un arī idejas nākotnes projektiem.

☞ Jauna ieslodzījuma vietu infrastruktūra ir kritiski nepieciešama, lai Latvijas rezultāti cīņā ar ieslodzīto neformālo hierarhiju būtu vērā ņemami.

☞ Ieslodzīto neformālās hierarhijas pozīcijas var sašķobīt tikai tad, ja piedāvājam ieslodzītajiem priekšrocības vai ieguvumus, piemēram, iespēju izciest sodu bez saskares ar neformālo hierarhiju, apstākļus, kurā notiesātie nav spiesti iesaistīties neformālās hierarhijas darbībā.

☞ Kontaktpersonu sistēmas ieviešana varētu būt pagrieziena punkts jaunu attiecību modeļa veidošanā starp ieslodzītajiem un personālu.

Ļoti vēlētos, lai notiesāto intervijas tiktu izmantotas arī nākotnē (to varētu darīt Atkarīgo centrā, kur notiesātais nonāk brīdī, kad ir gatavs atteikties no iesaistes

neformālajā hierarhijā un, iespējams, ir daudz atklātāks, runājot par tās izpausmēm), lai monitorētu situāciju ar ieslodzīto neformālo hierarhiju, jo tā ir objektīva metode, ar ko atspēkot CPT ziņojumos minēto.

Nobeigumā ir jāsaka – mēs šobrīd atrodamies gan ECT, gan CPT uzmanības centrā, spiediens turpmākajos gados uz ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšanu būs milzīgs. Pavisam jaunas iespējas paver jaunais Liepājas cietums ar divvietīgu kameru sistēmu, tomēr mums visiem kopā jādara viss iespējamais, lai uz turieni netiktu "pārvesti" ikdienā ierastie rīcības modeļi, kas baro ieslodzīto neformālo hierarhiju.

Esmu optimistiska par mūsu iespēju un spēju kļūt par valsti, kas pēc gadiem nostājas blakus Igaunijai ieslodzīto neformālās hierarhijas apkarošanas sasniegumu jomā un spēj palīdziet citām valstīm cīņā ar šo mokošo sērgu.

Efektīva brīvības atņemšanas soda izpilde: trīs sprunguļi riteņos

Ievads

Kopš laika sākuma Visums pakļaujas fizikālai un ķīmiskai kārtībai. Visa viela un enerģija koncentrējas hierarhiskā struktūrā – gravitācijas mezglos no atomiem līdz galaktikām. Taču šī kārtība pakļauta vienotam kursam – entropijai, kuras gaitā viela un enerģija Visumā vienmērīgi izkliedēties līdz noslēguma kārtībai, ko kosmoloģijā apzīmē kā *siltuma nāvi*.¹ Visums katrā iecirknī būs sakārtots vienādi, tajā vairs nedzims jauni un neies bojā debess ķermeņi, un protams, nevarēs rasties arī dzīvība. Jo dzīvība ar cilvēku tās priekšpostenī kā īpašs fizikāls un ķīmiskās kārtības blakusprodukts ar jauniem – kognitīvās, sociālās un kultūras – kārtības līmeņiem ir lokāla atkāpe no Visuma entropijas kursa.

Iedvesmojoties no Visuma kārtības analogijām, akadēmiskā vidē entropijas jēdzienu attiecina arī uz procesiem cilvēku sabiedrībā. Pirmais brīdinājuma karodziņu šeit izkāra ekonomists Kenets Boldings. Birokrātijas līkločos paslēpts iniciatīvas trūkums, rutīnā aizmirsti mērķi un pazaudēta saikne ar savas rīcības jēgu ir pazīmes, kas liecina, ka esam iestīguši sociālās entropijas stāvoklī.² Šī ir mirusi kārtība, kas nepieļauj satricinājumus, pat ja tie ir pozitīvi. Tādēļ entropijas vidē zvaigznes nedzimst nedz tiešā, nedz pārnestā – sociālo panākumu – nozīmē.

Savukārt, sekojot filozofa Mišela Fuko domai, varam secināt, ka viens no spilgtākajiem sociālās entropijas piemēriem ir cietums.³ Lai gan viņš ieslodzītos kā *paklausīgos ķermeņus* apraksta caur aizpagājušā gadsimta prizmu, ikviens Austrumeiropas cietumu profesionālis visdrīzāk atzīs – disciplinārā paradigma te dominē

joprojām. Ieslodzītie kā telpā un laikā precīzi izvietotas, *apsaimniekojamās* vienības tiek pakļautas ērti uzraugāmam ritmam – dzīves ciklam kamerā, darbnīcā, mācību klasē. Ne augstākas jēgas dēļ, bet gan neitrālas un bezpersoniskas rutīnas ietvaros, kā, atsaucoties uz Mišelu Fuko, norāda sociologs Deivids Laions.⁴ Šī ir patiešām vēsa, sociālajai entropijai raksturīga varas sistēma, kurā cilvēks vispirms ir tikai ķermenis, kas jāpabaroti, jāizmitina un jāizved pastaiģā. Un tas mums vēlreiz ļauj vilkt paralēles ar Visuma likumsakarīgo entropijas likteni – *siltuma nāvi*. Enerģija šādā cietumā ir maksimāli izlīdzināta – te vienlīdz nevar notikt kā ieslodzīto sacelšanās, tā arī reālas pārmaiņas ceļā uz jaunu dzīvi bez noziedzības.

Divas paralēlas jaunības

Jānis, kura vārds šajā publikācijā ir mainīts, brīvības atņemšanas sodu izcieš Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem. Viņš ir pats vecākais no pieciem procentiem jaunu pieaugušo, ku-

riem sods tiek izpildīts atbilstīgi standartam, kādu likums nosaka bērniem.⁵ Šī ir Jāņa priekšrocība – iespēja, ka viņš vēlreiz nonāks ieslodzījumā, visdrīzāk ir zemāka nekā viņa vienaudžiem pieaugušo cietumos, kuros sods pēc vieno-ta standarta tiek izpildīts neatkarīgi no tā, vai tev ir astoņpadsmit vai piecdesmit astoņi gadi. Turklāt gandrīz sešdesmit procenti jaunu pieaugušo cietumos, kas paredzēti visu vecumu vīriešiem, ir jaunāki par Jāni.

Piecu procentu jaunu pieaugušo pielīdzināšana nepilngadīgajiem nav atkāpe no normas, tāda drīzāk ir pārējo deviņdesmit piecu procentu situācija. Pierādījumi liecina, ka smadzeņu prefrontālā garoza, kas atbild par plānošanu, impulsu kontroli un riska novērtēšanu, nobriest tikai ap 24–25 gadu vecumu.⁶ Līdz tam cilvēks bioloģiski ir jau pieaudzis, bet psiholoģiski un sociāli vēl nav nobriedis – šis vecumposms pazīstams kā *topošā pieaugušā dzīve*.⁷

Starptautiskie dokumenti *attiecīgos gadījumos* gados jaunus pieaugušos likumpārkāpējus aicina uzskatīt par nepilngadīgajiem un pret viņiem atbilstoši izturēties.⁸ Ja sekojam neirozinātnes atziņām, ka jauni pieaugušie jeb cilvēki, kas nesen sasnieguši pilngadību, saglabā tās pašas pamatīpašības kā nepilngadīgie, tad minēto noteikumu atruna būtu attiecināma uz visiem. Tā, pirmkārt, kriminoloģijā un korekcijas zinātnē plaši atzīts, ka noziegumu recidīva risks ir augstāks tieši jaunībā.⁹ Arī atbilstoši Latvijā veiktam pētījumam divu gadu laikā pēc atbrīvošanas ieslodzījumā atgriežas 44,11 % notiesāto vecumā līdz 25 gadiem, kamēr vidējais rādītājs visiem vecumposmiem kopā ir tikai 35,23 %.¹⁰ Otrkārt, jaunieši pieaugušo cietumos ir īpaši

“
**Birokrātijas līkločos
paslēpts iniciatīvas
trūkums, rutīnā
aizmirsti mērķi un
pazaudēta saikne ar
savas rīcības jēgu ir
pazīmes, kas liecina,
ka esam iestīguši
sociālās entropijas
stāvoklī.**

¹ <https://www.britannica.com/science/thermodynamics/Open-systems>

² Boulding, K. E. *General Systems Theory-The Skeleton of Science*. <https://www.jstor.org/stable/2627132>; Jennings, F. A horizontal look at social entropy. <https://www.resilience.org/stories/2020-12-16/a-horizontal-look-at-social-entropy/>

³ Fuko, M. (2001). *Uzraudzīt un sodīt*. Omnia mea.

⁴ Lyon, D. (2018). *The Culture of Surveillance: Watching as a Way of Life*. Chapter 1. Polity Press.

⁵ 2025. gada 1. septembrī jaunu pieaugušo (18–25 g. v.) skaits cietumos – 293 ieslodzītie (195 notiesātie, 98 apcietinātie). No tiem Cēsu AIN – 14.

⁶ Steinberg, L. (2009). *Adolescent development and juvenile justice*. Annual Review of Clinical Psychology.

⁷ Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480.

⁸ Eiropas Padomes Ministru komitejas lēmuma CM/Rec(2008) 11 dalībvalstīm par Eiropas noteikumiem attiecībā uz nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem, kuriem tiek piemēroti sodi vai piespiedu līdzekļi, 17. punkts.

⁹ Piemēram, Farrington, D. P., & Ttofi, M. M. (2011). *Life-course criminology*. In *The Oxford Handbook of Criminology*.

¹⁰ Jokste, I. (2024). *Ar brīvības atņemšanu notiesātu personu noziedzīgo nodarījumu recidīvs*. Ieslodzījuma vietu pārvalde.

uzņēmīgi pret kriminālo subkultūru, kas tos vēl vairāk attālina no pārējās sabiedrības.¹¹ Taču, neraugoties uz minēto, jauniešiem ir augstāks resocializācijas potenciāls salīdzinājumā ar vecākiem ieslodzītajiem – viņi elastīgāk maina dzīves kursu, ja tiek piedāvātas alternatīvas un pozitīvi atbalsta mehānismi.¹²

Tomēr Jāņa priekšrocības prioritāri nav balstītas kriminoloģiskos apsvērumos novērst nozieguma recidīvu – daudzi no viņa vienaudžiem pieaugušo cietumos, iespējams, ir vēl motivētāki pozitīvām pārmaiņām. Jānis vairākus gadus pēc pilngadības sasniegšanas turpina izciest sodu pēc īpaša standarta tāpēc, ka atšķirībā no viņiem vismagāko noziegumu savā dzīvē paspējis izdarīt un nokļūt ieslodzījumā pirms astoņpadsmitās dzimšanas dienas.

Saskaņā ar Krimināllikumu noziegums ir kaitīgs nodarījums. Krimināltiesības šādi fiksē un interpretē noteikta veida uzvedību, iegrāmatojot to kā tiesisku kategoriju. Taču, raugoties no augstāk minēto kārtības līmeņu perspektīvas, uzvedība veido starpslāni starp bioloģisko un kognitīvo kārtību. Piemēram, no vienas puses, ķīmiskas vielas – neiromediatoru – mūsu organismā pārnēsā impulsus starp šūnām. No otras – mūsu smadzenes šos impulsus pārvērš domāšanā un emocijās. Viena vielu grupa mobilizē mūs rīcībai, cita – nomierina un stabilizē. Taču dažiem no mums nav paveicies – impulsi savā starpā nav sabalansēti, tāpēc antisociālas uzvedības riski palielinās.

Ja riski piepildās, likums nodrošina taisnīgu reakciju, *juridificējot* konkrētas uzvedības sekas kā noziegumu.¹³ Taču Jāņa un viņa vienaudžu gadījumā noziegums pēc tiesas sprieduma faktiski nav *dejuridificēts* jeb *pārtulkots* atpakaļ psiholoģijas un socioloģijas valodā – par uzvedību.¹⁴ Jo, kā redzam, soda izpildes laikā pēc inerces virsroku saglabā tiesiskās konstrukcijas, kas jaunību ieslodzījumā pēc formas, nevis satura

sadala divās paralēlās – nepilngadīgo un pieaugušo – realitātēs. Lai gan vecumposma īpatnības ceļā uz augstāko soda izpildes mērķi – pozitīvām uzvedības pārmaiņām – visiem jaunajiem pieaugušajiem ir līdzīgas.

Un ar šo Jānis un viņa vienaudži kalpo par spilgtu ilustrāciju sociālajai entropijai, kurā noteikumi kā mehāniski rituāli dzīvo paši savu, ar to pastāvēšanas jēgu nesaistītu dzīvi.

Likteņa āmurs

Mērot cietumu *ekoloģisko pēdu* jeb ietekmi uz sabiedrību, parasti notiek koncentrēšanās uz uzturēšanas izmaksām, retāk – uz atbrī-

**Jānis un viņa
vienaudži kalpo par
spilgtu ilustrāciju
sociālajai entropijai,
kurā noteikumi kā
mehāniski rituāli
dzīvo paši savu, ar
to pastāvēšanas
jēgu nesaistītu dzīvi.**

voto personu noziegumu recidīvu. Taču recidīvs nenozīmē tikai papildu izdevumus jaunai tiesvedībai un soda izpildei atkārtota nozieguma gadījumā. Tas veido veselu ciešanu un zaudējumu kaskādi, ieskaitot atbalstu upuriem, deficītus nepilnās ģimenēs uzaugošo bērnu attīstībā, neieņemtos nodokļus un kopējās drošības sajūtas mazināšanos.

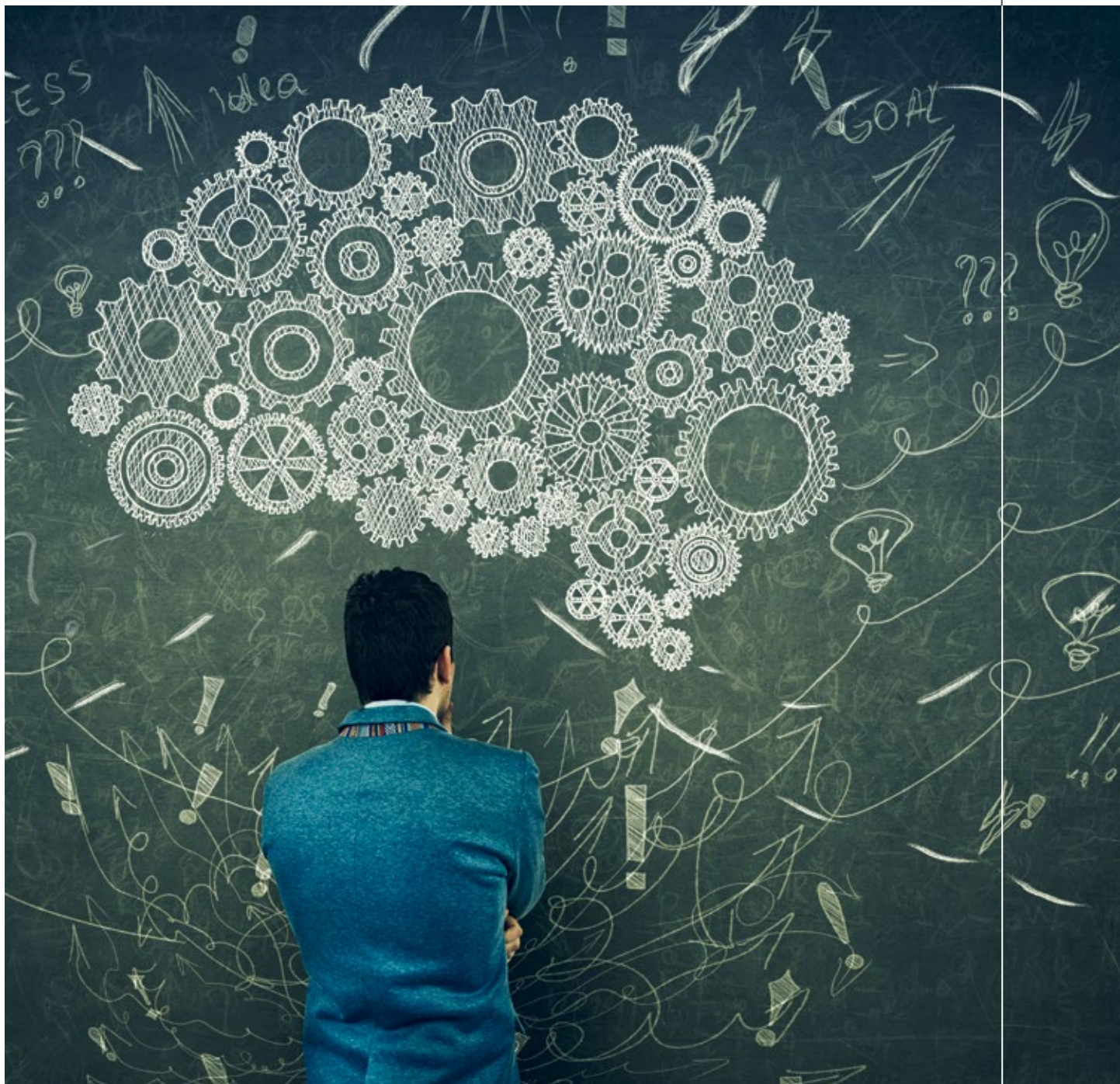
Savukārt recidīva jomā parasti netiek apkopota statistika, cik lielu daļu no kopējā noziegumu skaita valstī noteiktā laika posmā izdara cilvēki, kuros soda izpildē jau reiz

ieguldīts – ieskaitot resocializāciju un cita veida atbalstu tiesiskai dzīvei pēc atbrīvošanas no soda. Tā, piemēram, mēs nezinām, cik no 42 pērn Latvijā pašrādātajām tīšajām slepkavībām un 25 tīšiem smagiem miesas bojājumiem, kuru rezultātā iestājās nāve, savu roku pielikuši cilvēki, kas agrāk izcietuši brīvības atņemšanas sodu. Taču mēs zinām, ka Latvija ir pārliecinoša antilidere Eiropas Savienībā pašrādāto slepkavību skaitā uz simts tūkstošiem iedzīvotāju.¹⁵

Kāds ASV veikts pētījums liecina, ka 42,6 % par slepkavību konkrētā gadā aizturēto cilvēku iepriekšējo desmit gadu laikā bija tiesāti par smagu noziegumu.¹⁶ Bet smagi noziegumi gandrīz vienmēr nozīmē cietumu. Tajā pašā laikā virkne pētījumu liecina, ka tieši atkārtoti izdarīto slepkavību skaits ir ārkārtīgi zems – ap vienu procentu.¹⁷ Attiecīgi – gandrīz pusi slepkavību pašrādā cilvēki, kas sodu agrāk izcietuši par ko citu.

Iepriekšējā nodaļā aprakstītā nekonsekvence attiecībā pret jauniešiem pieaugušajiem ir tikai viena joma, kuru valsts soda izpildei kopējā noziegumu skaita mazināšanai varētu izmantot efektīvāk. Papildus jāatzīmē vēl viena prakse, kura drīzāk veicina nekā novērš recidīvu.

Pirms sešdesmit gadiem psihologs Džulians Roters noformulēja Kontroles lokusa teoriju.¹⁸ Tā balstīta pieņēmumā, ka cilvēka uzvedība lielā mērā atkarīga no tā, vai viņš tic, ka ar savu rīcību spēj ietekmēt rezultātu. Cilvēki ar iekšējo lokusu spēj piepūlēties rīcībai, jo redz cēloņsakarību starp savu ieguldījumu un panākumiem. Savukārt ar ārējo – vairāk paļaujas uz likteni un savās neveiksmēs vaino ārējus spēkus, piemēram, valsti vai "sistēmu", kuru nespēj ietekmēt. Un, lai arī šo pasaules uztveri vecāki ieaudzina jau bērnībā, dzīves laikā to iespējams mainīt. Ja cilvēks atskārsts, ka spēj būt efektīvs un kontrolēt notikumus, notiek virzība uz iekšējo lokusu. Savukārt ilgstošas bezpalīdzības un netaisnības situācijā – uz ārējo.

Ieslodzīto vidū ārējā lokusa uz-tvere ir izplatītāka nekā vidēji sa-biedrībā. Tā – vainas uzvelšana ārējiem apstākļiem, piemēram, nozieguma upurim – ir viena no domāšanas kļūdām, kuras aiz-

stāšanai ar reālistiskām domām pastāv īpašas, kognitīvi biheiviorā-lajā teorijā balstītas programmas, tostarp arī Latvijā. Nebūtu korekti apgalvot, ka ārējais kontroles lo-kuss kombinācijā ar domāšanas

kļūdām cilvēkus vienmēr noved cietumā. Taču šī kombinācija ir taciņa uz izkropļotu realitātes uz-tveri, kurā cilvēks vairs nespēj iz-sekot likumsakarībām starp viņa uzvedību un tās sekām, tostarp

11 Liebling, A., & Maruna, S. (2005). *The effects of imprisonment*. Cullompton: Willan.

12 Maruna, S. (2001). *Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives*. Washington, D.C.: American Psychological Association.

13 Deffem, M. (2013). *The Legal Theory of Jürgen Habermas*. Pp. 70–95.

14 Savelsberg, J. J. (1992). Dejuridification of Social Control? Neo-liberalism and the Rise of Private Penalty. *Law & Society Review*, Vol. 26, No. 5, pp. 933–958.

15 <https://www.delfi.lv/bizness/56234200/eiropas-zinas/120074555/vai-latvija-tiesam-ir-lielakais-tiso-slepkavibu-skaitis-eiropas-savieniba>

16 Cook, P. J., Ludwig, J., Braga, A. A. (2005). *Criminal records of homicide offenders*. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16077054/>

17 Prescott, J. J., Pyle, B. D., Starr, S. B. (2020). *Understanding Violent-Crime Recidivism*. Boston University School of Law.

18 Rotter, J. B. (1966). *Rotter's Internal-External Control Scale*. APA PsycTests.

noziegumu. Tāpat nebūtu korekti apgalvot, ka ar ārējā lokusa pasaules uztveri bijušajam notiesātajam nav izredžu noturēties sabiedrībā – mācīties, strādāt un ievērot likumus. Taču sabiedrības aizspriedumi tikai pastiprina viņa mazvērtības sajūtu ārējo apstākļu priekšā, un cilvēks padodas. Psihologs un grāmatu autors Martins Seligmans šādu situāciju, kurā cilvēks ierauga, ka viņa rīcībai nav jēgas, nodēvējis par *iemācīto bezpalīdzību*.¹⁹ Paradoksālākais šajā situācijā ir apstāklis, ka soda izpildes laikā notiesātie nevis tiek mudināti pamest ārējo lokusu, bet mērķtiecīgi tiek iecementēti tajā vēl vairāk. Tā vietā, lai notiesātajiem radītu pārliecību, ka viņi var kontrolēt kaut kriptiņu savas dzī-

“
Paradoksālākais šajā situācijā ir apstāklis, ka soda izpildes laikā notiesātie nevis tiek mudināti pamest ārējo lokusu, bet mērķtiecīgi tiek iecementēti tajā vēl vairāk.

ves, režīms tiek nodiktēts priekšā līdz niansei. Savukārt disciplinārā prakse iemāca paklausību, nevis atbildību – bailes kļūdīties nomāc

nevēlamu uzvedību, taču jaunu neiemāca. Mišela Fuko *paklausīgo ķermeņu* rutīnai te pakārtoti arī citi klasiskie disciplinēšanas līdzekļi – darbs un skola. Tie soda izpildes laikā biežāk kalpo soda izpildes ritmam jeb laika aizpildīšanai, nevis jēgai jeb individuāli pārdomātiem soļiem pretī dzīvei brīvībā. Turklāt te personālam tikai jāorganizē komersantu un izglītības iestāžu pasākumi cietumā, nevis jāvada tie paši – kā pierādījums balstīto un tādēļ sarežģīto resocializācijas programmu gadījumā. Tādēļ – lai gan tieši programmas vislielākajā mērā palīdz notiesātajiem migrēt no ārējā lokusa uz iekšējo un mazināt noziegumu recidīvu, 2024. gadā tajās piedalījās tikai 9,53 % ieslodzīto.²⁰

Vairāk tam, kuram vairāk. Vai mazāk?

Latvijā instrumentu reālām noziedzīgās domāšanas pārmaiņām netrūkst. Personālam pieejamas efektīvākās no uzvedības korekcijas programmām, kādas līdz šim pasaulē radījusi zinātniskā doma – tostarp Stīvena Vonga un Odrijas Gordones metodika vardarbīgas domāšanas mazināšanai, Roberta Rosa *Reasoning & Rehabilitation* un citas.²¹ Paliek galvenais izaicinājums – padarīt tās plaši pieejamas arī notiesātajiem. Taču kopumā Latvijas cietumi jau kopš 2013. gada darbojas atbilstoši pierādījumos balstītam diagnostikas un intervences algoritmam – risku, vajadzību un atbilstības modelim.²² Šī ir starptautiski atzīta sistēma, kas cietumu personālam, pirmkārt, palīdz sava korekcijas pakalpojuma līmeni pielāgot notiesātā atkārtota nozieguma riska līmenim. Otrkārt, tā palīdz noskaidrot katra notiesātā noziedzīgo uzvedību veicinošos faktorus un soda izpildi koncentrēt tieši ap šiem faktoriem. Un, treškārt, tā personālam palīdz katram notiesātajam piemeklēt tieši tādus riska mazināšanas līdzekļus, no kuriem viņš var vislabāk mācīties, ņemot vērā mācīšanās stilu, motivāciju, spējas un stiprās puses.

Ja šī sistēma tiek realizēta mehāniski, rezultāti izpaliek. Tā Latvijā mehāniskas pazīmes parādās jau paša nozīmīgākā – riska – principa ieviešanā. Pieredze liecina, ka notiesātie ar visaugstākajiem noziedzīgās uzvedības riskiem bieži saņem vismazāk intervences, jo nav nedz uzticami, nedz motivēti. Lai gan mūsdienu korekcijas iestādes, nevis Mišela Fuko aprakstītie aizpagājušā gadsimta cietumi ar sociālās entropijas pazīmēm pirmām kārtām

pastāv tieši tādiem potenciāliem recidīvistiem kā viņi.

Kaut likums nosaka soda izpildes mērķi – resocializāciju un tiesisku uzvedību pēc atbrīvošanas no soda izciešanas –, praksē galvenā uzmanība tiek pievērsta tieši mikromenedžmentam.²³ Taču selektīva likuma uztvere nav tikai cietumu un tikai Latvijas īpatnība. Atšķirībā no deklaratīvās daļas publiskās pārvaldes dokumentiem ir arī regulatīvā daļa, kuras izpildi var viegli organizēt un izmērīt – kā, piemēram, fiksēto pārkāpumu vai nodarbināto ieslodzīto skaitu cietumu gadījumā. Tādēļ

**Personālam
pieejamas
efektīvākās no
uzvedības korekcijas
programmām,
kādas līdz šim
pasaulē radījusi
zinātniskā doma.**

sistēma koncentrējas uz entropisku kārtību, nevis fizika Ervīna Šrēdingera noformulēto pretstatu – negentropiju.²⁴ Kas savukārt ir dzīvs process, kurā aktīvi tiek ražota jēga uz tādas sistēmas fona, kas dabiski virzās uz enerģijas izkliedi un izsīkumu.

Taču cietumi kā sociāli nozīmīgas institūcijas nebūt nav nolemti entropijai. Un par to liecina spilgtie negentropijas punkti jeb *atjaunojošās kopienas* cietumos,

sākot no Brazīlijas līdz pat Latvijai. Šo iniciatīvu celmlauzis bija brazīliešu tiesnesis Mario Ottoboni, kas bija vīlies cietumos kā *recidīva skolā*. 1972. gadā viņš cietumā izveidoja pirmo APAC centru kā notiesāto mikrosabiedrību, kas, uzrādot zemākus recidīva rādītājus, darbojās pēc principa, ka cilvēku nevar atjaunot ar vardarbību, bet tikai ar cieņu un uzticēšanos.²⁵ Līdzīga iniciatīva pastāv arī Latvijā – tā ir kapelānes Rudītes Losānes organizētā programma “Mirjama” sievietēm Ilģuciema cietumā, kas savā divdesmit piektajā darbības gadā ieguvusi formālu statusu un tāpat visas sistēmas ietvaros ieraudzīta kā nozīmīga iniciatīva.²⁶ Savukārt 2016. gadā, ar centra atvēršanu atkarīgiem notiesātajiem Olaines cietumā, šāda negentropijas vide kļuva par daļu no institucionalizētās sistēmas. Un šis vairs nav tikai margināls eksperiments ar terapeitisku vidi un pašaprūpes iespējām, kas stiprina iekšējā lokusa pasaules uztveri, bet gan nākamais evolūcijas posms ceļā uz jēgpilnu soda izpildi.

Un šobrīd, ar jaunā Liepājas cietuma atvēršanu, radusies iespēja padarīt jēgpilnu soda izpildi par visas sistēmas dzīvesstilu. Ar vecumposmam pielāgotu pieeju jauniem pieaugušajiem – savstarpēju mentoringu un mācīšanos no vienaudžiem, spēļu elementiem resocializācijā, dienasgrāmatu rakstīšanu, digitālas kultūras apguvi un citām praksēm. Ar iekšējā lokusa stiprināšanu piedāvājot notiesātajiem iespēju izdarīt mikroizvēles, kā arī tolerējot viņu kļūdas un par tām kopīgi reflektējot. Un meklējot iespējas visvairāk enerģijas ieguldīt augsta riska notiesātajos, kuriem tas nepieciešams visvairāk. Viņu labā, mūsu pašu labā, visas sabiedrības labā.

²¹ Wong, S. C. P. & Gordon, A. *Violence Risk Scale (VRS)*, <https://sk.sagepub.com/ency/edvol/the-sage-encyclopedia-of-criminal-psychology-1e/chpt/violence-risk-scale-vrs>; Antonowicz, D. H. & Parker, J. *Reducing Recidivism: Evidence from 26 Years of International Evaluations of Reasoning & Rehabilitation Programs*. https://www.academia.edu/6939168/Reducing_Recidivism_Evidence_from_26_Years_of_International_Evaluations_of_Reasoning_and_Rehabilitation_Programs 2024. gadā Latvijas ieslodzījuma vietās programmā Reasoning & Rehabilitation tika iesaistīti 60 notiesātie.

²² Ministru kabineta 2013. gada 9. aprīļa noteikumi “Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība”; Bonta, J. *The Risk-Need-Responsivity model: 1990 to the Present*. HM Inspectorate of Probation Academic Insights 2023/06, June 2023.

²³ Latvijas Sodū izpildes kodekss, 8. pants.

²⁴ Schrödinger, E. (1992). *What is Life? With Mind and Matter and Autobiographical Sketches*. Cambridge University Press.

²⁵; ²⁶ Evstatieva, E., Merckle, T., Talbot, P. *European Communities of Restoration (ECOR). A Manual for Implementation and Best Practice*. https://restorative-justice.eu/wp-content/uploads/2016/05/ECOR_Final%20Version%20EN.pdf

Ģimenes un atbalsta dienas: nākotnes noziegumu mazināšanas instruments

Ievads

Ģimene ir viens no spēcīgākajiem cilvēka aizsargfaktoriem – tā nodrošina emocionālu atbalstu, drošības sajūtu un iedvesmu pārmaiņām. Arī ieslodzījuma laikā ģimene paliek par pirmo pieturas punktu, pie kā cilvēks vēršas pēc palīdzības un cerības. Pētījumi Latvijā un citviet pasaulē konsekventi rāda: ciešas ģimeniskas attiecības būtiski mazina recidīva risku un veicina veiksmīgu resocializāciju pēc soda izciešanas. (Mitchell, Spooner, Jia & Zhang, 2016; De Claire & Dixon, 2017).

Šī iemesla dēļ Ieslodzījuma vietu pārvalde pēdējos gados mērķtiecīgi attīsta Ģimenes un atbalsta dienas. Tās nav tikai vizītes, bet strukturēti, bērniem draudzīgi un jēgpilni notikumi, kas ļauj notiesātajiem un viņu tuviniekiem būt kopā "pa īstam": sarunāties bez steigas, darboties radoši, svinēt ģimeniskumu un tradīcijas, vienlaikus trenējot cieņpilnu komunikāciju un sadarbību.

Ģimenes un atbalsta dienas dažādām mērķauditorijām vienam mērķim

Kopējais mērķis visās ieslodzījuma vietās ir stiprināt veselīgas ģimenes attiecības un mazināt izolāciju, radot bērnam piemērotu, drošu un siltu vidi. No ierastām īslaicīgajām vai ilglaicīgajām tikšanās reizēm šie pasākumi atšķiras ar saturu un formu: radošas darbības, kopīgas spēles un uzdevumi, mierīgas sarunas "mājas" tipa atmosfērā, sezonālu svētku elementi, kā arī telpisks iekārtojums, kas atbalsta bērna labsajūtu.

☞ Sieviešu cietums.

Uzsvars uz mātes un bērna saikni: radošas darbības, kopīgas rotaļas, sarunas par bērna ikdienu un mācībām. Mērķis – lai bērns varētu redzēt mammu kā aprūpētāju, nevis tikai ieslodzīto, bet mamma – atjaunotu un stiprinātu savu vecāka lomu.

☞ Vīriešu cietumi.

Prioritāte – bērniem droša un sirsnīga saskarsme ar tēvu: kopīgs laiks, vienkāršas kopīgas nodarbes, sarunas par skolu, veselību un nākotni. Tēva klātbūtne un jēgpilna mijiedarbība ir tikpat nozīmīga bērna pilnvērtīgai attīstībai.

☞ Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem.

Šajā vecumā joprojām veidojas identitāte, uzvedības modeļi un sociālās prasmes, tādēļ ģimenes dienas piedāvā pozitīvus mijiedarbības modeļus (kā ģimenes sadarbības, atbalsta, izvirza robežas), kā arī praktisku vecāku iesaisti audzināšanā un izglītībā – mācību mērķu pārrunas, uzvedības vienošanās, kopīgas aktivitātes ar speciālistu atbalstu. Šīs tikšanās ir jauniešu ļoti gaidītas un viņiem nozīmīgas. Savukārt nereti vecāki šajos pasākumos var ieraudzīt resocializācijas nodarbināto ieguldīto darbu un iespēju kopīgi sadarboties jauniešu uzvedības korekcijā un attīstības veicināšanā.

Svarīga loma ir arī brīvprātīgajiem – viņi palīdz organizēt aktivitātes, atmaidzina pirmo spriedzi pēc ilgākas neredzēšanās un bieži kļūst par tiltu starp bērnu un vecāku. Cēsīs brīvprātīgie reizēm ir "ģimenes vietā" jauniešiem, kuru ve-

cāki praktisku vai citu iemeslu dēļ nespēj ierasties. Jaunieši nereti to izjūt kā lielu zaudējumu, tāpēc ir būtiski, ka klāt var būt atbalstoši pieaugušie, kuri palīdz tikt pāri grūtam brīdim. Šādas brīvprātīgo aktivitātes paplašina atbalsta loku un apliecina sabiedrības līdzdalību resocializācijā.

Zinātniskais pamatojums

Latvijā ESF projekta pētījumā "Ieslodzīto un viņu ģimeņu sociālais stāvoklis un integrācija sabiedrībā – problēmas un risinājumi" secināts: neatkarīgi no attiecību stipruma ieslodzītās personas vispirms pēc palīdzības vēršas pie ģimenes; īslaicīgās un ilglaicīgās tikšanās uzlabo un pat stiprina saiknes, bet regulāra informācija un kontaktēšanās mazina tuvinieku stresu un trauksmi, kas savukārt ietekmē bērnu audzināšanu un ģimenes funkcionēšanu (SIA Ķemers BLC, 2022).

Starptautiska metaanalīze (16 pētījumi) atklāj, ka ieslodzīto apmeklējumi ir saistīti ar aptuveni 26 % zemāku recidīvu, vizītes uzlabo labbūtību, var samazināt noteikumu pārkāpumus ieslodzījumā. (Mitchell, Spooner, Jia & Zhang, 2016; De Claire & Dixon, 2017).

Psiholoģiskie ieguvumi

Ģimenes un atbalsta dienu nozīme ir jūtama ne tikai formālās attiecībās, bet arī emocionālajā labbūtībā. Pētījumi rāda, ka šādas tikšanās samazina trauksmi, depresijas simptomus un vientulības sajūtu ieslodzījuma laikā (SIA Ķemmers BLC, 2022).

To apliecina arī ieslodzījuma vietu darbinieku novērojumi. Jelgavas Resocializācijas daļas koordinators norāda, ka notiesātie ar lielu rūpību gatavojuši koncertu un darbnīcas, lai radītu svētku sajūtu ģimenei, kas norāda uz to, cik būtiskas notiesātajiem ir šīs tikšanās reizes.

Savukārt Olaines cietuma Atkarīgo centra koordinators 2023. gada atskaitē minēts: "Pēc pasākuma notiesātās personas kādu laiku ir pacīlātā omā un vairāk motivētas darboties atkarību mazināšanas programmas ietvaros un soda izpildes mērķu sasniegšanā."

Ģimenes locekļu tiešās atsaucsmes apliecina šo pozitīvo ietekmi. Kāda māte pēc pasākuma sacīja: "Bērnam ļoti svarīgi bija redzēt tēvu ne tikai pie galda uz pāris stundām, bet spēlējoties kopā un smeļoties." Kādā citā atsaucsmē citēts ieslodzītā sievas atziņa pēc pasākuma Jelgavas cietumā: "Paldies jums par to, ko jūs darāt... Mani bērni var tik šādi satikt Arni (vārds mainīts) klātienē un patrakot, tas viņiem ir ļoti būtiski."

Ieguvumus novēro ne tikai ieslodzījuma vietu nodarbinātie pēc notiesāto uzvedības un noskaņojuma vēl laiku pēc pasākuma, bet būtiski ir bērnu kā apmeklētāju emocionālie ieguvumi, ko vecāka klātesamība un saskarsme nodrošinājusi bērna labbūtībai.

Ārzemju pieredze

Eiropas Cietumu noteikumi paredz, ka brīvības atņemšana nedrīkst nozīmēt saiknes zaudēšanu ar ārpusauli; tieši pretēji – ieslo-

dzītajiem ir jānodrošina regulārs kontakts ar ģimeni un apmeklējumi "cik bieži vien iespējams" (European Prison Rules, Rule 24; Council of Europe, CM/Rec(2018)5). Eiropas Padomes rekomendācija CM/Rec(2018)5 uzsver bērna tiesības un vajadzību pēc turpinātas emocionālas saiknes ar ieslodzīto vecāku un aicina organizēt bērniem draudzīgas tikšanās, kur iespējams – ar samazinātu administratīvo slogu un izmaksām ģimenēm (Recommendation CM/Rec(2018)5 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Children with Imprisoned Parents).

Starptautiskie pētījumi rāda, ka valstīs, kur ieslodzīto ģimeniskās saites tiek aktīvi atbalstītas, recidīva rādītāji ir zemāki. (SIA Ķemmers BLC, 2022).

Ārzmēs ģimenes dienas parasti notiek atvieglotā režīmā, kur vizīšu telpa un saturs pielāgots bērniem (rotāļas, radošas aktivitātes, ilgāks kopā pavadītais laiks), lai

mērķtiecīgi stiprinātu vecāku un bērna attiecības. Piemēram, Lielbritānijā vairāku cietumu praksē ģimeņu dienu vizītēm tiek noteikts mīkstināts režīms (*relaxed regime*), piemēram, atļaujot brīvāku pārvietošanos, saskarsmi, bērniem pielāgotu vidi un atbalstu, mazāk formāla un vairāk normāla saskarsme (piem., *HMP Bullingdon* oficiālajā aprakstā uzsvērts, ka bērni ir prioritāte un dienas mērķis ir ciešāku attiecību uzturēšana) (*Guidance, Bullingdon Prison*, 2025). Jaunzēlandē **Family / Whānau Days** ir formāli reglamentētas: katrai vienībai līdz divām reizēm gadā, ar skaidriem atlases un finansēšanas nosacījumiem un mērķi uzturēt ģimeniskās saites reintegrācijas atbalstam (*Family / Whānau Days*). Norvēģijā, piemēram, Haldenes cietumā darbojas atsevišķa **visiting house** ēka, kur ģimenes var pavadīt kopā līdz pat 24 stundām, nodrošinot dabiskāku un bērniem draudzīgāku saskarsmi. (*Welcome to Halden Prison*). Eiropas mērogā ģimenes saišu nozīmi īpaši atzīst **Eiropas Cietumu noteikumi** (*European Prison Rules*), kas paredz, ka vizīšu kārtībai jāļauj uzturēt un attīstīt ģimeniskās attiecības pēc iespējas "normālā" veidā, kā arī **Eiropas Padomes rekomendācija CM/Rec(2018)5** par bērniem ar ieslodzītiem vecākiem, kas aicina organizēt bērniem draudzīgas tikšanās un mazināt praktiskos šķēršļus ģimenēm (attālumš, izmaksas). (20th Council of Europe Conference of Directors Of Prison & Probation Services: Radicalisation and Other Strategic Challenges, 2015).

Latvijas pieredze un citāti

Kopumā vietējā pieredze skaidri rāda, ka Ģimenes un atbalsta dienas pārsniedz formālu tikšanos: tās ir strukturētas, bērniem pielāgotas satikšanās, kurās notiesātais un tuvinieki reāli sadarbojas, trenē cieņpilnu komunikāciju un kopā rada pozitīvu pieredzi, kas atbalsta resocializāciju. To apstip-

rina arī ESF pētījumā fiksētās ģimeņu atsauksmes un kvalitātes vērtējumi (atmosfēra, personāla attieksme, aktivitātes bērniem), kas liecina par augstu pasākumu pievienoto vērtību ģimenisko saišu stiprināšanā un emocionālajā labbūtībā.

Izvērtējot ieslodzījuma vietu pārskatus, var secināt, ka Latvijā Ģimenes un atbalsta dienas kļūst arvien nozīmīgākas. Secinājumi liecina, ka šie pasākumi tiek gaidīti gan no notiesāto, gan ģimeņu pusēs.

Lielākoties ieslodzījuma vietās notiesātie tiek iesaistīti šo pasākumu tapšanas procesā, kas sniedz būtisku Ģimeņu un atbalsta dienu pievienoto vērtību, jo attīsta pašiniciatīvu, atbildību, rūpes u. c. būtiskas kvalitātes.

Cēsīs:

“Notiesātie paši sagatavoja telpas, tiesnešu lomas aktivitātēs un pat galda kartes – viņi ļoti vēlējās, lai ģimene sajostos īpaši.”

Jelgavā:

“Notiesātie ar lielu rūpību gatavoja pasākuma koncertu, trenējoties dziedāšanai un teātra spēlei kopā ar darbiniekiem.”

Jēkabpilī:

“Ģimenes locekļi un notiesātie novērtē šo pasākumu kā labu ģimenes saliedēšanas līdzekli.”

Šie citāti skaidri atklāj, ka pasākumu nozīme pārsniedz formālu tikšanos – tie kļūst par attiecību veidošanas un uzturēšanas instrumentu.

Nākotnes perspektīva

Papildus klasiskajai kopā būšanai un emocionālajiem mirkļiem Ģimenes un atbalsta dienu saturs nākotnē tiks bagātināts – tajās plānots iekļaut speciālistu vadītas terapijas nodarbības, komunikācijas prasmju darbnīcas un individuālās ģimenes psihologa konsultācijas; tādējādi ļaujot ģimenēm ne

tikai piedzīvot vērtīgus mirkļus kopā, kas paši par sevi ir nozīmīgs ieguldījums nākotnē, bet arī mācīties, stiprināt attiecības un sagatavoties dzīvei pēc atbrīvošanās.

Secinājumi

Ģimenes un atbalsta dienas ir vairāk nekā tikšanās – tās ir resocializācijas platforma, kur bērns labākās intereses un ģimenes saikne kļūst par pārmaiņu dzinējspēku. Bērniem piemērotā vide pieaugušo cietumos un vecāku reāla iesaiste jauniešu iestādēs atbalsta emocionālo stabilitāti, mācības un prosociālas prasmes. Pierādījumi rāda: kvalitatīvs ģimenes kontakts ir saistīts ar zemāku recidīvu un labāku dzīves startu pēc atbrīvošanas.

Tāpēc Ģimenes un atbalsta dienas ir ne tikai resocializācijas instruments, bet arī vēstījums sabiedrībai: cilvēks, kurš saņem atbalstu un saglabā ģimeniskās saites, spēj mainīties.

Pateicības

Visu labu lietu, pasākumu, notikumu un procesu pamatā ir ne tikai labi, bet arī profesionāli cilvēki. Šī iemesla dēļ lielu pateicību Centrālā aparāta Resocializācijas daļas vārdā vēlos izteikt, pirmkārt, katras ieslodzījuma vietas Ģimenes un atbalsta dienu koordinatori par jūsu rūpēm, ieguldīto enerģiju un radošumu, lai Ģimenes un atbalsta dienas būtu jēgpilnas, sirsnīgas, pildītas ar svētku sajūtu visiem. Otrkārt, pateicība visu ieslodzījuma vietu Resocializācijas daļām par lielisko komandas darbu un atbalstu koordinatori, organizējot Ģimenes un atbalsta dienas. Treškārt, liela pateicība kolēģiem citās daļās, kuru atbalsts ir izšķirošs šo pasākumu norisei. Nolsēdzošo, bet ne mazāk svarīgo pateicību vēlos izteikt ESF+ projekta “Drošība: atbildīga resocializācija ieslodzītajiem (DARI)” kolēģiem, kuru iesaiste pasākuma saturā, kvalitātes nodrošināšanā un celšanā ir bijusi atslēga šī projekta attīstībā.

Jauns skatījums uz sieviešu korekciju: dzimumatbildīgas stratēģijas

2025 gada 19.–21. februārī Bangkokā notiks pirmā starptautiskā sieviešu korekcijas konference (WICC 2025), atzīmējot Bangkokas noteikumu 15. gadadienu un nostiprinot dzimumspecifisku, uz rehabilitāciju vērstu pieeju ieslodzījuma vietās, ko rīkoja ICPA un *Thailand Institute of Justice*, šogad iezīmēja jaunu pagrieziena punktu: starptautiskā kopiena arvien skaidrāk pāriet no "viena režīma visiem" uz dzimumspecifisku un uz rehabilitāciju vērstu pieeju sieviešu ieslodzījumā. Tas nav tikai par cietņpilniem apstākļiem; tas ir par pierādījumos balstītu drošību – zemāku recidīvu, labāku bērnu aizsardzību un noturīgāku reintegrāciju. Tāpēc atgriezīsimies pie starptautiskajiem pamatiem, kas veido mūsdienu prakses kodolu.

Bangkok Rules jeb ANO noteikumi par ieslodzīto sieviešu un alternatīviem pasākumiem sievietēm likumpārkāpējām ir Apvienoto Nāciju Organizācijas pieņemti starptautiskie standarti, kas paredz īpašu pieeju sievietēm ieslodzījumā. Tos ANO Ģenerālā asambleja pieņēma 2010. gada 21. decembrī, un tie papildina Nelsona Mandēlas noteikumus (ANO Minimālos standarta noteikumus attieksmē pret ieslodzītajiem). Bangkokas noteikumi uzsver: sievietēm ir atšķirīgas vajadzības un pieredzes (veselība, grūtniecība un maternitāte, vardarbības un traumu sekas, ģimenes saiknes), tādēļ soda izpildes apstākļiem un atbalstam jābūt pielāgotam. Tie aicina plašāk piemērot alternatīvus soda veidus nevardarbīgos nodarījumos un stiprināt veselības aprūpi, dro-

šus ziņošanas kanālus un pārkāpumu izskatīšanas kārtību, kā arī nodrošināt mātes un bērna saiknes saglabāšanu. Bangkokas konferences praktiskās atziņas un šie ANO standarti kopā veido skaidru virzienu arī Latvijai: mazāk mehāniska soda, vairāk mērķētu risinājumu, kas palīdz sievietēm droši atgriezties sabiedrībā – un sabiedrībai kļūt drošākai.

Bangkokas noteikumi – ANO standarti attieksmei pret ieslodzītajām sievietēm un alternatīvām brīvības atņemšanai – aicina skatīties plašāk par režīma un disciplīnas rāmi. To mērķis ir samazināt nesamērīgu ieslodzījumu, vienlaikus nodrošinot

“

***Tas nav tikai
par cietņpilniem
apstākļiem; tas ir
par pierādījumos
balstītu drošību –
zemāku recidīvu,
labāku bērnu
aizsardzību
un noturīgāku
reintegrāciju.***

aprūpi un rehabilitāciju. Šie principi mums atgādina, ka cietumi vēsturiski būvēti vīriešu vajadzībām, bet sievietēm bieži ir atšķirīgs vajadzību profils: augstāka traumatiskas pieredzes izplatība (vardarbība ģimenē, seksuāla izmantošana, cilvēku tirdzniecība), biežākas garīgās veselības grūtības un fakts, ka vairā-

kas sievietes ir bērnu primārās aprūpētājas. Ja to ignorējam, ne tikai kaitējam konkrētai personai, bet arī veicinām recidīva risku un sociālās izmaksas.

Dzimumspecifiska pieeja praksē nozīmē traumai informētu darbu, pielāgotu komunikāciju un režīmu, kas ļauj veikt resocializācijas pasākumus, nevis tikai izolēt. Tas ietver vecāku prasmju stiprināšanu un drošus kontaktus ar bērniem, lai ieslodzījums neklūtu par sodu ģimenei. Bangkokas noteikumi runā skaidri: nevardarbīgos nodarījumos priekšroka dodama alternatīvām – probācijai, sabiedriskajam darbam un resocializācijai. Šādi

risinājumi ir humānāki un efektīvāki, īpaši grūtniecēm un jaunajām mātēm, kur cietums var atstāt neatgriezeniskas sekas uz bērna attīstību.

Veselības aprūpe ir otra balsta kāja. Sievietēm cietumā jābūt pieejamai ginekoloģiskajai un reproduktīvās veselības aprūpei, perinatālajam atbalstam, psiholoģiskai palīdzībai un atkarību terapijai. Šī nav "ekstra" aprūpe – tā ir drošības politika, kas samazina krīzes un incidentus, palīdz ieraudzīt cēloņus aiz uzvedības un veido reālu ceļu atpakaļ sabiedrībā. Vienlaikus jābūt nulles tolerancei jebkādi vardarbībai. Tas nozīmē profesionāli strādāt ar vardarbībā cietušām sievietēm, izvairoties no atkārtotas traumatizācijas.

Ģimenes saiknes uzturēšana ir joma, kurā nelieli praktiski soļi rada lielu ietekmi. Regulāras tikšanās, attālināti zvani, mātes un bērna telpas noteikšana bērna vecumam un vecāku prasmju programmas palīdz saglabāt attiecības un pasargā bērnus no lieka zaudējuma. Tā ir prevencija: jo ciešāks, drošāks atbalsts un skaidrāks mērķis, jo mazāka atgriešanās riskanta dzīvesveida ciklos.

Līdzvērtīgi svarīga ir pāreja uz brīvību. Efektīva prakse paredz "90 dienu plānu" pirms atbrīvošanas: mājoklis, darbs vai mācības, ģimenes ārsta un psiholoģiskais atbalsts, atkarību terapijas turpinājums, kā arī drošības plāns ar konkrētiem soļiem un atbalsta personām. Izšķirošs elements ir reāls kontakts ar speciālistu ārpus cietuma vārtiem. Tieši šis tilts starp sistēmām bieži nosaka, vai cilvēks spēj turpināt uzsākto darbu.

Bangkokas noteikumi un jaunākās starptautiskās atziņas ved vienā virzienā – mazāk tukšas izolācijas, vairāk mērķētu risinājumu, kas īsteno taisnīgumu, aizsargā bērnus un dara sabiedrību drošāku. Kad sieviete iznāk brīvībā ar plānu, prasmēm un atbalstu, ieguvēji ir visa sabiedrība kopā.

2025. gada oktobrī publicotais kopsavilkums par topošo "dzimumatbildīgo" (*gender-responsive*)

stratēģiju ziņojumu uzliek skaidru akcentu: sieviešu likumpārkāpumu saknes un rehabilitācijas ceļi atšķiras no vīriešu, tāpēc mehāniska "vīriešu programmu" pārņemšana nestrādā. Galvenie iemesli – traumatiska pieredze, aprūpes pienākumi, garīgās veselības un atkarību profili, sociālekonomiskā ievainojamība. Ja mērķis ir zemāks recidīvs un drošāka sabiedrība, videi un iejaukšanās metodēm jābūt pielāgotām sievietēm.

Šāds virziens balstās uz pieredzi, kas korekcijās krājās kopš ASV Nacionālā korekciju institūta (NIC) 2005. gada darba par dzimumatbildīgām stratēģijām kopienas uzraudzībā. Toreiz tika definēts, ko nozīmē *gender-responsive* pieeja,

**Bangkokas
noteikumi un jaunākās
starptautiskās
atziņas ved vienā
virzienā – mazāk tukšas
izolācijas, vairāk
mērķētu risinājumu, kas
īsteno taisnīgumu,
aizsargā bērnus un dara
sabiedrību drošāku.**

kāpēc "viena izmēra visiem" prakse nestrādā abiem dzimumiem vienlīdz, un iedots sešu principu ietvars (dzimums, droša un cieņpilna vide, attiecības, integrēti pakalpojumi traumas / atkarību / psihiskās veselības jomā, socioekonomiskās iespējas, koordinēta uzraudzība un reintegrācija). Šie principi mūsdienās joprojām ir pamatā tam, ko uzskatām par labu praksi: drošības plāni, trauma-informēta vide, bērnu aprūpes realitātes iekļaušana resocializācijas plānā, sadarbība ar veselības, mājokļa un sociālo atbalstu, kā arī personāla apmācība, lai mazinātu

stereotipus un stiprinātu iemaņas strādāt ar sievietēm.

NIC materiāls jau 2005. gadā uzsvēra, ka sievietes daudz biežāk saskaras ar vardarbības un traumas vēsturi, zemākiem ienākumiem un bērnu aprūpes pienākumiem un ka tieši šo faktoru ignorēšana padara standarta prasības (piem., klātienes ziņošanas grafiki, nodevas, ceļa izmaksas, rindu gaidīšana uz terapiju) neizpildāmas, kas savukārt "ražo" pārkāpumus un atgriešanos cietumā. Tāpēc dzimumatbildīga pieeja nozīmē gan politiku, gan ikdienas darba korekcijas: pielāgotas

izvērtēšanas, trauma - informēti pakalpojumi, drošības un cieņas kultūra, sociālekonomisko šķēršļu mazināšana un starpnozaru sadarbība kā noklusējums.

Kāpēc tas svarīgi arī Latvijā? Tāpēc, ka starpziņojums (2025) un pilnais ziņojums (2026) nerunā par ideoloģiju, bet par procesu pārbūvi visā ceļā – no pirmās saskarsmes līdz reintegrācijai. Tas nozīmē dzimumatbilstīgu skrīningu, pārdomātu lietu plānošanu pēc “trīs R” principa. “Trīs R” lietu plānošanā nozīmē, ka katrs plāns

sievietei ir *Relevants* (tieši saistīts ar viņas riskiem, vajadzībām un stiprajām pusēm), *Research-based* (balstīts pētījumos un dzimumatbilstīgā labākajā praksē) un *Realistic* (SMART principā – rādītājs, kuru stratēģiskajā plānošanā lieto iepriekš definētu mērķu novērtēšanai). Šī īsā kvalitātes pārbaude novērš formālos uzdevumus un palielina iespēju, ka plāns patiešām samazinās recidīvu un atbalstīs drošu reintegrāciju. Praktiskā valodā: mazāk nepamatotas brīvības atņemšanas, vairāk gudru

alternatīvu, kas tieši un efektīvi samazina recidīvu.

Šis virziens balstās starptautiskos ietvaros. Bangkokas noteikumi dod cilvēktiesību un pārvaldības rāmi (dzimumspecifiska veselība, aizsardzība pret vardarbību, ģimenes saišu uzturēšana, alternatīvi sodi nevardarbīgos gadījumos), bet NIC izstrādātie principi palīdz to pārvērst ikdienas praksē – no personāla apmācības un traumai informētas vides līdz starpnozaru sadarbībai un mehānismiem kopienā.

¹ U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections. (2025, October). *Gender-Responsive Strategies for Women Offenders: Executive Summary*.

² International Corrections and Prisons Association. (2025, February 21). *Women in Corrections Conference* (Bangkok, Thailand, 19–21 Feb 2025). <https://icpa.org/events/past-events/women-in-corrections-conference.html>

³ United Nations General Assembly. (2010, December 21). *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)* (A/RES/65/229). <https://undocs.org/en/A/RES/65/229>

**2025. gadā leVP veiktie pētījumi:
pieņemt zināšanai un/vai
veicināt pārmaiņas?**

Pētījumiem var būt dažādi mērķi un uzdevumi, to fokuss var būt konkrētas grupas, darbības jomas vai fenomen. Pētījums ir process, kurā sistemātiski tiek skatīts kāds jautājums vai problēma, lai rastu jaunu vai dziļāku izpratni par šo jautājumu vai problēmu, ietverot konkrētas atziņas par grupas uzvedības un rīcības faktoriem, jomas izpēti, saistības starp dažādiem psiholoģiskiem un sociāliem fenomeniem, teoriju un hipotēžu pārbaudi, kas savukārt veicinātu tādas rīcības īstenošanu, intervenču izveidi un aktuālu politikas nostādņu ieviešanu, kas būtu nozīmīgas atsevišķa indivīda, grupas, iestādes un sabiedrības kopumā labbūtībai un sociālajai labklājībai.

Pētījumi ir viens no veidiem, kā mēs varam uzzināt ko vairāk par lietām, parādībām un procesiem, kas notiek mums apkārt. Dažkārt atbildes uz pētījumā uzdotajiem jautājumiem ir acīmredzamas un saprotamas. Citos gadījumos tie ir pārsteidzoši atklājumi, kas var būt gan pozitīvi, gan negatīvi, taču allaž vērtīgi un dod mums iespēju pilnveidoties. Bieži vien dažādu pētījumu atziņas cita citu papildina, ļaujot mums gūt pilnīgāku ieskatu par pētāmo jautājumu un potenciālajiem risinājumiem.

Ieslodzījuma vietu pārvaldē (leVP) šis ir bijis gads ar plašu un daudzpusīgu pētījumu klāstu. Dzīves un darba kvalitātes pētījumi (MQPL) ir jau kļuvuši par daļu no iestādes procesiem, un nu jau pētījumi ir veikti Cēsīs, Olainē, Valmierā un Ilguciēmā. Vēl nozīmīgu ieguldījumu pētījumu jomā sniedz ESF+ projekts "DARI", kas šogad ir piesaistījis partnerus un veicis pētījumu, lai noskaidrotu, kādi jauni atbalsta pasākumi būtu nepieciešami specifiskām mērķa grupām ieslodzījumā. Tāpat šogad ir bijusi ļoti liela studentu interese, un ir gan sagatavoti noslēguma darbu pētījumi, kas ir iekļauti leVP atbalstāmo pētījumu sarakstā, piemēram, instrumentu adaptācijas Olaines Atkarīgo centram, gan arī paši studenti ir izrādījuši interesi un pie-

dāvājuši iestādei aktuālas tēmas, piemēram, emociju regulēšanas prasmes un problēmsituāciju pārvarēšanas pieejas ieslodzītajiem. Jaunie un topošie pētnieki ir bijuši no dažādām augstskolām – Daugavpils Universitātes, Latvijas Universitātes, Rīgas Stradiņa universitātes u. c. Vairāki no viņiem ir uzsvēruši patiesu ieinteresētību gan turpināt pētniecību šajā jomā, gan arī potenciāli kļūt par mūsu kolēģiem.

Lai gan ir skaidrs, ka jebkura pētījuma īstenošana kaut vai nelielā mērā, tomēr izjauc ieslodzījuma vietas ierasto dienas ritmu, rada jautājumus par pētījumu lietderību un praktisko noderību, taču visas iesaistītās ieslodzījuma vietas ir bijušas atvērtas šim procesam un atbalstījušas pētījumu veikšanu savu iespēju robežās. Un par to gribas jo sirsnīgi pateikties ikvienam iesaistītajam ieslodzījuma vietas darbiniekam – gan par ātro un operatīvo komunikāciju, gan papildus veikto darbu, pavadot pētnieku vai ievācot datus, kā arī sniedzot savu redzējumu par pētāmo jautājumu. Paldies ikkatram no jums! Un, lai būtu skaidrs, ko tad šogad esat palīdzējuši mums visiem izpētīt, gribas sniegt vismaz nelielu ieskatu šo pētījumu galvenajās atziņās, kas var palīdzēt gan ikkatra ieslodzījuma vietu darbinieka ikdienas darbā, gan arī iestādes kopējo nostādņu veidošanā.

Viens no apjomīgākajiem pēdējā laika pētījumiem leVP ir Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) projekta Nr. 4.3.4.7/1/24/1/001 "Drošība: atbildīga resocializācija ieslodzītajiem (DARI)" pasūtītais pētījums "Pētījums par jauniem atbalsta pasākumiem specifiskām mērķgrupām ieslodzījumā un starpinstitūciju sadarbības veicināšanu", ko veica SIA "Ernst&Young". Iepazīstoties ar situāciju dažādās ieslodzījuma vietās, tika skatītas jauniešu līdz 25 gadu vecumam, senioru no 60 gadu vecuma, māšu ar bērniem līdz četrus gadus vecumam un personu ar garīgās veselības problēmām vajadzības un

piedāvāti iespējamie risinājumi.

Viena no jūtīgākajām un mazāk pasargātajām grupām sabiedrībā kopumā, kuras izpēti un atbalstam pēdējos gados tiek pievērsta pastiprināta uzmanība, ir seniori. Šis pētījums atklāj, ka senioriem ieslodzījuma vietās ir svarīgi uzturēt vai atjaunot attiecības ar ģimeni, bērniem, atbalsta personām, veicināt lietderīgu brīvā laika pavadīšanu un nodrošināt atbalstu pēc soda termiņa izciešanas. Identificējot seniorus, kuriem ir aktuāla ģimenes saišu stiprināšana vai atjaunošana, tiek ieteikts sadarbībā ar Tieslietu ministriju izvērtēt iespēju paplašināt medicīniskās pakalpojuma piedāvājumu šiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm. Kā vēl viena iespēja tiek minēta atbalsta personu programma ieslodzījuma vietās, kur atbalsta persona būtu no ieslodzītā tuvākā sociālā loka, piemēram, kaimiņš, draugs, paziņa vai tuvinieks, kurš nav ģimenes loceklis un tuvs radnieks, bet kurš var sniegt emocionālu, praktisku vai informatīvu atbalstu ieslodzītajam ieslodzījuma laikā. Tas var palīdzēt uzturēt sociālos sakarus, sniegt emocionālu iedrošinājumu un pārvarēt

problēmas, kas saistītas ar ieslodzītā reintegrāciju sabiedrībā. Kā potenciālos risinājumus mērķtiecīgai brīvā laika pavadīšanai senioriem pētnieki rekomendē veicināt jaunu profesiju apguvi, kas būtu atbilstošas vecumam, veselības un fiziskajam stāvoklim; sekmēt jaunu hobiiju, interešu veidošanos, kas nodrošinātu gan aktīvāku dzīvesveidu, gan sociālo mijiedarbību. Tāpat tiek uzsvērtā psihologa vadīta grupu darba un mākslas terapijas metožu nozīme emocionāla un psiholoģiska atbalsta sniegšanā. Viena no identificētajām vajadzībām, kas ir īpaši aktuāla senioriem, ir dzīvesvieta pēc soda izciešanas termiņa beigām. Tiek uzsvērtā nepieciešamība pēc vienota regulējuma, kas garantētu dzīvesvietu ikvienam, kam tas nepieciešams.

Jauniešiem ir būtiski dot iespēju daudzpusīgai attīstībai, praktiskai zināšanu lietošanai, apgūt un attīstīt sociālās prasmes, kā arī nodrošināt plašu fizisko aktivitāšu klāstu. Pētnieki iesaka piedāvāt plašu profesionālo programmu klāstu, lai ikkatrs varētu atrast sev atbilstošu un interesējošu jomu, kas pēc atbrīvošanās būtu arī nozīmīgs iztikas avots. Tiek arī uzsvērts, ka ir būtiski piedāvāt dažādus komandu un individuālos sporta veidus. Tiek izvirzīta arī ideja par radošajām darbnīcām sociālo prasmju attīstībai. Tiek minēti arī mentori no ieslodzīto vidus, kas varētu dalīties pieredzē un sniegt atbalstu grūtību pārvarēšanā. Tāpat tiek ieteikts izveidot "miera istabu" un virtuālās realitātes telpu. Līdzīgi kā senioriem, arī jauniešiem ir aktuāli dzīvesvietas jautājumi pēc atbrīvošanas, kur būtu nepieciešams vienots regulējums, kas garantētu dzīvesvietu ikvienam, kam tas nepieciešams.

Personām ar garīga rakstura traucējumiem ir nepieciešama pastiprināta medicīniskā palīdzība un atbalsts no speciālistiem. Tiek ieteikti tādi risinājumi kā dzīvnieku terapija, drāmas terapija, sensorā istaba, miera istaba, smilšu terapija, mākslas terapija, terapeitiskais

Pētījumi ir viens no veidiem, kā mēs varam uzzināt ko vairāk par lietām, parādībām un procesiem, kas notiek mums apkārt. Dažkārt atbildes uz pētījumā uzdotajiem jautājumiem ir acīmredzamas un saprotamas. Citos gadījumos tie ir pārsteidzoši atklājumi, kas var būt gan pozitīvi, gan negatīvi, taču allaž vērtīgi un dod mums iespēju pilnveidoties.

atbalsts pašregulācijas prasmju attīstīšanai un veselības vingrošana, kas, protams, prasa speciālistu iesaisti, kuru ieslodzījuma vietās trūkst. Tiek ieteikts veicināt sadarbību ar augstskolām, informējot studentus par darba iespējām leVP, tostarp aktīvi piedaloties augstskolu karjeras dienās; attīstīt iespēju noslēgt darba līgumu ar iespēju veikt darba pienākumus vairākās ieslodzījuma vietās, tostarp attālināti; nodrošināt psihologu, psihiatru un narkologu pakalpojumu sniegšanas centralizēšanu.

Savukārt ieslodzītajām mātēm ir nepieciešamas papildu zināšanas par bērnu attīstību. Attiecībā uz pašiem bērniem ir konstatēti dažādi trūkumi, piemēram, sporta laukumīnš būtu jāatjauno, nav pieejami logopēda pakalpojumi, psiholoģiskā testēšana un tamlīdzīgi. Kā arī būtu nepieciešams nodrošināt iespēju bērniem apmeklēt bērnudārzu – gan vispārējai attīstībai, gan arī ļaujot mātēm tajā laikā turpināt izglītību vai strādāt. Tiek ieteiktas arī radošās aktivitātes bēr-

niem, masāža, smilšu terapija un tamlīdzīgi.

Ar pētījumu detalizēti var iepazīties Pētījumu un publikāciju datu bāzē: <https://ppdb.mk.gov.lv>

Šogad daudz vērtīga pieredzes un atziņu mums ir devuši arī studenti ar saviem noslēguma darbiem. Ceram, ka šī tendence kvalitatīvi turpināsies arī nākotnē.

Viena no pētījumu idejām, ko šogad mums ir piedāvājuši studenti, ir atspoguļota Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Ergoterapijas programmas studentes Anetes Bērkalnas pētījumā "Ieslodzīto personu nodarbes atsavināšana" (darba zinātniskā vadītāja Karolina Avota). Nodarbes atsavināšana ir termins ergoterapijā, kas attiecas uz personas spēju vai vēlmi iesaistīties vai piedalīties aktivitātēs, kas agrāk ir bijušas nozīmīgas vai nepieciešamas ikdienas dzīvē. Nodarbes atsavināšanai var būt virkne negatīvu seku uz fizisko un psihisko veselību, spēju reintegrēties sabiedrībā. Pētījumā, kas tika veikts Jelgavas un Jēkabpils ieslodzījuma vietās, ir noskaidrots, ka ieslodzītie saskaras ar nodarbes atsavināšanu, kas izpaužas kā ierobežota līdzdalība jēgpilnās un personai nozīmīgās aktivitātēs, ko nosaka struktūrētā vide, aktivitāšu ierobežotā izvēle un sociālā izolācija. Brīvais laiks dominē ieslodzīto ikdienā, savukārt produktivitātei un pašaprupei tiek veltīts ievērojami mazāk laika. Tas liecina par aktivitāšu nelīdzsvarotību, kas var nelabvēlīgi ietekmēt emocionālo un sociālo funkcionēšanu. Starp dažādām ieslodzījuma režīma pakāpēm netika konstatēta statistiski nozīmīga saistība ar nodarbes atsavināšanas iezīmēm, kas norāda, ka problēma sakņojas nevis režīma stingrībā, bet gan vides sistēmiskajos ierobežojumos. Ergoterapijas teorētiskie modeļi un starptautiskie pētījumi atbalsta uzskatu, ka jēgpilnu nodarbjību trūkums var veicināt psiholoģiskās grūtības, palielināt recidīvisma risku un pasliktināt integrāciju sabiedrībā pēc atbrīvošanas. Darba autore uzsver, ka ergoterapeita

loma var būt būtiska šo negatīvo seku mazināšanā. Ergoterapeiti var iestāties par līdzdalības iespējām, pielāgot vidi, veicināt nodarbinātību, izglītību un iespēju pašizaugsmei ieslodzījuma laikā, tādējādi mazinot netaisnību un veicinot iekļaušanos sabiedrībā pēc atbrīvošanas. Ergoterapeits veicina personas funkcionēšanu un psihosociālo labklājību, strukturējot jēgpilnas aktivitātes arī ierobežotā vidē.

Arī veicot MQPL ieslodzījuma vietās, daudzi ieslodzītie atsaucas uz jēgpilnu nodarbjū trūkumu. Ne visiem ir pieejamas darba iespējas, kas tiek uzskatīta par vienu no jēgpilnākajām nodarbēm, kā arī palīdz nodrošināt finansiālo patstāvību. Dažādās sporta aktivitātes, ko piedāvā ieslodzījuma vietas, mēdz būt ļoti ierobežotas – ne vienmēr var tikt atbalstīts komandu sports, darbinieku trūkums samazina sporta aktivitāšu biežumu, ne visur ir pieejams atbilstošs sporta inventārs vai atbilstošas iespējas. Īpaši jēgpilnu nodarbjū trūkumu izjūt aizturētās personas. RSU studentes Anetes Bērzkalknas veiktais pētījums kontekstā ar Darba un dzīves kvalitātes pētījumiem parāda brīvā laika aktivitātes kā būtisku resursu, kuru mums kā iestādei ir visas iespējas pilnveidot kaut vai pamazām.

Savukārt Latvijas Universitātes sociālo zinātņu studente Leonora Būcēna vēlreiz ir aktualizējusi tēmu "Ģimenes saišu uzturēšana starp ieslodzījumā esošiem vecākiem un viņu bērniem" (darba vadītāja Daina Vanaga). Bakalaura darba mērķis bija izpētīt ieslodzīto vecāku un viņu bērnu komunikācijas iespējas un izaicinājumus un sociālā darbinieka lomu šīs komunikācijas uzturēšanā. Pētījuma rezultāti liecina, ka saikne starp bērnu un vecāku ieslodzītajiem ir ļoti nozīmīga un pamatā tā tiek uzturēta sazvanoties, lai gan pastāv arī tikšanās iespējas un saziņa ar vēstulēm. Telefona zvanu ilgums un biežums ir ierobežots, un tas šo saikni var vājināt. Pētījumā tiek

jas, kas veicinātu klātbūtnes izjūtu. Ģimenes dienas tiek novērtētas kā būtisks saišu stiprinātājs, taču ir arī vecāki, kas uzskata, ka ieslodzījuma vieta nav piemērota vieta, kur vest bērnus. Attiecīgi tiek rekomendēts arī apdomāt, kā varētu uzlabot atsevišķas telpas, kas ir paredzētas bērniem un vecākiem, lai ieslodzījuma vides apstākļi nebūtu viens no iemesliem bērnam neapmeklēt vecāku, īpaši balstoties uz to, ka šīs tikšanās reizes ir ierobežotas. Arī MQPL pētījumu kontekstā vēl papildus ierosinājumiem atļaut video zvanus ar tuviniekiem bieži vien intervijās tiek uzsvērts, ka telefona zvani ir ļoti dārgi un, ja tuvinieki dzīvo ārpus Latvijas, tad praktiski neiespējami.

Interesantu pētījuma tēmu ir izvirzījusi arī Latvijas Universitātes studente Paula Eglīte – "Saistība starp ieslodzīto miega kvalitāti, emociju regulācijas spējām un taisnīguma izjūtu ieslodzījuma apstākļos" (darba zinātniskā vadītāja Evija Strika). Pētījumā tika atklāta nozīmīga saistība starp mie-

ga kvalitāti un taisnīguma izjūtu, bet nozīmīga saistība starp emociju regulācijas spējām un miega kvalitāti, kā arī emociju regulācijas spējām un taisnīguma izjūtu netika atrasta. Konkrēto saistību esamība tiek skaidrota ar miega kvalitātes nozīmību ikkatra indivīda, to skaitā ieslodzīto, dzīvē, kas kopumā ļauj justies labāk gan fiziski, gan psiholoģiski. Attiecībā uz ieslodzītajiem kā izrietošas sekas var minēt: labāka miega kvalitāte varētu veicināt optimistiskāku apkārtējo cilvēku (gan citu ieslodzīto, gan darbinieku) novērtēšanu un esošās sociālās vides uztveri kā sociāli taisnīgu. Iespējams, taisnīguma izjūta kalpo kā psiholoģisks aizsargfaktors vidē ar ierobežotu brīvību un augstu stresu. Taisnīguma izjūta atspoguļo uzticēšanos starp ieslodzītajiem un ieslodzījuma vietas darbiniekiem, kas ļauj indivīdam justies drošāk un psiholoģiski stabilāk, kas savukārt varētu sekmēt kvalitatīvāku miegu. Darba un dzīves kvalitātes pētījumos ieslodzītie nereti min miega kvalitāti, grūtības iemigt, saraustītu miegu, kas var būt dažādu psiholoģisko grūtību simptoms, kas, iespējams, saistītas ar jēgpilnu nodarbjū trūkumu, neskaidrību/neziņu par nākotni, saziņas ar tuviniekiem grūtībām un tamlīdzīgi.

Daugavpils Universitātes psiholoģijas bakalaura studente Laura Avota-Brūdere ir veikusi pētījumu "Emociju regulēšanas prasmes un problēmsituāciju pārvarēšanas pieejas ieslodzītajiem (darba zinātniskā vadītāja Tatjana Uzole). Pētījumā ir konstatēts, ka kopējās emociju regulēšanas prasmes tikai 9 % respondentu ir vērtējamas kā augstas, 76 % – kā vidējas un 15 % – kā zemas. Problēmsituāciju pārvarēšanai visbiežāk tiek lietotas tādas pieejas kā "Pozitīva pieredzes pārvērtēšana un personības izaugsme" – 32 %, "Aktīvā pārvarēšana" – 26 % un "Pieņemšana" – 24 %. Augstāki emociju regulācijas prasmju rādītāji ir saistīti ar efektīvākām un konstruktīvākām problēmu risināšanas pieejām. Jo labāk ieslodzītie spēj

Saikne starp bērnu un vecāku ieslodzītajiem ir ļoti nozīmīga, un pamatā tā tiek uzturēta sazvanoties, lai gan pastāv arī tikšanās iespējas un saziņa ar vēstulēm. Telefona zvanu ilgums un biežums ir ierobežots, un tas šo saikni var vājināt. Pētījumā tiek ieteikts apsvērt video zvanu iespējas, kas veicinātu klātbūtnes izjūtu.

atpazīt, pārvaldīt un reaģēt uz savām emocijām, jo lielāka ir iespēja, ka tiks izmantotas efektīvas stratēģijas, lai risinātu starppersonu vai situācijas izaicinājumus.

Būtisku ieguldījumu ieslodzījuma vietu darbinieku labbūtības izpētē ir sniegusi mūsu darbiniece Jeļena Mihailova ar savu maģistra darbu "Amatpersonu profesionālais stress un izdegšanas sindroms brīvības atņemšanas iestādē X" (darba vadītāja Dzintara Iliško). Kopumā pētījums parāda, ka brīvības atņemšanas iestādē strādājošas amatpersonas ir pakļautas stresam. Saspringtie darba apstākļi veicina izdegšanas sindroma attīstību, kā arī personālsastāva mainību. Stresa un izdegšanas sindroma attīstību sekmē gan darba apstākļi, gan arī savstarpējās attiecības, ko būtiski ietekmē iestādes darbības veids ar regulāru un pieejamu psiholoģisko atbalstu, piedāvājot bezmaksas neatkarīga psihologa konsultācijas; supervīziju sesijas, kur amatpersonas varētu konsultēties ar speciālistu, izrunājot dažādas kritiskas situācijas darba vietā, uzlabojot komunikāciju starp kolēģiem un ieslodzītajiem. Tiek uzsvērts, ka ir nepieciešams veikt regulāru darba vides, darba slodzes un mikroklimata novērtējumu, izstrādājot efektīvāku dienesta organizāciju, kas veicinātu profesionāla stresa un izdegšanas sindroma mazināšanos; vajadzīgs sekmēt ārpusdarba aktivitātes un kolektīva saliedēšanas pasākumus ar mērķi uzlabot attiecības starp kolēģiem, tādā veidā mazinot psiholoģisko un emocionālo spriedzi kolektīvā; stresa un izdegšanas sindroma novēršanai nepieciešams veicināt profesionālās informācijas un labākās pieredzes apmaiņu starp citu struktūrvienību/dienestu pārstāvjiem. Turklāt nepieciešams attīstīt iekšējo komunikāciju un vadības praksi, sekmējot godprātīgu, cieņpilnu dialogu un atgriezenisko saiti starp vadību un amatpersonām. Svarīgi, lai amatpersonām būtu iespēja droši izteikt savu viedokli, bez bai-

***Jo labāk ieslodzītie
spēj atpazīt,
pārvaldīt un reaģēt
uz savām emocijām,
jo lielāka ir iespēja,
ka tiks izmantotas
efektīvas stratēģijas,
lai risinātu
starppersonu
vai situācijas
izaicinājumus.***

lēm no negatīvām sekām. Šāda uzticēšanās pilna vide palīdzētu ātrāk pamanīt problēmas jau agrīnā stadijā un laikus pielāgot darba procesus. Tas veicinātu piederības izjūtu kolektīvā un mazinātu atsvešināšanās risku, kas var būt viens no galvenajiem izdegšanas simptomiem. Jāatzīst, ka Darba un dzīves kvalitātes pētījumos komunikācijas grūtības starp dažādām daļām ieslodzījuma vietās, kā arī ieslodzījuma vietās kopumā un ar centrālo aparātu bieži tiek minētas kā viena no grūtībām, kas rada nevajadzīgu saspringumu, un ir viens no iemesliem, kas mazina labbūtību un paaugstina stresa rādītājus, potenciāli rosinot arī izdegšanu, atkarības, trauksmi, depresiju un citas psiholoģiskās grūtības.

Visbeidzot divas Rīgas Stradiņa universitātes studentes sniedza ļoti nozīmīgu, praktisku pienesumu pētniecībā, veicot divu instrumentu adaptāciju, kas tiek izmantoti darbā ar atkarīgām personām Olaines Atkarīgo centrā. Amanda Anna Straujā savā bakalaura darbā adaptēja Narkotiku skrīninga testu (*Drug abuse screening test [DAS-10]; Skinner, 1982*) (darba zinātniskā vadītāja Viktorija Perepjolkina). Un Indra Muižniece savā bakalaura darbā – Līdsas atkarību aptauju (*Leeds Dependency questionnaire [LDQ]; Raistrick & Bradshaw, 1994*) (darba zinātnis-

kā vadītāja Inese Jokste).

Jāuzsver, ka vairākas no tēmām, ko studenti ir izmantojuši saviem noslēguma darbiem, bija iekļautas leVP izstrādātajā noslēguma darbu tēmu sarakstā, proti, leVP daļu vadītāji bija izvirzījuši tēmas, kas šobrīd ir aktuālas un kur studentu veiktie pētījumi varētu sniegt būtisku pienesumu iestādes vajadzībām, kā arī potenciāli, veicinot interesi par iestādi un tās darbību, piesaistīt jaunus, zinošus un darboties gribošus kolēģus mūsu pulkam. Pateicos visiem, kas sniedza ieguldījumu noslēguma darbu pētījuma tēmu izveidē pagājušajā mācību gadā! Un aicinu ikvienu, kam ir vajadzība izpētīt kādu konkrētu sava darba jomu vai ir domas un idejas par to, kādas pētījuma tēmas varētu būt aktuālas iestādei, rakstīt inese.jokste@ievp.gov.lv, un es priecāšos par katru jūsu priekšlikumu, kas ļaus mūsu iestādei izzināt un izprast sevi, augt un pilnveidoties! Ar esošajām tēmām var iepazīties <https://www.ievp.gov.lv/lv/petniecibas-iespejas>, kā arī septembrī tiks izsūtīta saite, kur būsiet aicināti izvērtēt esošās tēmas un sniegt priekšlikumus par jaunām, aktuālām.

Darba un dzīves kvalitātes pētījumi ir tikuši veikti jau lielā daļā ieslodzījuma vietu. Kopumā šo pētījumu mērķis ir saprast, kāda ir šā brīža situācija ieslodzījuma vietās, skatot dažādus darbinieku un ieslodzīto labbūtības aspektus, un atklāt katras ieslodzījuma vietas stiprās puses un iespējas pilnveidei. Tas, ko varam noteikt ar šo instrumentu, ir tādas jomas kā "Savstarpējā sadarbība ar konkrētās ieslodzījuma vietas vadības komandu", kas ietver savstarpējās attiecības; "Apmierinātība ar darbu", kas ietver attiecības ar leVP, attiecības ar kolēģiem, saistību uzņemšanos, atzinību, iesaistīšanos un stresu; "Autoritāte", kas ietver drošības, disciplīnas un dinamiskās autoritātes jautājumus, un "Orientācija uz ieslodzīto", kas ietver profesionālo atbalstu, pozitīvu attieksmi, uzticēšanos un attiecības ar ieslodzītajiem.

Kopumā, salīdzinot tendences tajās ieslodzījuma vietās, kur pētījumi ir veikti, viena lieta, kas parādās teju visur, ir augsti stresa rādītāji ieslodzījuma vietu darbiniekiem. Protams, stresa rādītāji ieslodzījuma vietā var būt arī objektīva parādība, kas atspoguļo vajadzību konstanti būt modram, uzmanīgam, vērigam, taču bieži vien stresu rada arī, piemēram, savstarpējās komunikācijas grūtības un cieņpilnas attieksmes vienam pret otru trūkums. Ir būtiski uzsvērt, ka Dzīves un darba kvalitātes pētījumu kontekstā darbinieku izjustais stress ir ne tikai viņu kā indivīdu izjūtas un noskaņojums organizācijā kopumā, bet ir arī pamats domāt, ka darbinieku izjustais stress var atspoguļoties ieslodzīto izjūtā par iekšējo organizācijas politiku un drošību (Liebling, Schmidt, Crewe et al., 2015), kas iekļauj tādas ieslodzījuma vides kontroles un pārraudzības aspektus kā ieslodzīto pamanīto personāla trūkumu, reāli eksistējošu hierarhiju starp ieslodzītajiem, dažkārt darbinieku negribīgu stāšanos pretī ieslodzītajiem vai reizēm nereaģēšanu uz incidentiem, tas ietvertu arī lielāku piepūli, lai novērstu narkotisko vielu ienešanu, un atbilstošu uzraudzību. Attiecīgi ir jāsaprot, ka ieslodzījuma vietu pārvaldes darbinieku stress nav tikai indivīdu izjustais stress, bet arī riska faktors dažādiem kontroles un pārraudzības aspektiem.

Vēl viena joma, kas ir bieži sastopama ieslodzījuma vietās, ir jautājumi par atzinību un personīgo efektivitāti, kas bieži vien parādās kā izjūta, ka darbinieks netiek novērtēts, netiek pamanīts viņa darbs. Atzinība/pateicība, ko darba devējs sniedz darba ņēmējam, daudzu darbinieku uzskatā, ir saistāma ar iniciatīvu. Iniciatīvu vairāk paskaidro orientācija uz nākotni, uz kādu mērķi un ieguldītais darbs un pūles šī mērķa sasniegšanā, turpretim atzinība ir drīzāk retrospektīva un attiecas uz darba devēja/vadītāja spēju saskatīt labā un izcilā kvalitātē paveikto (Khan, Zarif & Khan, 2011). Ir būtiski uz-

svērt, ka saņemtās atzinības trūkums, mazas izaugsmes iespējas karjerā, kā arī pati ieslodzījuma vietas vide un ar to saistītie rīcības brīvības un lēmumu pieņemšanas ierobežojumi (Stöver, 2017) ir faktori, kas var veicināt augstos darbinieku stresa rādītājus. Paliek gan jautājums, vai darbinieki saskaras ar grūtībām tolerēt esošo stresa līmeni personības īpašību dēļ un/vai metožu/pieeju emociju regulācijai nepārzināšanas dēļ vai arī stresa līmenis objektīvi ir pārāk augsts, un ko darīt, lai stresa līmeni tomēr mazinātu.

Neraugoties uz augstajiem izjustā stresa rādītājiem un, iespējams, nepietiekami bieži saņemto atzinību, teju visās ieslodzījuma vietās ir augsti saistību rādītāji, kas norāda uz ļoti atbildīgu rīcību, uzsākot darbu ieslodzījuma vietā, ņemoties saistības pret to un godprātīgi tās pildot. Tāpat tas, ko bieži uzsver arī ieslodzītie, ir darbinieku profesionālisms un spēja atrast katram individuālu pieeju, ieklausīties katra individuālajā gadījumā un sniegt nepieciešamo atbalstu. Un te būtu jāņem vērā, ka uztvertais, no organizācijas saņemtais atbalsts,

kas atspoguļo atbalstu un novērtējumu, kas tiek sniegts darbiniekam, ietekmē arī darbinieka darbu izpildes spēju un ir saistīts ar apmierinātību ar darbu un kopējo noskaņojumu, kas savukārt ietekmē organizācijas kopējos mērķus, saistību pret organizāciju uzņemšanos un izpildi, rīcību un uzvedību (darbā) kopumā (Eisenberger et al., 1986; Rhoades & Eisenberger, 2002; Sun, 2019).

Katra ieslodzījuma vieta ir unikāla, un katra pētījuma rezultātus izrunājam atsevišķi, cenšoties aktualizēt kādu jautājumu vai problēmu, ko ieslodzījuma vieta vēlas šobrīd risināt, un pēc iespējas sniegt savu atbalstu. Jāatzīst, ka pārmaiņu un pilnveides process nav vienkāršs. Joprojām šie pētījumi mēdz tikt uztverti kā formalitāte, ko ieslodzījuma vieta izpilda, bet pārmaiņas neseko... Un ir saprotama gan ieslodzījuma vietu darbinieku, gan ieslodzīto rezervētā attieksme, jo "nekas jau nemainās, bet, ja vajag, tad es aizpildīšu". Tas, par ko diskutējām arī vairākās darba grupās projekta "DARI" organizētajā konferencē jūnijā, – "kā tikt sadzirdētam?". Darba un dzīves labbūtības pētījums varētu būt viena no formām, kas palīdz ikkatram darbiniekam droši un anonīmi izteikties, vai nu atbildot uz atvērtajiem jautājumiem, un/vai intervijā.

Tik daudzi no jums dara savu darbu ar sirdsdegsmi un neraugoties uz grūtībām, cenšas mūsu valsti padarīt kaut nedaudz drošāku, jo tas, kas šodien ir kamerā aizatslēgas, rītdien var jau būt mans kaimiņš, un mēs visi gribam dzīvot ar labiem kaimiņiem.

Pētījumi konstatē faktus. Lielu daļu no tiem, iespējams, mēs zinām tāpat, bet dažkārt ir svarīgi, kā to redz no malas, kādas ir pētnieku atziņas. Mūsu ziņā ir izsvērt, kas būtu aktuālās tēmas, kādi risinājumi būtu rodami, ko un kādā veidā mēs varam realizēt, kāda iesaiste un resursi ir nepieciešami. Tas prasa nedaudz drosmes, jā!

Lai mums drosme un sirdsdegsme!

**Tik daudzi no jums
dara savu darbu
ar sirdsdegsmi un
neraugoties uz
grūtībām, cenšas
mūsu valsti padarīt
kaut nedaudz
drošāku, jo tas, kas
šodien ir kamerā
aizatslēgas, rītdien
var jau būt mans
kaimiņš, un mēs
visi gribam dzīvot ar
labiem kaimiņiem.**

Atbalsts, kas maina dzīvi: ieslodzījuma vietas jaunu pieeju meklējumos

Mūsdienīga soda izpildes sistēma vairs neaprobežojas tikai ar soda piemērošanu – tā kļūst par iespēju. Iespēju cilvēkam mācīties, augt, atjaunot attiecības ar tuvajiem un sagatavoties brīvībai. Tieši tādēļ arvien lielāku profesionāļu uzmanību piesaista jautājums, kā atbalstīt dažādas ieslodzīto mērķgrupas un kā veidot starpinstitūciju sadarbību, kas ļautu resocializācijas procesam kļūt par mūsu kopīgo uzdevumu.

Viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem veiksmīgai resocializācijai ir ģimenes saišu saglabāšana. Tieši ģimene bieži vien ir pirmais un galvenais resurss, kas sniedz emocionālu drošību un motivāciju mainīt dzīvi. Taču ne visiem ieslodzītajiem šīs saites ir spēcīgas – daļa tās zaudējuši, citiem tās kļuvušas ļoti trauslas. Tādēļ īpaši nozīmīgi kļūst pasākumi, kas palīdz atjaunot vai stiprināt saikni ar ģimeni. Tādas iespējas kā attālināta komunikācija ar video zvanu starpniecību, mediācijas sesijas ar tuviniekiem vai īpaši ģimenes dienās rīkoti stāstu pasākumi, kuros dalīties savā pieredzē un sapņos, ļauj ģimenei atklāt vienam par otru ko jaunu un kļūt tuvākiem. Līdzās tam nozīmīgu vietu ieņem radošās nodarbības, kurās ģimenes ar mākslas un mūzikas palīdzību meklē veidus, kā izpaust emocijas un saprast vienam otru. Šāda darbošanās rada drošu vidi, kas mazina sasprindzinājumu, palīdz ieklausīties un sadarboties un kļūst par spēcīgu pamatu noturīgāku ģimenes attiecību veidošanai nākotnē.

Taču atbalsts ieslodzījumā nav tikai ģimenes ziņā. Dažkārt tieši citi cilvēki no ieslodzītā tuvākās sociālās vides spēj kļūt par nozīmīgu pieturas punktu. Atbalsta persona nav tikai ģimenes loceklis – tā var būt jebkura uzticama persona, kas palīdz saglabāt cilvēcīgu kontaktu, sniedz drošības sajūtu un māca soli pa solim funkcionēt sabiedrībā. Tas var būt kaimiņš, draugs, paziņa, mentors vai brīvprātīgais asistents, kurš ar savu klātbūtni un sarunu palīdz cilvēkam nepazaudēt ticību sev un nākotnei. Šāda palīdzība kļūst īpaši nozīmī-

ga jauniešiem, kuri pirmajās ieslodzījuma nedēļās piedzīvo vislielākās adaptācijas grūtības, un senioriem, kuriem nepieciešama drošības sajūta un emocionālais atbalsts, pielāgojoties dzīves pārmaiņām.

Latvijā brīvprātīgie jau šobrīd sniedz nozīmīgu ieguldījumu ieslodzīto ikdienā, organizējot brīvā laika aktivitātes – radošās darbnīcas, sporta nodarbības un sarunu vakarus. Šīs tikšanās ļauj ieslodzītajiem atklāt savas spējas, gūt jaunus impulsus un piedzīvot atbalstošu sociālo kontaktu. Tomēr, kā liecina pētnieki, brīvprātīgo skaits joprojām ir nepietiekams, un ieslodzītie būtu gatavi iesaistīties šādās aktivitātēs daudz aktīvāk.¹

“

**Latvijā brīvprātīgie
jau šobrīd sniedz
nozīmīgu
ieguldījumu
ieslodzīto ikdienā,
organizējot brīvā
laika aktivitātes.**

Starptautiskā pieredze rāda, ka šāda veida atbalsts ir ļoti efektīvs – Lielbritānijā mentori palīdz ieslodzītajiem jauniešiem pārvarēt adaptācijas grūtības un sagatavoties reintegrācijai, savukārt Vācijā brīvprātīgie asistenti kļūst

par tiltu uz sabiedrību, atbalstot ieslodzītos gan emocionāli, gan praktiski, sākot ar ikdienas sarunām un beidzot ar palīdzību dokumentu kārtīšanā vai dzīvesvietas un darba meklējumos pēc atbrīvošanas. Šādas iniciatīvas būtu vērtīgas arī Latvijā – un, iesaistot tajās ne tikai brīvprātīgos, bet arī ieslodzīto draugus vai paziņas, būtu iespējams izveidot plašāku atbalsta tīklu, kas palīdzētu gan morāli izturēt ieslodzījuma laiku, gan sagatavoties pilnvērtīgai dzīvei sabiedrībā. Tajā pašā laikā būtiski uzsvērt, ka par atbalsta personām nevar kļūt nejauši izvēlēti cilvēki. Lai mazinātu risku, ka negatīvi piemēri nostiprina destruktīvu uzvedību, potenciālajiem atbalsta cilvēkiem ir nepieciešamas apmācības

¹ Publikācija šeit un turpmāk tekstā balstīta uz ERNST & YOUNG BALTIC 2025.gada pētījumu par jauniem atbalsta pasākumiem specifiskām mērķgrupām ieslodzījumā un starpinstiuciju sadarbības veicināšanu, kas realizēts ESF+ projekta "Drošība: atbildīga resocializācija ieslodzītajiem (DARI)" ietvaros.

un rūpīga atlase, kas ļautu izvērtēt viņu piemērotību. Tikai tā iespējams nodrošināt, ka atbalsta tīkls tiešām palīdz un stiprina pozitīvas pārmaiņas.

Pētniecībā īpaši tiek izceltas mērķgrupas, kuru vajadzības ieslodzījuma laikā ir īpašas un prasa pielāgotu pieeju. Jaunieši, personas ar garīga rakstura traucējumiem, mātes ar maziem bērniem un seniori – katrai no šīm grupām nepieciešams citāda veida atbalsts.

Jauniešiem, īpaši nepilngadīgajiem, bieži pietrūkst aktivitāšu un nodarbību, kas atbilst dažādām personībām un vajadzībām. Kā iespējamie risinājumi minētas "mieras telpas", smilšu terapijas istabas

un virtuālās realitātes telpas, kurās jaunieši varētu mazināt stresu un sakārtot savas domas. Pirmās dienas ieslodzījumā bieži ir vismagākās, tāpēc ieteikts veidot atbalsta grupas un mentoru programmas, kur paši jaunieši palīdz vienaudžiem, kuri tikai nesen nonākuši ieslodzījumā, stāstot par ikdienas kārtību un sniedzot praktisku palīdzību. Šāda pieeja ļautu mazināt adaptācijas grūtības un veicināt emocionālo stabilitāti. Papildus tiek rekomendētas radošās darbnīcas, sporta programmas un profesionālo prasmju apguve, kas ļautu attīstīt sociālās prasmes, pilnveidot pašpārlicinātību un sagatavoties darba tirgum, tādējādi mazinot recidīva risku.

Personām ar garīga rakstura traucējumiem un uzvedības grūtībām tiek uzsvēta īpaša atbalsta nepieciešamība. Būtiski ir stiprināt darbinieku apmācības par traucējumu atpazīšanu un komunikācijas prasmēm, kā arī paplašināt atbalsta pasākumu klāstu. Starp ieteicamajiem virzieniem jāmin mākslas terapija un citas radošas nodarbības, kas ļauj drošā veidā izpaust emocijas un strādāt ar sarežģītām situācijām, kā arī "mieras telpas" ar relaksējošu vidi, sensorās aktivitātes, veselības vingrošana un dzīvnieku terapija. Īpaši svarīgs ir terapeitisks atbalsts, kas ļauj apgūt dažādas stresa un trauksmes vadīšanas prasmes, kā arī laikus atpazīt un mazināt

aktuālas ir gan nodarbinātības iespējas, gan sociālās iesaistes aktivitātes. Profesionālo prasmju apguve, piemēram, santehnikā, galdniecībā vai ēdināšanā, var dot senioriem iespēju pēc atbrīvošanas atrast darbu, ja to ļauj veselības stāvoklis. Tāpat iesakāmas mākslas terapijas nodarbības, hobiju programmas un grupu diskusijas ar psihologiem, kas palīdz pārvarēt izolācijas sajūtu, attīstīt jaunas prasmes un saglabāt neatkarību.

***Jo vairāk cilvēku
atgrieziesies
sabiedrībā
ar spējām
sadarboties,
ar ticību sev un
ar vēlmi dzīvot
pilnvērtīgu dzīvi,
jo drošāka un
stiprāka būs
mūsu kopīgā
nākotne.***

destruktīvas uzvedības pazīmes.

Mātēm, kas ieslodzījuma vietā dzīvo kopā ar bērniem līdz četrus gadus vecumam, ir būtiski nodrošināt vidi, kas atbalsta bērnu drošību un attīstību. Tostarp akcentējama kvalitatīvu rotaļu laukumu un drošu rotaļlietu nozīme, kā arī bērniem pielāgotu izglītojošu un attīstošu aktivitāšu pieejamība. Īpašu uzmanību nepieciešams veltīt arī vecāku prasmju pilnveidei – lekcijām, praktiskām nodarbībām un metodiskajiem materiāliem par bērnu attīstību un audzināšanu. Šādas aktivitātes stiprina māšu emocionālo labsajūtu un rada bērniem drošāku un harmoniskāku ikdienu.

Arī senioriem ieslodzījumā nepieciešams īpašs atbalsts. Viņiem

Vienlaikus jāuzsver, ka ir arī tādi atbalsta pasākumi, kas vienlīdz nozīmīgi ikvienam ieslodzītajam neatkarīgi no vecuma vai īpašām vajadzībām. Tā, piemēram, svarīgi nodrošināt pārejas mājokļus tiem, kas pēc atbrīvošanas saskaras ar bezpajumtniecības risku, jo droša dzīvesvieta ir viens no pamata priekšnoteikumiem, lai cilvēks spētu atgriezties sabiedrībā un izvairīties no recidīva. Ne mazāk nozīmīgi ir informatīvi resursi – bukleti, ieteikumi un praktiski padomi, kas palīdz saglabāt fizisko un garīgo veselību un sagatavoties dzīvei pēc ieslodzījuma. Tāpat uzsvērtā nepieciešamība attīstīt lasīšanas un matemātikas pamatprasmes tiem, kam tās ir nepietie-

kamas, jo šīs zināšanas ir būtiskas turpmākai izglītībai un darba tirgus prasībām. Svarīga loma šeit ir arī starpdisciplinārām speciālistu komandām, kas var sniegt atbalstu gan ieslodzījuma laikā, gan pēc atbrīvošanas – palīdzot izglītības, darba, labklājības un mentoringa jautājumos.

Ikvienā no šiem jautājumiem Latvija var daudz mācīties no starptautiskās pieredzes. Piemēram, Lielbritānijā ieslodzītajiem plaši pieejamas attālinātās komunikācijas iespējas un mentoru programmas, savukārt Vācijā īpaša uzmanība pievērsta bērnu vajadzību novērošanai un individualizētam atbalstam. Šajās valstīs būtiska ir starpinstitūciju sadarbība – ieslodzījuma vietas cieši sadarbojas ar sociālajiem dienestiem, pašvaldībām, NVO un izglītības iestādēm. Tas apliecina, ka resocializācijas process nevar būt vienas iestādes darbs – tā ir kopīga atbildība, kas prasa koordināciju un uzticēšanos starp visām iesaistītajām pusēm.

Latvijā līdz šādai situācijai vēl mērojams krietns ceļa gabals, taču priekšnoteikumi ir labvēlīgi. Ir programmas, kas darbojas, ir cilvēki, kas vēlas palīdzēt, un ir arī gatavība domāt par jauniem pieejas veidiem. Lai to īstenotu, nepieciešams palielināt sabiedrības informētību, stiprināt brīvprātīgo kustību un paplašināt atbalsta personu tīklu, īpaši piesaistot cilvēkus no ieslodzīto tuvākās sociālās vides. Tikai tad atbalsts kļūs par vienotu sistēmu, kas turpinās darboties ne vien ieslodzījuma laikā, bet arī pēc atbrīvošanas.

Pētījums uzsver, ka ceļš uz brīvību nesākas soda izciešanas pēdējā dienā – tas sākas tajā brīdī, kad cilvēks saņem atbalstu un ticību, ka viņš var mainīt savu dzīvi. Atbalsts, kas maina dzīvi, ir ne tikai iespēja ieslodzītajam, bet arī ieguldījums sabiedrības drošībā un saliedētībā. Jo vairāk cilvēku atgrieziesies sabiedrībā ar spējām sadarboties, ar ticību sev un ar vēlmi dzīvot pilnvērtīgu dzīvi, jo drošāka un stiprāka būs mūsu kopīgā nākotne.

Ieslodzījuma vietu pārvalde skaitļos

IEVP STRUKTŪRVIENTĪBAS

Rīgas Centrālcietums Izmeklēšanas cietums ar slēgtā cietuma nodaļu	1043 ieslodzītie
Liepājas Cietums Izmeklēšanas cietums ar slēgtā cietuma nodaļu	168 ieslodzītie
Daugavgrīvas cietums Slēgtais cietums ar izmeklēšanas cietuma nodaļu un atklātā cietuma nodaļu	1070 ieslodzītie
Jelgavas cietums Slēgtais cietums ar izmeklēšanas cietuma nodaļu	311 ieslodzītie
Valmieras cietums Slēgtais cietums ar izmeklēšanas cietuma nodaļu	217 ieslodzītie
Olaines cietums (Latvijas Cietumu slimnīca) Slēgtais cietums ar izmeklēšanas cietuma nodaļu, atklātā cietuma nodaļu, kā arī Latvijas Cietumu slimnīcu un Atkarīgo centru	157 ieslodzītie
Iļģuciema cietums Slēgtais cietums ar izmeklēšanas cietuma nodaļu un audzināšanas iestādes nepilngadīgajām nodaļu	189 ieslodzītie
Jēkabpils cietums Slēgtais cietums ar atklātā cietuma nodaļu	319 ieslodzītie
Cēsu AIN Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem ar izmeklēšanas cietuma nodaļu	31 ieslodzītie

IESLODZĪJUMA VIETĀS ATRODAS KOPĀ

3505
IESLODZĪTIE

IESLODZĪTO SKAITS UZ 100 000 IEDZĪVOTĀJIEM

188,75*

IESLODZĪTO ĪPATSVARS (%) 2024. gada 31. decembrī

71,44 %
notiesātie
28,56 %
apcietinātie

IZDEVUMI 2024. GADĀ

Kopā :

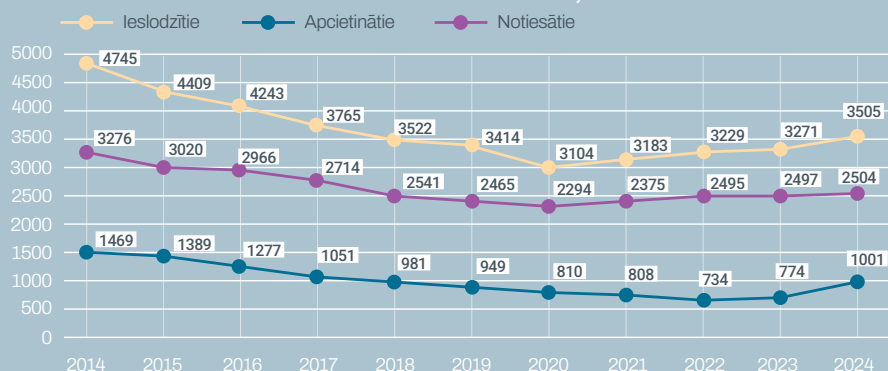
83 850 550 EUR

(t.sk. atlīdzība
57 545 086 EUR)

Izdevumi uz vienu
ieslodzīto

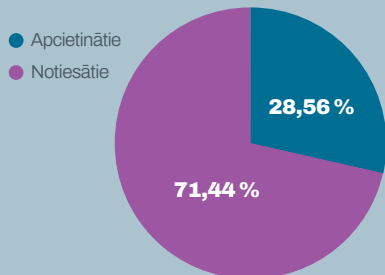
57,32 EUR

IESLODZĪTO SKAITA IZMAIŅAS

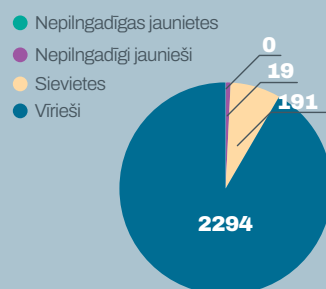
* LV iedzīvotāju skaits 2025.g. sākumā: 1 856 932
(https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRS/IRS031/table/tableViewLayout1/)

IESLODZĪTO ĪPATSVARŠ (%)
2024. GADA 31. DECEMBRĪ

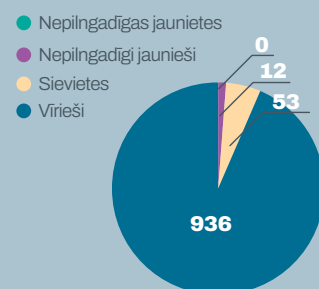

IESLODZĪTO SKAITS
2024. GADA 31. DECEMBRĪ

Notiesātie

Apcietinātie

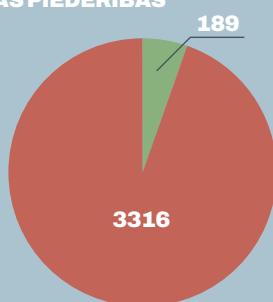
IESLODZĪTO IZVIETOJUMS PĒC IESLODZĪJUMA VIETU VEIDIEM
2024. GADA 31. DECEMBRĪ

- Izmeklēšanas cietumi
- Audzinašanas iestāde nepilngadīgajiem
- Atklātā cietuma nodaļas
- Slēgtie cietumi

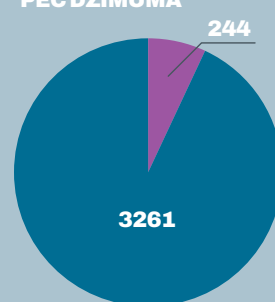
IESLODZĪTO SKAITS
2024. GADA 31. DECEMBRĪ PĒC
VALSTISKĀS PIEDERĪBAS

- Ārzemnieki
- Latvijas valstspiederīgie

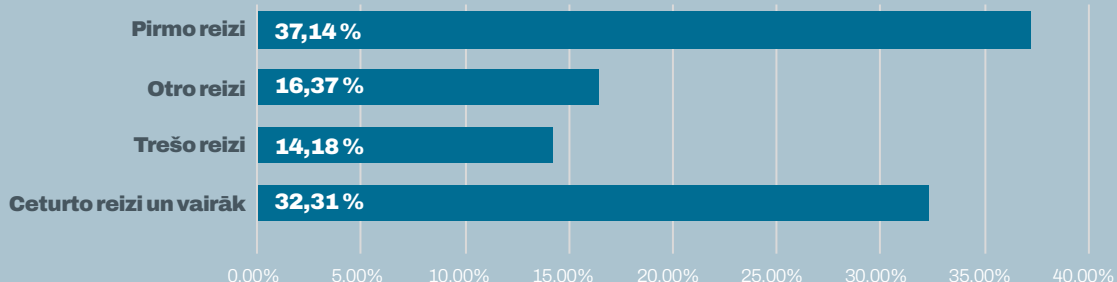

IESLODZĪTO SKAITS
2024. GADA 31. DECEMBRĪ PĒC
DZIMUMA

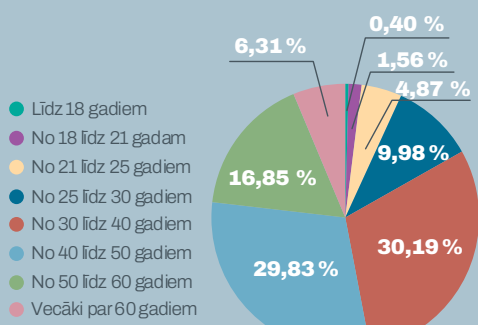
- Vīrieši
- Sievietes

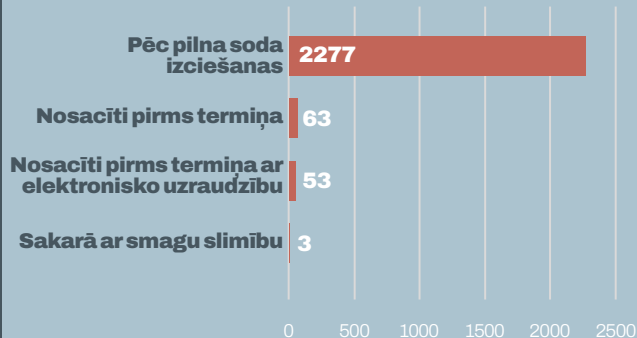
NOTIESĀTO ĪPATSVARŠ (%) ATBILSTOŠI SODA IZCIEŠANAS REIŽU SKAITAM

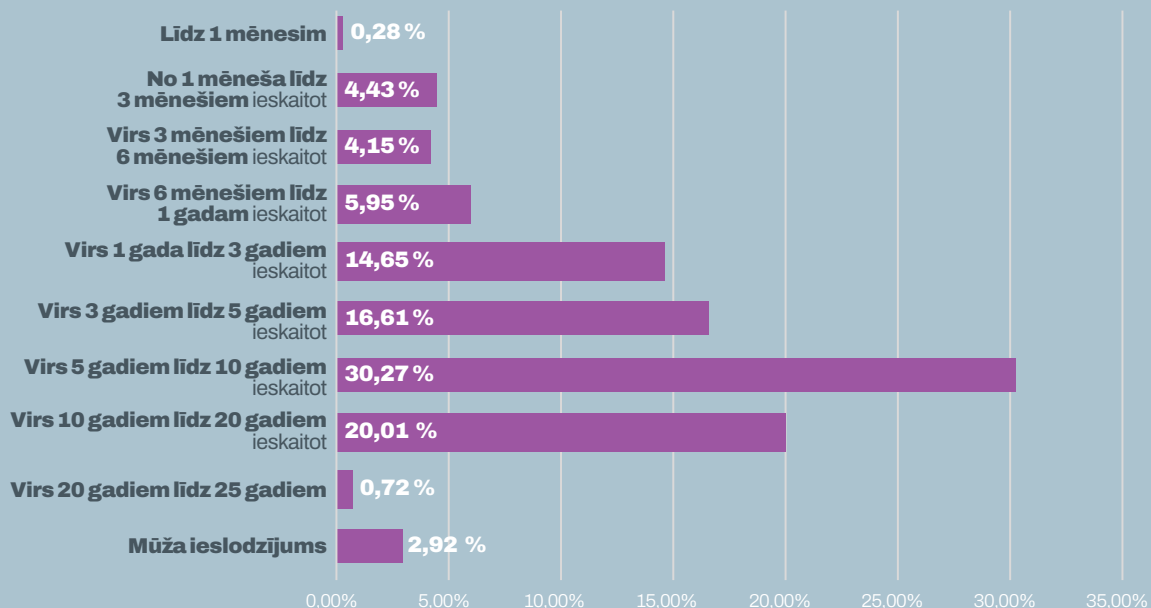
NOTIESĀTO SADALĪJUMS (%)
2024. GADA 31. DECEMBRĪ PĒC VECUMA

ATBRĪVOTI IESLODZĪTIE
2024. GADĀ

NOTIESĀTO SADALĪJUMS (%) 2024. GADA 31. DECEMBRĪ ATBILSTOŠI
PIESPRIESTĀ BRĪVĪBAS ATŅĒMŠANAS SODA TERMIŅA ILGUMAM

FORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS
PIEDALĪJĀS

691 ieslodzītais jeb

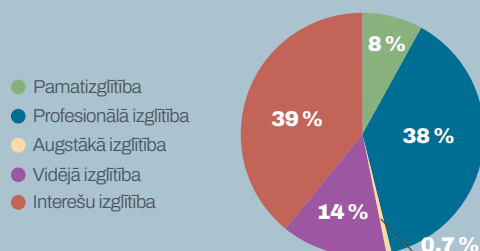
61 % no kopējā ieslodzīto izglītojamo skaita vai
20 % no kopējā ieslodzīto skaita:

vispārējā
izglītībā
250
ieslodzītie

profesionālajā
izglītībā
433
ieslodzītie

augstākajā
izglītībā
8
ieslodzītie

IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS IESAISTĪTO IESLODZĪTO
ĪPATSVARS (%) NO KOPĒJĀ IZGLĪTOJAMO SKAITA
2024. GADA 31. DECEMBRĪ

2024. GADĀ IESLODZĪJUMA VIETĀS KONSTATĒTI:

Uzbrukumi
ieslodzījuma vietu
amatpersonām

10

Ķīlnieku sagrābšanas
un masveida
nekārtības

Nav konstatētas

Gadījumi, kas saistīti
ar izvairīšanos no soda
izciešanas

211

2024. GADĀ IESLODZĪJUMA VIETĀS UZTURĒJĀS:

138 ieslodzītie
arnoslēcī uz bēgšanu
(2023. gadā – 142),

94 ieslodzītie
arnoslēcī uz uzbrukumu
administrācijai
(2023. gadā – 90)

251 ieslodzītais
arnoslēcī uz pašnāvību
(2023. gadā – 231)

289 ieslodzītie
narkomāni
(2023. gadā – 323).

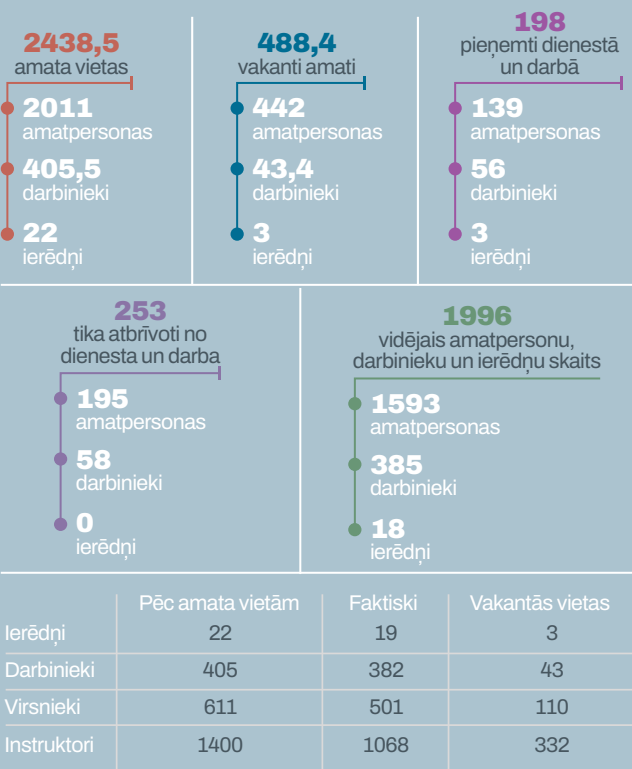
2024. gada laikā ieslodzījuma vietās
82 % no kopējā notiesāto skaita bija notiesātie, kuri notiesāti
par **smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem**
un kuri izcietā sodu slēgtajos cietumos.

Ieslodzījuma vietu drošības, uzraudzības
un apsardzes daļām savstarpēji sadarbojoties,
novērsti 12 noziedzīgi nodarījumi,
to skaitā **7 miesas bojājumi**.

2024. gadā Pārvalde nodrošināja
486 371 dokumenta vienību apriti:

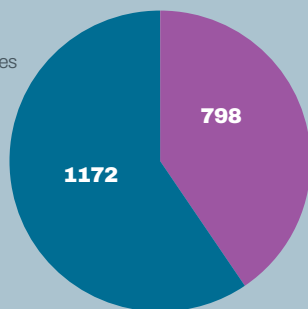
- 161 516** saņemtie dokumenti
- 90 608** nosūtāmie dokumenti
- 37 307** iekšējās aprites dokumenti
- 191 121** iesniegums
- 1200** rīkojumi pamatdarbības jautājumos
- 2857** rīkojumi personālvadības jautājumos
- 45** rīkojumi par izglītojamajiem
- 1683** rīkojumi par ieslodzītajiem
- 34** iekšējie noteikumi.

AMATA VIETAS IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDĒ PĒC AMATU SARAKSTA 2024. GADA 31. DECEMBRĪ

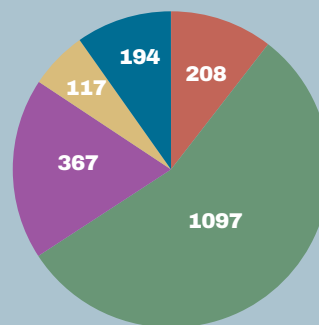
PERSONĀLA SADALĪJUMS PĒC DZIMUMA 2024. GADĀ

- Sievietes
- Vīrieši

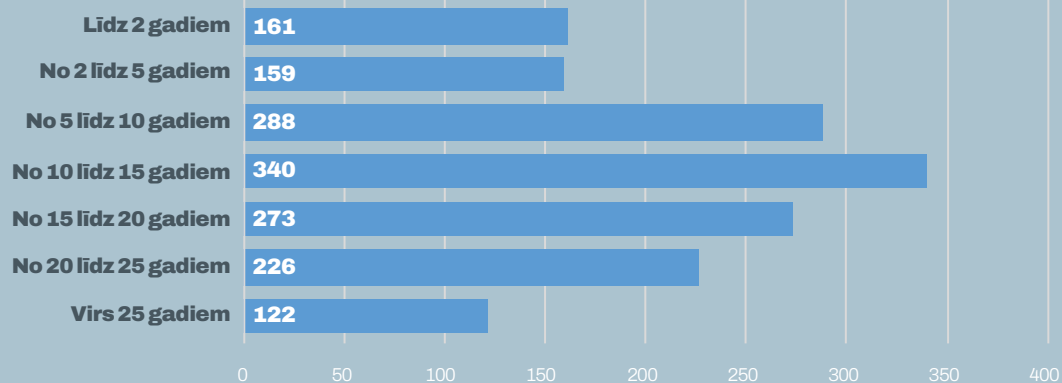

PERSONĀLA SADALĪJUMS PĒC VECUMA

- Līdz 30 gadiem
- No 31 līdz 45 gadiem
- No 46 līdz 50 gadiem
- No 51 līdz 55 gadiem
- Vecāki par 55 gadiem

AMATPERSONU SADALĪJUMS PĒC IZDIENAS STĀŽA 2024. GADĀ

2024. gadā Pārvaldes nodarbināto dalība ārvalstu vizītēs un konferencēs uz šādām valstīm – Turcija, Bulgārija, Norvēģija, Indija, Itālija, Singapūra, Rumānija.

Ārvalstu kolēģu vizītes Latvijā 2024. gadā no šādām valstīm – Maltas, Norvēģijas, Dānijas, Vācijas, Spānijas, Francijas, Beļģijas, Bulgārijas, Itālijas, Lietuvas, Horvātijas, Polijas, Bulgārijas, Čehijas un Rumānijas.

Žurnāla saturu veidoja un apkopoja

Ieslodzījuma vietu pārvaldes centrālā aparātā Stratēģijas daļas personāls –
LĀSMA KAULIŅA, ELĪNA ADMIDIŅA, KATRĪNA SILIŅA UN
ANETE STRAUTNIECE.

ĪPAŠS PALDIES rakstu autoriem un citām žurnāla izveidē iesaistītajām personām!

PALDIES ieslodzījuma vietu pārvaldes ieslodzījuma vietu personālam par atsaucību un palīdzību žurnāla tapšanā.

Žurnāla sagatavošanā izmantoti šādi informācijas avoti:

- 📖 Pārvaldes struktūrvienību sniegtā informācija;
- 📖 Pārvaldes 2024. gada publiskais pārskats.

© Informācijas pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce uz ieslodzījuma vietu pārvaldi ir obligāta.

Atsauksmes un ierosinājumus lūdzam sūtīt uz:
pasts@ievp.gov.lv

FOTO: SIA Izdevniecība Rīgas Viļņi / Juris Rozenbergs

ŽURNĀLS IZDOTS EIROPAS SOCIĀLĀ FONDA PLUS PROJEKTA NR. 4.3.4.7/1/24/I/001 "DROŠĪBA: ATBILDĪGA RESOCIALIZĀCIJA IESLODZĪTAJIEM (DARI)" IETVAROS

2025